

LEGEA ȘI VIAȚA

Publicație științifico-practică
ISSN 1810-309X

Întreprindere de stat
Fondator – Ministerul Justiției
al Republicii Moldova
Certificat de înregistrare
nr. 10202264 din 11.02.1993

Publicație acreditată de Consiliul
Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică
al Academiei de Științe a Moldovei prin
Hotărârea nr. 61 din 30.04.2009

Categoria C

Asociați: Curtea Constituțională, Curtea Supremă de Justiție, Ministerul Afacerilor Interne, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” (Cahul), Universitatea Slavonă, Universitatea „Spiru Haret” (Constanța), Universitatea „Petre Andrei” (Iași), Universitatea de Stat din Herson (Ucraina).

Se editează din ianuarie 1991
Nr. 2(302) 2017

Redactor-șef L. Arsene

Colegiul de redacție:

Gh. Alecu, doctor în drept, profesor universitar (Constanța, România); T. Barzo, doctor hab. în drept, profesor, (Miskolc, Ungaria); Gh. Costachi, doctor hab. în drept, profesor univ.; V. Cușnir, doctor hab. în drept, profesor univ.; D. Garadjaev, doctor în drept, profesor, Judecător la Curtea Constituțională (Bacu, Azerbaidjan); E. Haritonov, doctor hab., profesor, membru cor. al AND (Odesa, Ucraina); E. Ișcenco, doctor hab. în drept, profesor (Moscova, FR); T. Kolomoieț, doctor hab. în drept, profesor (Zaporojie, Ucraina); J. Kovac, doctor hab. în drept, profesor, Universitatea Paneuropeană (Bratislava, Slovenia); A. Lonciacov, doctor hab. în drept, profesor (Habarovsk, FR); V. Stratonov, doctor hab. în drept, profesor (Herson, Ucraina); V. Șepitico, doctor hab. în drept, profesor, membru cor. al AND (Harcov, Ucraina).

Adresa redacției:
Casa presei, et. 5
str. Pușkin 22, mun. Chișinău, MD - 2012,
Republica Moldova
Tel.: 022-233 790;
022-234 132 (contabilitatea)

E-mail: legea_zakon@mail.ru
Index: RM 77030

© Legea și viața

Pagina web: www.legeazakon.md
www.legeasviata.in.ua

SUMAR

Gheorghe AVORNIC, Anastasia CATAN. Responsabilitatea reciprocă a personalității și a statului în politica juridică a Republicii Moldova	4
Sergiu FURDUI. Opinie cu privire la dreptul judecătorului de a contesta hotărârea consiliului superior al magistraturii privind aplicarea sancțiunii disciplinare	8
Angela TĂLĂMBUȚĂ. Elementele contractului de înstrăinare a bunurilor cu condiția întreținerii pe viață	12
Tudor PAȘCANEANU. Organizarea administrativă a teritoriului Republicii Moldova: probleme și sugestii.....	17
Alexandru PRISAC. Prelungirea și repunerea în termenul de Procedură civilă	23
Valeriu GUREU, Mihail BÎRGĂU. Asigurarea și menținerea ordinii publice prin prisma administrației ministeriale	27
Svetlana SLABU. Justiția Europeană între provocare și compromis.....	31
Vasilica-Leontina TUDOR. Elemente de Drept comparat în materia medierii	35
Владимир ГОСПОДАРЕНКО. Государственная уголовно-правовая политика США в отношении смертной казни	42
К. ЛУПУ, М. СИЗОВ. О некоторых проблемах, возникающих при применении законодательства, регулирующего деятельность национального банка Молдовы.....	48
Criteria pentru publicarea articolelor în revista „Legea și viața”	56

RESPONSABILITATEA RECIPROCĂ A PERSONALITĂȚII ȘI A STATULUI ÎN POLITICA JURIDICĂ A REPUBLICII MOLDOVA

Gheorghe AVORNIC,
profesor universitar, doctor habilitat în drept
Anastasia CATAN,
doctorandă USM

RÉSUMÉ

Dans cet article l'auteur propose d'analyser la responsabilité mutuelle de l'Etat et de la personnalité. C'est un principe indépendant de l'Etat de droit. Ceci est une méthode spécifique de limiter le pouvoir politique, qui exprime le débet moral et légal dans la relation entre l'Etat, en tant que porteur du pouvoir politique. L'essence de l'Etat de droit est de détruire le monopole d'Etat sur le pouvoir en changeant le rapport simultané de la liberté et de la société en faveur de la personnalité dernière et séparée. Un véritable Etat de droit crée des conditions pour que les citoyens se voient comme des participants actifs dans les procès politiques, renforcer les propriétés positives et à réduire les négatif.

Mots-clés: droit, liberté, la personnalité, l'Etat, relations, pouvoir, droits et libertés de la personnalité, la protection des droits et libertés de la personnalité, primauté du droit, les relations entre la personne et l'Etat, Etat du droit, le pouvoir d'Etat, la politique

REZUMAT

Articolul reflectă un studiu dedicat analizei responsabilității reciproce a statului și a personalității. Acesta este un principiu independent al statului de drept. Esența statului de drept constă în distrugerea monopolului statului asupra puterii, cu schimbarea simultană a raportului libertății statului și a societății în favoarea celei din urmă și a personalității separate. Adevăratul stat de drept creează condiții pentru ca cetățenii să se perceapă ca participanți activi la procesul politic, să consolideze caracteristicile pozitive ale stătalității și să le reducă pe cele negative. Utilizarea coerciției de către stat ar trebui să poarte caracter legal, să nu încalce măsura libertății individuale, să corespundă gravității infracțiunii.

Cuvinte-cheie: drept, libertate, personalitate, stat de drept, relații, putere, drepturi și libertăți ale persoanei, protecția drepturilor și libertăților, întăritatea dreptului, relații între persoane și stat, politică

Introducere. Responsabilitatea reciprocă a statului și a personalității este un principiu independent al statului de drept. Încă Immanuel Kant a formulat această idee: fiecare cetățean ar trebui să posede aceeași posibilitate de constrângere cu privire la cel ce deține influența la aplicarea precisă și necondiționată a legii, ca și cel care deține influența cu privire la cetățean. Aceasta este o metodă specifică de limitare a puterii politice, care exprimă începutul moral și legal în relația dintre stat, ca purtător a puterii politice, și cetățean, ca participant la punerea ei în aplicare. Stabilind libertatea sub forma legislativă între societate și individ, statul în sine nu este liber de restricțiile propriilor decizii și acțiuni. Prin intermediul legii, statul trebuie să-și ia angajamente de a asigura echitatea și egalitatea în relațiile sale cu cetățeanul, cu organizațiile publice și cu alte state.

Metode aplicate și materiale utilizate. Baza metodologică a investigațiilor include: metoda istorică, metoda sistematică, metoda comparativă, metoda logică (analiza deductivă, inductivă, generalizarea, specificarea, clasificarea, definirea etc.) și alte metode științifice generale. În procesul investigării științifice au fost analizate lucrări ale doctrinarilor juriști, politologi, sociologi și filosofi.

Rezultate și discuții. Articolul 4 al Constituției Republicii Moldova stipulează: „Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte” [1].

Supunându-se legii, autoritățile publice nu pot încălca reglementările ei și sînt responsabile pentru încălcarea sau nerespectarea aces-

tor obligații. Obligativitatea legii pentru autoritățile publice este asigurată printr-un sistem de garanții ce exclude samavolnicia administrativă. Acesta include:

- 1) responsabilitatea guvernului față de organele reprezentative;
- 2) răspunderea disciplinară, civilă și penală a funcționarilor publici de orice nivel pentru violarea drepturilor și libertăților persoanelor concrete, pentru abuz de putere, depășire a atribuțiilor de serviciu etc.;
- 3) impeachment etc.

Formele de control public asupra punerii în aplicare a obligațiilor structurilor de stat ar putea fi: referendumul, sondajul, raportul deputatului în fața alegătorilor.

Pe același temei juridic este construită și responsabilitatea persoanei față de stat. Astfel, raportul dintre stat și persoană trebuie să se bazeze pe responsabilitate reciprocă.

Există și alte principii care într-o măsură sau alta derivă din cele menționate anterior și creează pentru ele fundalul asigurator, ce se exprimă prin nivelul ridicat de conștiințizare și cultură juridică, prezența societății civile și monitorizarea din partea ei a îndeplinirii legilor de către toți subiecții de drept etc. În esență, toate principiile statului de drept sînt un tip de restricții care consolidează poziția puterii legale și legitime.

Esența statului de drept constă în distrugerea monopolului statului asupra puterii, cu schimbarea simultană a raportului libertății statului și a societății în favoarea celei din urmă și a personalității separate. Adevăratul stat de drept creează condiții pentru ca cetățenii să se perceapă ca participanți activi la procesul politic, să consolideze caracteristicile pozitive ale stăruinței și să le reducă pe cele negative.

La începutul celui de al treilea mileniu, problema drepturilor și obligațiilor reciproce ale personalității și ale statului recapătă o semnificație deosebită. Este evident că unui anumit tip de personalitate îi corespund (de dorit) și anumite tipuri de organizare politică, regim, formă de guvernare. **În opinia noastră**, situațiile în care toți membrii societății, toți cetățenii salută regimul politic existent în realitate sînt imposibile.

În relațiile personalității cu puterea politică cele mai importante sînt:

1. *Atitudinea personalității față de forma de guvernare.* Monarhiile (absolută, constituțională) sau republicile sînt forme polare de organizare a puterii, însă fiecare dintre ele este adecvată, mai mult sau mai puțin, tipului sociopsihologic al personalității concrete.

2. *Atitudinea personalității față de obținerea puterii de către conducător.* Este vorba de alegerea, numirea, transmiterea prin

moștenire etc. a drepturilor de gestionare a statului persoanei oficiale supreme. Unor cetățeni le este real mai ușor să se supună unui conducător deja desemnat sau unuia ce a obținut puterea prin moștenire. Altor, dimpotrivă, le este necesar un proces de legitimare, o procedură legală de transmitere a puterii prin alegeri, la care există posibilitatea de a participa personal.

3. *Atitudinea personalității față de metodele concrete de realizare a puterii.* Metodele represive în conducere sau tendințele liberale în procesul realizării funcțiilor de guvernare sînt, de asemenea, foarte diferit percepute de oameni. Există părtași deschiși ai disciplinei dure, ordinii civice asemănătoare unei organizații militare, ai pedepselor crude, uneori în mod disproporționat cu fapta. Altor mai acceptabile le sînt incertitudinea, permisivitatea, așa-numita autoreglementare, în cazul unor situații ilegale. Cu toate acestea, orientarea spre statul de drept necesită nu cruzime, ci pedeapsă inevitabilă pentru comiterea unei culpe. În același timp, este inacceptabilă urmărirea persoanelor a căror vinovăție nu a fost stabilită de instanțele judecătorești.

Respectarea deplină a revendicărilor personalității și a sistemului organizării puterii de stat poate avea loc doar în mod ideal. De aceea, trebuie găsite modalități, forme și mijloace de stabilire a relațiilor armonioase între personalitate și stat. Și aici, cea mai eficientă bază este stabilirea responsabilității reciproce, luînd în calcul cerințele perioadei moderne de dezvoltare a statului moldovenesc. Mai mult decît atît, responsabilitatea reciprocă interpersonală, precum și a personalității și a statului, ca o categorie juridică, trebuie să fie unică pentru toți. Asume astfel de abordări ale problemei responsabilității personalității și a statului sînt actuale la desfășurarea politicii juridice.

Politica juridică în domeniul protecției drepturilor și libertăților personalității permite înlăturarea contradicției accentuate dintre posibilele forme ale comportamentului conducătorilor și dificultățile vieții legale a societății. Această politică stabilește parametri și pune accentele în sistemul relațiilor personalitate – putere, cetățean – stat, conducători – conduși, însă trebuie subliniat faptul că aceasta ar trebui să aibă loc în baza responsabilității reciproce. Este posibilă și o altă situație, atunci cînd se largesc drepturile și libertățile personalității: se declară nu numai rolul secundar al drepturilor statului, ci chiar inutilitatea lor.

Nu putem fi de acord cu această abordare, deoarece statul trebuie să posede un ansamblu definit și stabil de drepturi. Mai mult decît atît, lipsa de drepturi ale statului poate însemna eficiență scăzută de protecție a drepturilor și libertăților cetățenilor. Altceva este modul în care statul va utiliza acest ansamblu de drepturi existente și dacă această utilizare nu va fi efectuată în detrimentul cetățenilor. Drepturile ar trebui să fie distribuite în mod uniform între stat, prin diversele sale organe, și personalitate, asociații de cetățeni în bază strict legală și umanistă. Sînt necesare mecanisme de protecție atît a personalității, cît și a statului, existența unui control strict asupra menținerii echilibrului acestor drepturi, ce scoate în evidență în mod inevitabil problema responsabilităților juridice și politice ale diferiților actori ai activității juridice.

În literatura teoretico-juridică, chestiunea responsabilității juridice este bine dezvoltată. Există diferite forme sau tipuri ale ei. Cu toate acestea, viața și teoria nu stau pe loc. În unele cercetări apar opinii precum că definițiile existente ale răspunderii juridice nu reflectă laturile sale, inclusiv responsabilita-

tea statului față de om (și cetățean, și societate), aspectele ei pozitive (pe termen lung) și juridico-internaționale.

„Omul – scria Kant – este singura ființă capabilă să acționeze ca o forță morală pe deplin responsabilă pentru propriile acțiuni”. Termenul „răspundere”, astfel cum este utilizat în drept, este derivat din verbul latin *respondere*. Acest verb înseamnă „a răspunde”, dar în același timp și „a plăti o îndatorire, o sarcină” [2, p. 119].

Profesorul englez H.L.A. Hart, cunoscut datorită analizei sale conceptuale a dreptului, arată că noțiunii „răspundere” i se pot atribui următoarele semnificații distincte:

„a) răspunderea care decurge dintr-o anumită funcție;

b) răspunderea cauzată;

c) răspundere;

d) capacitatea de a răspunde”.

În primul caz, persoana răspunde pentru îndeplinirea îndatoririlor sale ce decurg din rolul și funcția pe care o deține în cadrul unei anumite organizații. De exemplu, părinții sînt responsabili de creșterea copiilor lor. În acest sens se spune că o persoană este responsabilă sau că se comportă în mod responsabil, adică luîndu-și îndatoririle în serios și fiind dispusă să depună toate eforturile pentru a le îndeplini.

În al doilea caz, se poate porni de la exemplu: „înghețul a fost răspunzător de accidentul rutier produs”, în sensul că accidentul s-a produs din cauza alunecării. Se sugerează deci că în cazul răspunderii cauzate, aceasta poate fi atribuită nu numai ființelor umane, ci și fenomenelor naturale.

În al treilea caz, răspunderea este înțeleasă în felul următor: atunci cînd o persoană încalcă norma juridică ce o obligă la o anumită acțiune sau persoana este obligată de lege să suporte o pedeapsă sau să repare paguba pricinuită. Așadar, este vorba de faptul că o anu-

mită persoană poate fi trasă la răspundere juridică, poate fi obligată să suporte pedeapsa sau să repare paguba pricinuită.

În sfîrșit, după profesorul Hart, cuvîntul „răspundere” poate însemna și faptul că persoana are capacitatea de a înțelege ce i se cere să facă sau să nu facă, de a cîntări ceea ce face, de a decide ceea ce va face sau nu [2, p. 119].

Răspunderea juridică a fost definită ca un complex de drepturi și obligații conexe care, în conformitate cu legea, se nasc ca urmare a săvîrșirii unei fapte ilicite și care constituie cadrul de realizare a constrîngerii de stat, prin aplicarea sancțiunilor juridice, definiție care poate fi, credem, considerată admisibilă și nu numai ca obligație de a suporta sancțiunea sau și de a raporta prejudiciul, care este un element necesar, dar nu suficient al răspunderii [2, p. 119].

În opinia noastră, răspunderea juridică ar trebui să fie înțeleasă ca un raport juridic determinat între stat și alte entități juridice (cetățean, persoană oficială, organizație etc.), ce apare în baza obligațiilor reciproce să suporte efectele negative ale încălcării normelor legale.

Într-adevăr, nu este încă pe deplin dezvoltată problema responsabilității statului pentru acțiunile funcționarilor săi, tipul responsabilității juridice a statului pentru eventualele consecințe negative în viitor. Aceasta ne permite **să propunem următoarele**: pe perioada posibilelor reforme în stat, de creat, vorbind relativ, zone de protecție pentru om și cetățean. Cu alte cuvinte, de determinat gradul de responsabilitate a statului pentru eventualele aspecte negative ale reformării. În legislație, în asemenea cazuri, urmează stabilirea coeficienților de indexare a stării patrimoniale a cetățenilor; a compensațiilor pentru pierderea locului de muncă;

a măsurilor concrete de protecție a copiilor, studenților, pensionarilor, persoanelor în vîrstă, la nivelul legislației existente, ce urmărește reglementarea unor astfel de situații.

În cercetările științifice se punctează necesitatea înțelegerii corecte a conținutului responsabilității reciproce a personalității și a statului. Un aspect important este faptul că responsabilitatea statului trebuie să includă și responsabilitatea funcționarilor. Mai mult decît atît, trebuie să distingem condițiile de apariție a acestei răspunderi: în cazul culpei și în absența acesteia.

În primul rînd, este vorba despre relațiile juridico-administrative, juridico-civile, juridico-penale, în funcție de gravitatea consecințelor și componența formală a acțiunilor.

Este recomandabilă completarea legislației existente cu norme ce prevăd expres o așa responsabilitate pentru funcționari, paralel cu cea existentă. Deoarece, după cum arată practica, în condițiile schimbărilor sociale, responsabilitatea funcționarilor practic nu se observă.

În al doilea rînd, nu există motive să se creadă că un politician sau un grup de conducători, oferind un proiect social important sau altul, nu ar fi putut prevedea consecințele negative ale lui, sau nu au avut intenție directă sau indirectă de a comite acte care au dus la consecințe negative pentru un număr considerabil de persoane. În acest caz, există obiecții, precum și trimiteri la experiența istoriei umane. Revoluțiile și reformele se desfășurau cel mai des nu în baza deciziei politice pragmatic calculate și verificate științific. Responsabilitatea pentru inițiatori era diferită. Uneori îi pedepseau pe foștii conducători: îi executau pe regi, privau de libertate tiranii, iar uneori pur și simplu conducătorii aveau o voință slabă. Sînt cunoscute cazuri cînd răspun-

derea survenea pentru revoluționari și reformatori. În orice variantă a evenimentelor, responsabilitatea poartă, într-un sens cunoscut, caracter spontan, ce este dominat de voința politică, pasiune, motivația de a menține puterea.

În legătură cu cele menționate anterior, rezultă delimitarea responsabilității politice, morale, juridice în diferitele sale forme.

Răspunderea *juridică*, după cum se cunoaște, poate fi penală, civilă, administrativă, disciplinară. Uneori se disjunge și răspunderea materială ca formă distinctă a răspunderii juridice.

Despre răspunderea *penală* se poate vorbi în cazul crimelor împotriva ordinii constituționale și securității statului, împotriva intereselor serviciului public etc.

Răspunderea *civilă* este utilizată mai rar în contextul interacțiunii personalității și puterii, dar poate fi în cazul în care apar anumite tipuri de relații contractuale.

Răspunderea *administrativă* prevede pedepse, cum ar fi: avertismentul, privarea temporară a dreptului special, arestul administrativ etc., de asemenea nu are utilizare semnificativă în practica juridică.

Răspunderea *disciplinară* este asociată cu activitatea de muncă. Însă, aplicarea acesteia în privința oficialilor de rang înalt, liderilor partidelor politice (în cazul relațiilor de muncă), practic nu se întâlnește.

Istoria politică a Moldovei cunoaște totuși utilizarea răspunderii penale pentru înalții funcționari.

În cadrul politicii juridice în domeniul protecției drepturilor și libertăților personalității este necesară aprobarea principiilor sale comune, abordărilor la crearea, punerea în aplicare a normelor constituționale legale. Anume politică juridică în domeniul protecției drepturilor și libertăților personalității reunește într-un sistem norme-

le de drept constituțional, drept penal, drept civil, drept administrativ, precum și normele din alte ramuri de drept. În lumina problematicii studiate, este important ca aceste norme să reflecte unitatea responsabilității reciproce a statului și a personalității. Cu ajutorul arsenalului de mijloace ale politicii juridice în domeniul protecției drepturilor și libertăților personalității se formează un spațiu comun, în care se creează, se asigură și se realizează dreptul.

Paralel cu răspunderea juridică, există și răspundere morală. Aceasta este responsabilitatea funcționarilor publici, cetățenilor pentru acte care încalcă normele de moralitate și nu implică răspundere juridică.

Un loc aparte în realizarea politicii juridice în domeniul protecției drepturilor și libertăților personalității îi revine responsabilității politice. Ea are mai multe aspecte, dar trebuie să se bazeze pe responsabilitatea juridică. Responsabilitatea politică este o măsură de posibilă constrângere, aplicată demnitarilor de stat – persoane în ale căror mâini este concentrată o parte considerabilă a puterii. Anume demnitarii de stat, politicienii sînt capabili, ca nimeni altul în Moldova, să influențeze conținutul și natura politicii sociale, economice desfășurate, precum și ale politicii juridice în domeniul protecției drepturilor și libertăților personalității.

Noi considerăm că în acest tip de responsabilitate este necesară aplicarea principiului echilibrului. Este vorba despre excluderea ca măsură de persecuție a represaliilor înalților funcționari după pensionarea lor, dar, în același timp, punerea în aplicare a legislației existente, în cazul în care comit acte ilegale.

Concluzii. Cu privire la realitatea moldovenească, deseori se observă o imagine diferită: sau are loc persecuția deschisă din partea noilor oficiali de rang înalt veniți

la putere, un fel de negare a politicii anterioare și respingerea altor acțiuni ale liderului pensionat, sau demisionarea, care elimină toate întrebările legate de acțiunile ilegale.

Responsabilitatea politică și deficiențele în politica juridică în domeniul protecției drepturilor și libertăților personalității sînt de asemenea interdependente. Uneori efectele negative ale activității autorității pot fi explicate prin lipsa de profesionalism, lipsa de cunoștințe elementare în domeniul managementului, dreptului, construcției statale. În ultimii ani se conturează abordările de eliminare a fenomenelor negative: există un sistem de formare și certificare a funcționarilor, activează instituții de învățămînt superior care pregătesc specialiști pentru serviciul public. În toate timpurile, o problema acută a fost corespunderea personală postului ocupat. Dar de multe ori această problemă era soluționată numai după ce a fost comisă acțiunea, ale cărei consecințe afectează majoritatea cetățenilor.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial al RM, nr. 1 din 12.08.1994.
2. Baltag D., Gutu A. Teoria generală a dreptului. Chișinău, 2002.
3. Саидов А.Х. Международное право прав человека. М., 2002.
4. Права человека. Под ред. А.Д. Гусева, Я.С. Яскевича. Минск, 2002.

OPINIE CU PRIVIRE LA DREPTUL JUDECĂTORULUI DE A CONTESTA HOTĂRÂREA CONSILIULUI SUPERIOR AL MAGISTRATURII PRIVIND APLICAREA SANȚIUNII DISCIPLINARE

Sergiu FURDUI,

doctor în drept, conferențiar universitar, judecător la Curtea de Apel Chișinău

SUMMARY

Analyzing the text of article 40 of the Law no. 178 of 25.07.2014 on Disciplinary responsibility of judges in conjunction with the provisions in the articles 21, par. (5), 24 and 25 of the Superior Council of Magistracy Law, it has been observed that the appeal against the SCM judgment is the only procedure of judgment prescribed by the law and that this procedure of appeal does not ensure the judge on whom a disciplinary action is imposed only limited access to a lawsuit.

Judgment on applying disciplinary action to a judge is pronounced by the SCM and is not equivalent to a judicial process, given that the examination of a disciplinary case by the authority exercising judicial self-administration does not represent a trial in court – this conclusion results from the requirements of the principle of separation of powers in a State, which in the relationship between the jurisdictional administrative authority and the judicial authority, rules out the possibility of SCM's substitution for the work of the court.

Following the considerations revealed in this article, opting for compatibility of regulations subject to this analysis with the standards imposed by the Constitution and ECHR and Fundamental Freedoms, we advocate for developing and adopting a set of new modern guarantees and legislative tools, that would ensure that the restorative and sanctioning justice functions shall be exercised within a framework of legality and equality, thus removing the limitation of the right of a judge to a free access to justice if it the judgment on applying disciplinary action is contested.

Keywords: Judicature, Judge, Constitution, European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms, Litigation, Free access to justice, Jurisprudence of the European Court of Justice, Disciplinary Liability of Judge, Decisions of the SCM (Superior Council of Magistracy).

REZUMAT

Analizând textul articolului 40 din Legea nr. 178 din 25.07.2014 „Cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorilor”, în conjuncție cu prevederile articolelor 21, alin.(5), 24 și 25 din Legea cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii, observăm că contestația împotriva hotărârii CSM este unica cale de judecată, prevăzută de lege, și că această cale de atac nu asigură judecătorului sancționat disciplinar decât acces limitat la un proces de judecată, deoarece ce nu se încadrează într-un remediu efectiv, care să răspundă concret și real nevoii unei cercetări judecătorești de fapt și de drept a cauzei disciplinare privindu-l pe judecător.

În acest context, dispozițiile prevăzute la articolele 6 și 13 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale și cele - la articolele 21 și 54 din Constituție, relative la dreptul privind accesul liber la justiție, dau expresie unei idei generale, potrivit căreia o protecție eficace a judecătorului sancționat disciplinar nu poate fi realizată prin simpla consacrare a unor drepturi substanțiale, ci este necesar ca acest drept fundamental să fie însoțit de garanții suficiente de ordin procedural, care să asigure mecanismele corespunzătoare de punere în valoare juridică convenită.

Urmare a considerentelor relevate, optând pentru compatibilitatea reglementărilor supuse prezentei analize cu standardele impuse de Constituție și CEDO, pledăm pentru elaborarea și adoptarea unui complex de garanții și instrumente legislative noi, moderne, care să asigure că funcțiile reparatorie și sancționatorie ale justiției sunt exercitate într-un cadru de legalitate și egalitate, înălăturându-se astfel limitarea dreptului judecătorului privind accesul liber la justiție în cazul în care este contestată hotărârea CSM cu privire la aplicarea sancțiunii disciplinare.

Cuvinte cheie: instanța de judecată, judecător, răspunderea disciplinară a judecătorului, sancțiune disciplinară, hotărârea CSM, contestație, accesul liber la justiție, Constituție, Convenția Europeană a Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

Accesul liber la justiție reprezintă o condiție importantă și decisivă pentru funcționarea societății democratice, fondată pe ideea protecției egale și unitare a justițiabililor în procesul îndeplinirii ansamblului de obligații ce revine statului față de persoanele aflate sub jurisdicția sa și, pe această linie de idei, reglementă-

rile actuale din domeniul materiei disciplinarului judecătorului impun o analiză juridică sub aspectul respectării dreptului de acces al acestuia la o judecată efectivă și eficientă.

Cu privire la dreptul judecătorului de a contesta hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii privind aplicarea sancțiunii dis-

ciplinare, propunem în rândurile ce urmează cercetarea practico-științifică a reglementărilor ce vizează această problemă de drept, din perspectiva respectării dreptului fundamental privind accesul liber la justiție consfințit în articolul 21 din Constituție, care presupune: orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea in-

stanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime și nici o lege nu poate îngădi accesul la justiție.

Articolul 40 din Legea nr. 178 din 25.07.2014 „Cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorilor” reglementează contestarea hotărârilor CSM privind aplicarea sancțiunii disciplinare judecătorilor și, respectiv, prevede:

(1) Hotărârile Consiliului Superior al Magistraturii adoptate în condițiile art. 39 pot fi contestate de către persoanele care au depus sesizarea, inspecția judiciară sau judecătorul vizat în hotărâre în termen de 20 de zile de la data recepționării hotărârii motivate la CSJ.

(2) Cererile de contestare sunt examinate de un complet format din 5 judecători. Cererile privind contestarea deciziilor CSM adoptate în condițiile art. 39 se examinează în mod prioritar. Termenul de examinare nu poate depăși 30 de zile.

(3) Hotărârile CSJ adoptate în condițiile alin. (2) al prezentului articol sunt irevocabile și intră în vigoare la data adoptării.

Analizând textul normei citate, în conjuncție cu prevederile articolelor 21, alin.(5), 24 și 25 din Legea cu privire la CSM, se observă că contestația împotriva hotărârii CSM este unica cale de judecată, prevăzută de lege, și că această cale de atac nu asigură judecătorului sancționat disciplinar decât acces limitat la un proces de judecată.

Hotărârea cu privire la aplicarea sancțiunii disciplinare judecătorului este pronunțată de CSM și nu echivalează cu un proces de judecată, dat fiind că examinarea cazului disciplinar de către autoritatea care exercită autoadministra-

rea judecătorească nu corespunde unei judecăți în instanță – concluzie ce rezultă din exigențele principiului separației puterilor în stat, care, în ce privește relația dintre autoritatea administrativ-jurisdicțională și autoritatea judecătorească, exclude posibilitatea ca CSM să substituie activitatea instanței de judecată.

În atare situație, prin definiție, contestația împotriva hotărârii cu privire la sancționarea disciplinară a judecătorului exercitată în instanța judecătorească supremă nu poate să declanșeze procedura de verificare a legalității acestei hotărâri, de vreme ce nu este judecat fondul cauzei, adică n-au fost examinate de către instanța de judecată motivele de fapt și de drept invocate în susținerea drepturilor subiectiv-civile sub aspectele de fond și de procedură.

Prin urmare, în cazul în care CSJ, potrivit prevederilor articolului 10 din Legea contenciosului administrativ, verifică legalitatea hotărârii CSM cu privire la aplicarea sancțiunii disciplinare judecătorului, se constată că instanța judecătorească supremă este prima și ultima instanță de judecată competentă să se expună asupra legalității hotărârii. Totodată, nu este prevăzută o cale de atac devolutivă împotriva hotărârii CSM cu privire la aplicarea sancțiunii disciplinare judecătorului, motiv pentru care se produce o îngădire a dreptului de acces liber la justiție, sub aspectul că nu se judecă fondul cauzei.

Analizând și din alt punct de vedere, apreciem că reglementările privind examinarea contestației împotriva hotărârii CSM cu privire la aplicarea sancțiunii disciplinare judecătorului reprezintă o inegalitate în raport cu alte reglementări disciplinare în privința altor cate-

gorii de persoane, care asigură acces liber la justiție, fiind prevăzută judecata în fond și în calea de atac corespunzătoare a deciziei/hotărârii de sancționare disciplinară, atât sub aspectul netemeinicii acesteia, cât și din perspectiva motivelor de ilegalitate.

Judecarea cauzei privindu-l pe judecătorul sancționat disciplinar numai în procedura de casație creează o situație de inegalitate în drepturi – din punct de vedere al drepturilor procesuale de acces la o instanță cu deplină jurisdicție – în raport cu persoanele sancționate disciplinar care nu îndeplinesc funcția de judecător, cum ar fi:

– persoana angajată în muncă în baza unui contract de muncă, sancționată în cadrul unei proceduri disciplinare de către angajator – în baza articolului 251, alin.(5) din Codul muncii –, este în drept să conteste decizia la instanțele judecătorești competente în termen de 30 zile de la data comunicării;

- persoana – inclusiv funcționarul public, militarul – care se consideră vătămată într-un drept al său, recunoscut de lege, de către o autoritate publică, printr-un act administrativ, inclusiv aplicarea sancțiunii disciplinare în baza articolelor 5, lit. a), 14 și 16, alin.(1) din Legea contenciosului administrativ, este în drept să sesizeze instanța de contencios administrativ competentă;

- persoana care exercită profesia de avocat și este sancționată disciplinar, în baza articolului 57, alin. (3) din Legea cu privire la avocatură, este în drept să conteste decizia Comisiei pentru etică și disciplină privind aplicarea sancțiunii disciplinare în contenciosul administrativ;

- persoana care exercită funcția de notar și este sancționată disci-

plinar, în baza articolului 24, alin. (5) din Legea cu privire la notariat, este în drept să conteste ordinul privind aplicarea sancțiunii disciplinare în instanța de judecată;

- persoana care exercită funcția de procuror și este sancționată disciplinar prin eliberare din funcție – în baza articolului 56 alin. (4) din Legea cu privire la procuratură – este în drept să conteste ordinul Procurorului General privind eliberarea sa în instanța de judecată în condițiile legii;

- persoana care exercită funcția de judecător și care este sancționată disciplinar de CSM nu dispune decât de o singură formă de acțiune la instanța de judecată împotriva măsurii de sancționare disciplinară – direct în instanța judecătorească supremă.

Efectuând o analiză comparativă a cazurilor enunțate, se evidențiază limitarea dreptului judecătorului sancționat disciplinar la un remediu judiciar efectiv, dat fiind că numai în cazul ce-l vizează cauza se judecă într-o singură cale de atac în judecată, specifică celei în casație. Astfel, se constată o inegalitate juridică evidentă între situația persoanelor menționate, care contestă o hotărâre/decizie emisă în urma unei proceduri disciplinare, și situația judecătorului, care contestă hotărârea CSM cu privire la aplicarea sancțiunii disciplinare.

Prin urmare, caracterul special al reglementărilor analizate, bazat pe limitarea judecării contestației împotriva hotărârii CSM, nu poate fi justificat, de vreme ce nu garantează accesul liber la justiție judecătorului sancționat disciplinar, sub aspectul valorificării reale și eficiente a dreptului la un proces echitabil și efectiv.

Dreptul la un proces echitabil și efectiv, prin prisma respectării principiilor constituționale – uni-

versalitatea și egalitatea – presupune instituirea unui tratament egal pentru toți justițiabilii și pentru situații care, în funcție de scopul urmărit, nu sunt diferite. Un tratament diferit nu poate fi doar expresia aprecierii exclusive a legiuitorului, ci trebuie să fie justificat rațional, în sensul respectului principiilor menționate, statuate în articolele 15 și 16 din Constituție.

Iată de ce, fiind acreditată ideea că aceasta o fi fost voința legiuitorului, cu instituirea unui regim diferențiat pentru judecători față de orice altă categorie de persoane, considerăm, totuși, că voința respectivă, în virtutea marjei de apreciere bazate pe principiul suveranității statului, urmează a fi subordonată garanțiilor speciale inerente dreptului de acces liber la justiție, în absența cărora Convenția ar deveni un instrument „teoretic și iluzoriu”, fără aplicabilitate „concretă și efectivă” în ordinea juridică națională (cauza *Bellet c. Franței*, cauza *Osman c. Marii Britanii*, cauza *Yagtzilar si altii c. Greciei*).

Analizând oportunitatea și necesitatea limitării dreptului privind accesul liber la justiție al judecătorului sancționat disciplinar, pentru a stabili dacă ingerința în acest drept fundamental este conformă cu standardele Convenției, considerăm că noua viziune a legiuitorului cu privire la contestația împotriva hotărârii CSM urmează a fi apreciată sub aspectul proporționalității, prin prisma a cel puțin trei criterii:

- cauza care determină adoptarea măsurii restrictive;
- conținutul și semnificația măsurii restrictive;
- gradul de deviere a măsurii restrictive de la standardul protecției generale privind accesul liber la justiție.

Din perspectiva acestor criterii, considerăm că nu există un raport de proporționalitate între limitarea dreptului judecătorului sancționat disciplinar la standardul protecției generale privind accesul liber la justiție și cauza care ar fi determinat adoptarea unei astfel de măsuri de limitare a accesului liber la justiție, cauză ce nu poate fi justificată într-o societate care garantează dreptul tuturor persoanelor la un proces echitabil și efectiv, indiferent de funcția pe care o exercită, dar nici nu este proporțională cu situația care a determinat-o.

În ipoteza analizată, restrângerea dreptului de acces liber la justiție nu respectă condițiile reglementate de articolul 54 din Constituție, care statuează condițiile privind restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți fundamentale. În ansamblul lor, aceste condiții de valoare constituțională exprimă natura excepțională a unei astfel de măsuri, astfel restrângerea dreptului judecătorului sancționat disciplinar privind accesul liber la justiție afectează, într-o anumită măsură, acest drept fundamental.

Cazul e și mai important, deoarece judecătorul îndeplinește o funcție de demnitate publică ce ține de exercițiul uneia dintre puterile în stat – puterea judecătorească, bazată pe independență și supunerea sa numai legii, situație de excepție care impune să i se asigure garanții sporite privind accesul său la justiție în cazul în care contestă sancțiunea disciplinară aplicată, astfel încât să nu fie îngrădit într-o manieră în care acest drept este atins în substanța sa.

Conform articolului 116, alin. (1) din Constituție, judecătorii instanțelor judecătorești sunt independenți, imparțiali și inamo-

vibili. Urmare a statutului special deținut de judecător, considerăm că principiul privind egalitatea părților în fața legii și a autorităților judiciare devine nu mai puțin accentuat în cazul în care se judecă contestația împotriva hotărârii privind sancționarea disciplinară a lui, dat fiind că, reieșind din consecințele juridice ale procedurii respective, se impune acordarea tuturor drepturilor procesuale și posibilităților egale de susținere a poziției procesuale, fără nici o deosebire, iar garantarea acestor drepturi și posibilități este condiționată de înlăturarea oricăror impedimente, faptice sau juridice, susceptibile de a da naștere unor privilegii sau, după caz, unor discriminări.

Convenția Europeană, în articolele 6 și 13, reglementează două drepturi procedurale, care se concretizează în garanții cu privire la punerea în valoare în fața instanțelor judecătorești a drepturilor ce sunt recunoscute persoanelor – dreptul la un proces echitabil și dreptul la un proces efectiv, care dau expresie unui principiu de bază al procesului de judecată, potrivit căruia orice persoană ale cărei drepturi și libertăți recunoscute de către Convenție au fost încălcate are dreptul de a se adresa efectiv unei instanțe naționale, chiar și atunci când încălcarea ar fi avut loc din cauza unor persoane ce au acționat în exercitarea atribuțiilor lor oficiale.

Semnificativă în acest sens este și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului pe această dimensiune juridică. În cauza Ramos Nunes de Carvalho E SÁ vs. Portugalia se remarcă: „...Curtea Supremă de Justiție are o concepție restrictivă asupra înținderii propriilor puteri de control a activității disciplinare a CSM...

Prin urmare, considerațiile de mai sus indică în fapt că consecințele juridice care decurg din controlul efectuat de CSJ asupra acestor probleme sunt limitate și nu fac decât să consolideze îndoiala asupra capacității Curții de a aborda problema într-o manieră efectivă și de a efectua un control efectiv al cauzei...”.

În atare situație, dreptul la un remediu judiciar efectiv, precum este consacrat de Convenție și Constituție și precum este reflectat în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, obligă la instituirea unei căi de atac a hotărârii CSM cu privire la sancționarea disciplinară a judecătorului, care să garanteze toate drepturile și garanțiile procesuale specifice judecății în fața instanței de fond, astfel încât să fie analizată cauza cu plenitudine de jurisdicție. Or, contestația în casație în materia răspunderii disciplinare a judecătorului nu poate constitui un astfel de remediu efectiv, dat fiind că lipsește o procedură de judecare a fondului contestației împotriva hotărârii de sancționare disciplinară, astfel fiind limitat procesul de judecată propriu-zisă.

În consecință, calea de atac a hotărârii CSM cu privire la sancționarea disciplinară a judecătorului prevăzută la articolul 40 din Legea „Cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorilor” pare a fi incompletă și lipsită de efectivitate deplină, de vreme ce nu se încadrează într-un remediu efectiv, care să răspundă concret și real nevoii unei cercetări judecătorești de fapt și de drept a cauzei disciplinare privindu-l pe judecător.

În acest context, dispozițiile prevăzute de articolul 21 din Constituție, relative la dreptul privind accesul liber la justiție, dau

expresie unei idei generale, potrivit căreia o protecție eficace a judecătorului sancționat disciplinar nu poate fi realizată prin simpla consacrare a unor drepturi substanțiale, ci este necesar ca acest drept fundamental să fie însoțit de garanții suficiente de ordin procedural, care să asigure mecanismele corespunzătoare de punere în valoare juridică cuvenită.

Urmare a considerentelor relevate, optând pentru compatibilitatea reglementărilor supuse prezentei analize cu standardele impuse de Constituție și CEDO, pledăm pentru elaborarea și adoptarea unui complex de garanții și instrumente legislative noi, moderne, care să asigure că funcțiile reparative și sancționatorii ale justiției sunt exercitate într-un cadru de legalitate și egalitate, înlăturându-se astfel limitarea dreptului judecătorului privind accesul liber la justiție în cazul în care este contestată hotărârea cu privire la aplicarea sancțiunii disciplinare.

ELEMENTELE CONTRACTULUI DE ÎNSTRĂINARE A BUNURILOR CU CONDIȚIA ÎNTREȚINERII PE VIAȚĂ

Angela TĂLĂMBUȚĂ,
doctor în drept

SUMMARY

To detect some theoretical and practical problems they generate contract on alienation of goods provided maintenance for life in practice and in national case law, it is necessary to start to explore the defining elements of the parties, subject, scope and term contract alienation of immovable provided maintenance for life and determination of limits of extension of civil legal effects of that act in relation to other similar legal documents by content.

Both literature both domestic and foreign doctrine there are not enough studies that have addressed elements of the contract alienation of immovable provided maintenance for life, so are not subject to a detailed analysis of the limits and how to achieve this freedom constitutional, which raises numerous practical discussions focused on the correct application of legislation on the alienation of goods provided maintenance for life.

REZUMAT

Pentru a putea depista unele probleme teoretice și practice pe care le generează contractul privind înstrăinarea de bunuri cu condiția întreținerii pe viață, în practica și în jurisprudența națională, este necesar a se porni de la analiza elementelor definitorii ale părților: obiectul, scopul și termenul contractului de înstrăinare a unui bun cu condiția întreținerii pe viață, precum și a determina limitele de extindere a efectelor juridice ale acestui act civil în raport cu alte acte juridice similare după conținut.

Atât în literatura de specialitate națională, cât și în doctrina străină nu există suficiente studii în care ar fi abordate elementele contractului de înstrăinare a unui bun cu condiția întreținerii pe viață, la fel nu sunt supuse unei analize detaliate limitele și modul de realizare a acestei libertăți constituționale, fapt ce ridică în practică numeroase discuții axate pe aplicarea corectă a legislației în materie de înstrăinarea de bunuri cu condiția întreținerii pe viață.

Actualitatea și scopul prezentei articole constă în efectuarea unei investigații complexe a problemelor ce rezultă din practicarea elementelor contractului înstrăinării bunurilor cu condiția întreținerii pe viață, prin prisma analizei regulilor de drept ce guvernează această materie, valorificând în acest sens cadrul legal și abordările doctrinare în domeniu, precum și în formularea unor soluții și propuneri vizând perfecționarea legislației ce reglementează elementele contractului înstrăinării bunurilor cu condiția întreținerii pe viață.

Părțile la contractul de înstrăinare a unui bun cu condiția întreținerii pe viață sunt beneficiarul întreținerii – persoana care datorează predarea bunului în proprietate și dobânditorul întreținerii – cel care se obligă să presteze primulul întreținerea în natură [7, p. 95]. Se consideră că părțile pot fi doar persoane fizice cu capacitate deplină de exercițiu la momentul încheierii contractului.

Contractul de înstrăinare a bu-

nurilor cu condiția de întreținere pe viață valabil încheiat, fiind în principiu un contract sinalagmatic, dă naștere la obligații atât în sarcina beneficiarului, cât și în sarcina dobânditorului [2].

Astfel, prevederea art. 839 alin. (2) CCRM este analizată și de punctul 17 al Hotărârii Plenumului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la unele chestiuni apărute în practica aplicării de către instanțele judecătorești a legislației la soluționarea litigiilor ce țin de contractele de donație și de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață, nr. 2 din 30.03.2009, care precizează că dacă există mai mulți beneficiari, obligația de întreținere nu este considerată îndeplinită, dacă nu s-a executat integral față de toți acești beneficiari, întinderea prestației depinzând de necesitățile și durata vieții tuturor creditorilor obligației de întreținere. Dacă pluralitatea se referă la debitorii obligației de întreținere, fiecare din ei poate fi obligat să execute obligația de în-

treținere, în același timp, prestarea obligației fiind obligatorie pentru ceilalți debitori [19, p. 17].

a) Beneficiarul întreținerii în contractul de înstrăinare a bunurilor cu condiția întreținerii pe viață

În calitate de beneficiar al întreținerii poate figura doar persoana fizică; or, legea limitează termenul contractului la durata vieții beneficiarului. Beneficiarul urmează să fie înzestrat cu capacitatea necesară de a efectua acte juridice de dispoziție, deoarece obligația lui constă în a transmite dreptul de proprietate asupra unui bun. Codul civil din 1964 prevedea posibilitatea încheierii contractului de întreținere în calitate de beneficiar, doar pentru persoanele inapte de muncă. Pentru oferirea întreținerii persoanelor care nu se pot întreține sau au dificultăți în a se întreține, în prezent, legea nu conține restricții referitoare la persoana beneficiarului [9, p. 75].

b) Dobânditorul, în contractul de înstrăinare a bunurilor cu condiția întreținerii pe viață

Dobânditorul în contractul de înstrăinare poate fi persoana fizică cu capacitate civilă deplină. Deși legea prevede doar efectele decesului dobânditorului (art. 846 CCRM), considerăm că și persoanele juridice pot fi parte la contractul de întreținere pe viață. Aceasta decurge și din prevederea art. 839 alin. (2) CCRM. Astfel, practica din perioada actuală ne arată că în societate ce creează instituții de aziluri pentru bătrâni cu personalitate juridică, care sunt instituții de stat. Reieșind din situația deficitului bugetar de stat, considerăm că astfel de instituții pot fi create cu statut de persoană juridică de mai multe persoane fizice, iar la baza activității acestora trebuie să stea contractul privind înstrăinarea de bunuri cu condiția întreținerii pe viață. Pornind de la principiul libertății contractuale, persoanele juridice care dispun de capacitatea necesară vor putea totuși încheia astfel de contracte, care vor cădea sub incidența normelor prevăzute de art. 839-846 CCRM și vor reprezenta contracte numite. În literatura de specialitate a altor state, de exemplu în Rusia, este expusă opinia că în calitate de dobânditor poate fi și o persoană juridică.

Deși legislația Republicii Moldova nu admite posibilitatea participării la acest contract a persoanelor juridice, în Federația Rusă [30, p. 54] și în Ucraina [21, p. 54] bunăoară, această situație este posibilă și absolut legală. Cum se va rezolva această problemă în Republica Moldova e greu de presupus, însă, dacă problema va fi soluționată pozitiv, va fi necesar să se ia în considerație practica Federației Ruse, care nu în toate cazurile a fost pozitivă [10, p. 54].

Așadar, ambele părți trebuie să aibă capacitatea deplină de exercițiu, întrucât ambele fac acte de dispoziție (întreținutul transmite dreptul de proprietate – în caz de neexecutare a obligației asumate poate fi obligat la plata de despăgu-

biri). Soții nu pot încheia un contract de întreținere – de altfel, inutil – pentru că între ei există obligația legală de întreținere, întrucât vânzarea-cumpărarea este interzisă între ei [28, p.58].

Dacă în contract există o pluralitate de părți (fie creditori, fie debitori, fie și de creditori și de debitori), obligația de întreținere este indivizibilă. În consecință, neexecutarea obligației de întreținere față de unul dintre creditori determină rezoluțiunea întregului contract.

Consimțământul – în cadrul contractului de întreținere trebuie să fie liber exprimat și nevicat prin eroare, dol sau violență [11, p. 321].

Deși dreptul la întreținere este un drept personal netransmisibil, acțiunea de anulare a unui contract de întreținere pentru lipsa consimțământului este patrimonială, putând fi exercitată și de moștenitorii părților contractante.

Este necesar de accentuat că principala obligație a întreținătorului este de a presta întreținerea în natură. Datorită caracterului preponderent alimentar al obligației de întreținere ea trebuie executată permanent, fiind o obligație care se execută zi cu zi [23, p. 333].

Pentru a analiza *obiectul* contractului de înstrăinarea bunurilor cu condiția întreținerii pe viață, mai întâi, trebuie să dăm noțiunea obiectului juridic civil. Astfel, în conformitate cu art. 206 din Codul civil al RM, *obiect al actului juridic sunt acele acțiuni sau inacțiuni, la care se obligă persoana în virtutea actului juridic încheiat*.

În doctrină se consideră că obiectul contractului de înstrăinare a bunurilor cu condiția întreținerii pe viață este unul complex, constând, pe de o parte, din acțiunile beneficiarului de a transmite dreptul de proprietate asupra bunului (obligația de a da) și pe de altă parte, din acțiunile dobânditorului de a presta întreținerea datorată (obligației de a face). Contractul de întreținere are

un obiect material dublu reprezentat de bunul transmis dobânditorului și întreținerea propriu-zisă prestată de acesta. Spre deosebire de Codul civil din 1964, care prevedea posibilitatea înstrăinării în schimbul întreținerii doar a casei de locuit, potrivit reglementărilor actuale, bunul transmis de beneficiar poate fi atât mobil, cât și imobil, adică este mult mai larg. În calitate de prestație a beneficiarului poate fi și o sumă de bani. Ca și în cazul altor contracte, bunul trebuie să fie în circuitul civil, să existe sau să poată exista cu certitudine în viitor [9, p. 76]. De aceeași părere sunt și specialiștii din alte state [23, p. 331].

Din noțiunea contractului rezultă clar că întreținerea datorată de dobânditor urmează a fi prestată în natură. Legea obligă dobânditorul să asigure beneficiarului locuință, hrană, îngrijire și ajutorul necesar în timpul vieții, precum și înmormântarea la deces. În sens larg noțiunea de întreținere cuprinde: procurarea alimentelor și prepararea hranei, cumpărarea îmbrăcăminte, medicamentelor, asigurarea îngrijirilor medicale, efectuarea curățeniei etc. La decesul beneficiarului dobânditorul va organiza funerariile și va suporta cheltuielile de înmormântare.

Obiectul contractului analizat poate fi orice bun mobil sau imobil: în practică cel mai des acesta este o casă de locuit sau o parte din ea, la fel un apartament privatizat care aparține dobânditorului întreținerii cu drept de proprietate [29, p. 59].

Dobânditorul poate cere rezoluțiunea contractului în cazul imposibilității executării obligațiilor contractuale în virtutea unor circumstanțe independente de voința lui. Articolul 845 din CCRM, prevede că, în cazul rezoluțiunii contractului de către beneficiarul întreținerii, aceasta are dreptul să ceară fie restituirea bunului, fie plata valorii lui [6, p. 179].

Valoarea întreținerii prestate de dobânditor nu trebuie restituită.

Considerăm că prevederile art. 845 (2) din Codul civil al RM conține prea multe favori doar pentru beneficiar, ceea ce încalcă poziția de egalitate în cadrul acestui raport, motiv pentru care venim cu propunere de *lege ferenda* că la această prevedere trebuie de adăugat: *dacă va dovedi vinovăția dobânditorului pentru rezoluțiune*.

Deci, este important să evidențiem particularitatea cea mai esențială a acestui contract, că dreptul la proprietate asupra bunului înstrăinat apare pentru dobânditor numai la momentul morții beneficiarului. La decesul dobânditorului, drepturile și obligațiile lui trec la succesorii lui.

De unde rezultă, că decesul dobânditorului întreținerii nu duce la stingerea obligațiilor, ci aceasta se transmite către moștenitori (dacă aceștia există), de aceea e nevoie de stabilit în contract, la momentul încheierii contractului, o persoană, care ca urmare a decesului *dobânditorului va prelua obligațiile și drepturile lui*.

Contractul de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață se aplică în modul corespunzător normelor cu privire la renta viagera dacă aceasta este stipulată în contract [5].

Obiectul contractului constă din două părți componente, în principiu, echivalente: un bun imobil sau mobil și întreținerea dobânditorului în natură – locuință, hrană, îngrijire și ajutor necesar. De regulă prima componentă reprezintă o casă de locuit, un apartament, o vilă, un teren, un automobil sau un oarecare alt bun imobil sau mobil, care are o valoare impunătoare și care permite încheierea unui asemenea contract [26, p. 74].

În contract urmează a fi indicate: bunul transmis beneficiarului prin descrierea particularităților, prețului, gradului de uzură, proprietarii anteriori, respectiv mărimea și felurile prestației, condițiile și modul de acordare [13, p. 11]. Unele state

reglementează limitele prestației lunare la care este dator întreținătorul. Spre exemplu, în legislația civilă a Belorusei [34, p. 29] cuantumul prestației lunare acordate întreținutului nu poate fi mai mic de două salarii minime stabilite de lege. Majoritatea statelor, cum ar fi Federația Rusă, Georgia, Armenia, Ucraina printre care și Republica Moldova, nu indică careva limite ale volumului prestației lunare acordate de întreținător, lăsând la discreția părților asemenea clauze. Pentru comparație, menționăm că în Codul civil al Federației Ruse obiectul transmisiunii este circumscris doar la bunurile imobile.

Considerăm foarte importantă prevederea din legislația Republicii Belarus și propunem ca și în legislația Republicii Moldova să se adopte un act normativ prin care ar fi stabilită valoarea minimă a prestației de întreținere pentru contractul de înstrăinare a bunurilor cu condiția întreținerii pe viață, deoarece sunt frecvente cazurile când beneficiarii întreținerii sunt foarte prost întreținuți.

Obiectul obligației întreținătorului îl constituie întreținerea în sensul cel mai larg, cuprinzând un număr mare de prestații care se execută în natură, ca: procurarea și prepararea hranei, cumpărarea îmbrăcăminte, încălțăminte, lenjeriei de pat și de corp, a medicamentelor, îngrijiri medicale, efectuarea curățeniei în locuință, plata cheltuielilor de întreținere. Părțile pot conveni ca întreținătorul să locuiască în imobilul întreținutului sau în locuință separată. Obligația întreținătorului se execută succesiv și permanent până la sfârșitul vieții întreținătorului sau pe durata stipulată în contract [18, p. 466].

De regulă, în practică, contractul de întreținere se înfățișează ca un contract de vânzare-cumpărare a imobilului întreținutului în care acesta își rezervă dreptul de uzufruct până la sfârșitul vieții și în care se stipulează, ca preț întreținerii

pe durata vieții acestuia.

Obligația de întreținere trebuie executată indiferent de starea materială a întreținutului. Întreținerea trebuie să fie executată de către debitor în natură, așa cum au convenit părțile prin contract [15, p. 246].

Cauza trebuie să fie licită și morală, contrar, contractul este lovit de nulitate absolută.

Și în literatura de specialitate din România [25, p. 128] se exprimă opinia că un contract de întreținere are un dublu obiect:

a) obiectul prestației întreținutului; obiectul prestației întreținutului îl constituie bunul transmis sau suma de bani plătită de întreținător în schimbul întreținerii. Pot fi transmise prin contract atât bunuri mobile, cât și imobile (construcții sau terenuri), cu condiția ca bunurile respective să se afle în circuitul civil;

b) obiectul prestației întreținătorului; obiectul prestației întreținătorului îl reprezintă întreținerea. Noțiunea de întreținere are un sens larg, cuprinzând: procurarea și prepararea hranei, efectuarea curățeniei, plata consumului de electricitate, apă, canal, combustibil, neavând nici o relevanță faptul că beneficiarul întreținerii are suficiente mijloace materiale de întreținere [24, p. 332].

Întrucât întreținerea se acordă în natură, de cele mai multe ori părțile locuiesc împreună, în același imobil, dar pot conveni și în sensul să aibă locuințe separate.

În ceea ce privește cauza contractului de înstrăinare a bunurilor cu condiția întreținerii pe viață, vor fi aplicabile regulile generale prevăzute de dreptul comun în materie.

În scopul protecției cât mai eficiente a drepturilor beneficiarului întreținerii, legea prescrie încheierea contractului în **formă** scrisă (art. 840 CCRM). Nerespectarea formei simple scrise, decede părțile în posibilitatea dovedirii existenței

contractului prin proba cu martori. În cazurile când pentru înstrăinarea bunului transmis de beneficiar se cere forma autentică, contractul urmează a fi autentificat notarial, sub sancțiunea nulității absolute. Dacă pentru înstrăinarea bunului se cere respectarea formei autentice, contractul se încheie în formă autentică [19, p. 154].

Codul Civil al RM prin prisma art. 840 prevede că, *contractul de înstrăinare a bunurilor cu condiția întreținerii se încheie în scris, dar dacă pentru înstrăinarea bunului se cere respectarea formei autentice, contractul se încheie în formă autentică*.

În comentariul Codului civil al RM se stipulează că legislatorul a stabilit un criteriu față de forma contractului de înstrăinare a bunurilor cu condiția de întreținere pe viață, luând în considerație obiectul, scopurile părților, termenul contractului și altele. Această normă este condiționată, de asemenea, de necesitatea asigurării intereselor patrimoniale ale părților [9, p. 470].

Forma scrisă a contractului se aplică indiferent de obiectul contractului, însă dacă obiectul acestui contract este un bun pentru înstrăinare căruia i se cere respectarea formei autentice, atunci contractul se încheie în formă autentică. Autentificarea contractelor cu privire la înstrăinarea caselor de locuit, apartamente, terenuri fiind obiecte de o importanță deosebită a dreptului de proprietate privată, dispun de o reglementare juridică specială privind înstrăinarea lor. Astfel, pe lângă faptul că înstrăinarea lor necesită oformarea în scris, aceste contracte trebuie să fie autentificate notarial, iar unele categorii ale lor vor fi chiar înregistrate la organele cadastrale și publice locale (CCRM, art. 212).

Legea cu privire la notariat [123] prevede un șir de reguli importante la autentificarea contractelor cu privire la înstrăinarea case-

lor de locuit, nerespectarea cărora duce la nulitatea lor.

Cerințele referitoare la forma sau înregistrarea contractelor, precum și regulile de nevalabilitate a contractelor, majoritatea dintre care sunt o reflectare a limitării publice a libertății individuale, sunt strâns corelate și conțin un număr mare de norme juridice [6].

Considerăm că este important ca Codul civil al RM să se completeze cu o prevedere conform căreia: *”În cazul bunurilor imobile, contractul de întreținere se încheie în forma autentică, sub sancțiunea nulității absolute”*. Forma autentică se impune datorită importanței actului dată de efectele produse față de părți ducând la ieșirea din obligațiile creditorului a unor bunuri de valoare mare și la grevarea patrimoniului debitorului pentru viitor cu o obligație ce poate depăși emolumentul cules.

Nu mai puțin important este și înregistrarea contractului de înstrăinare a bunurilor cu condiția întreținerii pe viață la Cadastrul bunurilor imobile. Din ce considerente, considerăm necesar de a completa Codul civil al RM cu o prevedere conform căreia contractele de înstrăinare a unui bun cu condiția întreținerii pe viață, al cărui obiect este un bun imobil, *se înregistrează la OCT*.

Aceste probleme sunt ușor soluționate atunci când actele juridice privind înstrăinarea bunurilor imobile se autentifică notarial. La autentificarea unor asemenea acte, notarul reține în arhiva notarială actele care atestă dreptul de proprietate asupra bunului înstrăinat, excluzând posibilitatea înstrăinării ulterioare, iar în împrejurarea în care contractul se desface sau se declară nul, acestea se restituie transmitătorului. În cazul în care dobânditorul bunului imobil a pierdut contractul în temeiul căruia l-a dobândit, notarul eliberează un duplicat identic cu originalul [3, p. 29].

Aparent, excluderea obligati-

vității autentificării notariale a actelor juridice privind înstrăinarea bunurilor imobile este benefică, deoarece scutește părțile de cheltuieli suplimentare pe care trebuie să le suporte la încheierea lor. În calitate de model s-a luat sistemul anglo-saxon, unde actele juridice cu bunuri imobile nu se autentifică. Acest model are însă și aspectele sale negative [33, p. 11].

Termenul este evenimentul viitor și sigur în privința producerii până la care este amânată începerea sau stingerea exercitării drepturilor și executării obligațiilor [17, p. 382].

Termenul contractului de înstrăinare a bunurilor cu condiția întreținerii pe viață este determinat de natura contractului și rezultă din denumirea lui. După cum se remarcă în literatura de specialitate, contractul de înstrăinare a unui bun cu condiția întreținerii pe viață singur își determină termenul lui, care este egal cu durata vieții beneficiarului întreținerii [13, p. 11].

În Codului civil al Republicii Moldova este prevăzut că termenul contractului de înstrăinare a bunurilor cu condiția întreținerii pe viață nu este determinat de părți, deoarece el depinde de durata vieții beneficiarului întreținerii și încetează odată cu decesul acestuia.

Studiind termenele în cadrul acestei instituții am putea concluziona că ele ar putea să fie importante nu numai la durata contractului de întreținere, dar și la precizarea momentelor de acordare a serviciilor de întreținere.

În concluzie:

✓ În Codul civil al RM nu se face deosebire între forma contractului de înstrăinare cu condiția de întreținere pe viață, când bunul înstrăinat este un bun imobil și forma contractului de întreținere când bunul înstrăinat este un bun mobil. Astfel, în scopul prevenirii unor dificultăți de interpretare ale contractului de înstrăinare a bunurilor cu condiția întreținerii pe viață și

înlăturării inadvertențelor ce pot genera în jurisprudența națională careva incidente de conținut, în cazul bunurilor imobile, contractul de întreținere se încheie în forma autentică, sub sancțiunea nulității absolute.

✓ Studiind situațiile juridice ce pot apărea în practică referitor la frecvențele cazuri când beneficiarii întreținerii sunt foarte prost întreținuți, ar fi corect de stabilit valoarea minimă a prestației de întreținere pentru contractul de înstrăinare a bunurilor cu condiția întreținerii pe viață.

✓ Apreciind consecințele juridice pe care le poate genera ignorarea prevederilor legale în privința valabilității contractelor de înstrăinare a bunurilor cu condiția întreținerii pe viață, trebuie să menționăm că *dreptul de proprietate a dobânditorului asupra bunurilor imobile apare doar după decesul beneficiarului prin înregistrarea la OCT.*

Referințe bibliografice

- Baias F.-A. și alții. *Noul Cod civil. Comentariu pe articole.* București: C.H. Beck, 2012. 2734 p.
- Bloșenco A. *Drept Civil. Partea Specială. Note de curs.* Chișinău: Cartdidact, 2003. 280 p.
- Bloșenco A. *Înstrăinarea bunurilor imobile prin acte juridice neautentificate notarial.* În: Revista națională de drept, 2005, nr. 12/29, p. 29-32.
- Buciuman A., David M. *Drept civil. Drepturile reale: comentarii de text, probleme practice, grile.* Ed. a 2-a, rev. București: Hamangiu, 2012. 414 p.
- Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107-XV din 06.06.2002. În: Monitorul oficial al Republicii Moldova, nr. 82-86 din 22 iunie 2002.
- Cimil D. *Reflecții asupra teoriei contractului civil.* În: Revista națională de drept, 2012, nr. 4. p. 15-20.
- Cojocari E., Cojocari V. *Drept civil (partea generală și specială) în întrebări și răspunsuri.* Chișinău: Business - Elita, 2004. 260 p.
- Chibac Gh. și al. *Drept civil. Contracte speciale.* Vol.3. Ed. a 2-a. Chișinău: Cartier, 2005. 688 p.
- Chibac Gh. *Contractul de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață.* Cartea III, art. 839-846. În: Comentariul Codului civil al Republicii Moldova. vol. II, ediția II-a, Chișinău: ARC. 2006, p. 469-473.
- Chibac, Gh. și al. *Drept civil. Contracte speciale.* Vol. III. Chișinău: Cartier, 2010. 568 p.
- Chibac Gh. și alții. *Drept civil. Contracte și succesiuni.* Chișinău: Î.S.F.E.-P. Tipografia Centrală, 2014. 390 p.
- Chirică D. *Tratat de drept civil. Contracte speciale.* V. I. *Vânzarea și schimbul.* București: C. H. Beck, 2008. 616 p.
- Chelaru O., Mihalache Iu. *Analiza juridică a contractului de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață.* În: Revista Națională de drept, 2007, nr. 5. p. 38-43.
- Chelaru R. și alții. *Noul Cod civil. Comentariu pe articole.* București: C.H. Beck, 2012. 2734 p.
- Deak F. *Tratat de drept civil. Contracte speciale.* Ed -a 3-a, act. și comp. București: Universul juridic, 2001. 576 p.
- Decizia Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție din 08.10.2014, Chișinău http://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=13496 (vizitat 20.10.16)
- Dogaru I., Drăghici P. *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor.* București: ALL Beck. 2002. 600 p.
- Florea B. *Drept civil. Contractele speciale.* București: Universul Juridic, 2013. 245 p.
- Gîscă V., Tălămbuță A. *Drept Civil.* Chișinău: Elena V-I, 2006. 230 p.
- Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la unele chestiuni apărute în practica aplicării de către instanțele judecătorești a legislației la soluționarea litigiilor ce țin de contractele de donație și de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață, nr. 2 din 30.03.2009. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2009, nr.8.
- Huidu A. *Incursiune în contractele aleatorii. Renta viageră și întreținerea.* Iași: Lumen, 2006. 290 p.
- Legea cu privire la notariat nr. 1453 din 08.11.2002. În: Monitorul oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 154-157/1209.
- Legea privind descentralizarea administrativă nr.435 din 28.12.2006. În: Monitorul oficial al republicii Moldova nr. 29-31 din 02.03.2007.
- Moțiu F. *Contractele speciale în noul Cod civil.* Ediția a IV, revăzută și adăugată. București: Universul juridic, 2013. 351 p.
- Stoica V. *Drept civil. Contracte speciale.* vol. I, București: Universul Juridic, 2008. 238 p.
- Tălămbuță A. *Condițiile de valabilitate ale contractului de înstrăinare a unui bun cu condiția întreținerii pe viață.* În: Revista națională de drept. 2013, nr.12, p. 73-77.
- Гражданский кодекс Российской Федерации 01.01. 2004. Москва, 2003. 400 с.
- Иоффе О. *Избранные труды. Том III. Общее учение об обязательствах.* Санкт-Петербург: Юридический центр, 2004. 1100 с.
- Ключникова Я. А. *Правовые проблемы определения условий договора пожизненного содержания с иждивением.* В: Право и политика, 2007, № 2, с. 58-62.
- Кибак Г. А. *Гражданское право. Одельное договорные обязательства. Краткий курс лекций.* Кишинев: МГУ, 2003. 374 с.
- Садиков О. Н. *Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации.* Части второй изд. 3-е Москва. 1998, с. 172-175. Citat de: Chibac Gh. și al., *Drept civil. Contracte speciale.* Ed. a 2-a. Chișinău: Î.S.F.E.-P. Tipografia Centrală, 2014, p. 54-58.
- Харитонов О. Е., Старцев А. В., Харитонов Е. И. *Гражданское право Украины.* Учебник. Харьков ООО Одисей 2008.594 с. Citat de: Chibac Gh. și al. *Drept civil. Contracte speciale.* Ed. a 2-a. Chișinău: Î.S.F.E.-P. Tipografia Centrală, 2014. p. 54-58.
- Хуго Перс Монтеро. *Горжусь профессией нотариуса.* В: Нотариальный вестник, 1998, nr.7/8, с. 21-24.
- Федосеев П. С. *Договор пожизненного содержания с иждивением по гражданскому праву России.* Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Волгоград, 2004. 183 с.

ORGANIZAREA ADMINISTRATIVĂ A TERITORIULUI REPUBLICII MOLDOVA: PROBLEME ȘI SUGESTII

Tudor PAȘCANEANU,

doctor în drept, conferențiar universitar, Academia de Studii Economice a Moldovei

SUMMARY

The tasks of a State are so complex that they can not be realized on the whole extension of its territory only with the help of the central bodies. Therefore, it is necessary to create within the State a number of territorial units, endowed with organs required to carry out the public administration related to the local life. This delimitation of the territory into administrative units for the purpose of fulfilment of the status tasks, makes up the administrative establishment of the territory.

Keywords: Constitution, State, territory, bodies, territorial units, public administration, local authority, commune, city, municipality, district, country, department, region, province.

REZUMAT

Sarcinile unui stat sunt complexe, încât ele nu pot fi realizate pe întreaga întindere a teritoriului său numai cu ajutorul organelor centrale. De aceea, este necesar să se creeze, în cadrul statului, un număr de unități teritoriale, înzestrate cu organe chemate să exercite administrația publică legată de viața locală. Această delimitare a teritoriului în unități administrative, făcute în scopul îndeplinirii pe teren a sarcinilor statutului, formează organizarea administrativă a teritoriului.

Cuvinte-cheie: Constituție, stat, teritoriu, organe, unități teritoriale, administrație publică, colectivitate locală, comună, oraș, municipiu, raion, județ, departament, regiune, provincie.

Introducere. Organizarea administrativă a teritoriului reprezintă un element esențial în construcția și administrarea oricărui stat.

Buna administrare a colectivităților locale depinde de principiile puse la baza organizării teritoriului care, la rândul lor, constituie obiectul discuțiilor axate pe formele și structurile de realizare eficientă a administrării teritoriului, iar rațiunea reorganizării acestuia constă în eficiența realizării intereselor locale.

Rezultate obținute și discuții. O administrare efectivă presupune o delimitare a teritoriului statului în unități administrativ-teritoriale care să permită satisfacerea necesităților de interes general pretutindeni unde se manifestă [1, p. 330].

Prin urmare, delimitarea teritoriului unui stat în unități teritoriale apare ca o necesitate a îndeplinirii eficiente de către organele din aceste unități a unei părți cât mai mare din ansamblul sarcinilor statului și anume a acelor, legate de viața locală [2, p. 201].

Doctrina juridică subliniază un dublu sens al sintagmei „*unitate administrativ-teritorială*”, care se

utilizează în funcție de natura regimului administrativ al statului, adică fie un regim de desconcentrare, fie unul de descentralizare [3, p. 32-33].

Într-un prim sens, unitățile administrativ-teritoriale semnifică circumscripțiile administrative ale teritoriului de stat, adică sfera de competență teritorială ale organelor desconcentrate ale statului.

Într-un al doilea sens, unitățile administrativ-teritoriale reprezintă colectivitățile teritoriale locale, adică cetățenii, populația, care trăiește pe o anumită porțiune a teritoriului de stat, în condițiile existenței unei organizări juridice administrative și interese publice locale proprii, distincte. Colectivitățile teritoriale locale definesc regimul de descentralizare administrativă sau de autonomie locală [4, p. 33].

Cu privire la recunoașterea, de către stat, a colectivităților locale, este semnificativă opinia lui Anton Trăilescu, care subliniază faptul că ea reprezintă o garanție în plus a respectării drepturilor cetățenilor în raport cu autoritățile statului și accentuează caracterul democratic al statului însuși [5, p. 2].

În acest context, trebuie sub-

liniat faptul, că prin colectivitate (teritorială) locală se înțelege comuna, orașul, municipiul, județul, departamentul, regiunea, provincia etc. [6] - ca formațiuni politice ale totalității locuitorilor, aflați în limitele lor teritoriale, definiție care caută să dea expresie ambelor sensuri atribuite acestei noțiuni.

Trebuie observat în legătură cu această definiție, că, în concepția [7] Cartei Europene a Autonomiei Regionale, adoptată de Congresul Puterilor Locale și Regionale din Europa la 5 iulie 1996, între colectivitățile teritoriale locale de bază (comuna, orașul, municipiul) și colectivitățile teritoriale intermediare (județul, regiunea, provincia), situate între stat și colectivitățile de bază, urmează să se facă o distincție, în sensul că cele din urmă sunt structuri mai vaste, organizate în sânul aceluiași stat și dotate cu organe alese [8, p. 8].

Totodată, art. 13 [9] din Carta Europeană pentru Autonomia Locală, adoptată la Strasbourg la 15 septembrie 1985, determină câmpul de aplicare a prevederilor ei la categoriile de colectivități locale sau regionale, în măsura în care statul semnatar acceptă și aprobă

dimensiunea acestui câmp prin intermediul instrumentului de ratificare.

Relațiile dintre colectivitățile de bază și colectivitățile regionale au ca fundament principiul subsidiarității [10, p. 33]. Aceste relații presupun că regiunile nu se pot substitui competenței autorităților locale, iar orice conflict de competență are la bază aplicarea principiului autonomiei locale și cel al subsidiarității, care presupun de plano prioritatea competenței autorităților locale. Totodată, colectivitățile regionale pot delega autorităților locale exercițiul competenței lor, cu respectarea dreptului intern și pot exercita unele competențe privind coordonarea activității financiare a colectivităților locale care se află pe teritoriul lor [11, p. 112].

Constituția din 1994 în articolul 110 prevede:

(1) „Teritoriul Republicii Moldova este organizat, sub aspect administrativ, în sate, orașe, raioane și unitatea teritorială autonomă Găgăuzia. În condițiile legii, unele orașe pot fi declarate municipii.

(2) Localităților din stânga Nistrului le pot fi atribuite forme și condiții speciale de autonomie în conformitate cu statutul special adoptat prin lege organică.

(3) Statutul capitalei Republicii Moldova orașul Chișinău se reglementează prin lege organică.”

Totodată, Constituția din 1994, în art. 111 prevede:

(1) Găgăuzia este o unitate teritorială autonomă cu un statut special care, fiind o formă de autodeterminare a găgăuzilor, este parte integrantă și inalienabilă a Republicii Moldova și soluționează de sine stătător, în limitele competenței sale, potrivit prevederilor Constituției Republicii Moldova, în interesul întregii populații, problemele cu caracter politic, economic și cultural.

(2) Pe teritoriul unității teritoriale autonome Găgăuzia sunt garantate toate drepturile și libertățile prevăzute de Constituția și legislația Republicii Moldova.

(3) În unitatea teritorială autonomă Găgăuzia activează organe reprezentative și executive potrivit legii.

(4) Pământul, subsolul, apele, regnul vegetal și cel animal, alte resurse naturale aflate pe teritoriul unității teritoriale autonome Găgăuzia sunt proprietate a poporului Republicii Moldova și constituie totodată baza economică a Găgăuziei.

(5) Bugetul unității teritoriale autonome Găgăuzia se formează în conformitate cu normele stabilite în legea care reglementează statutul special al Găgăuziei.

(6) Controlul asupra respectării legislației Republicii Moldova în unitatea teritorială autonomă Găgăuzia se exercită de Guvern, în condițiile legii.

(7) Legea organică care reglementează statutul special al unității teritoriale autonome Găgăuzia poate fi modificată cu votul a trei cincimi din numărul deputaților aleși în Parlament.

Trebuie menționat că, potrivit art. 72 alin. 3 lit. (j) din aceeași Constituție, organizarea administrației locale, a teritoriului, precum și regimul general privind autonomia locală se reglementează prin lege organică și este o atribuție ce ține de competența exclusivă a Parlamentului R. Moldova.

După intrarea în vigoare a Constituției din 1994 și până în prezent, delimitarea și organizarea administrativ-teritorială a R. Moldova a fost reglementată succesiv prin următoarele legi:

a) Legea nr. 306-XIII din 7 decembrie 1994 [12] cu modificările și completările ulterioare (abrogată);

b) Legea nr. 191-XIV din 12

noiembrie 1998 cu modificările și completările ulterioare (abrogată);

c) Legea nr. 764-XV din 27 decembrie 2001 (M. O. al R. Moldova, nr. 16/53, 2002).

Revenind la art. 111 din Constituția R. Moldova, putem sublinia faptul că datorită importanței reglementărilor legilor organice menționate la alin. (7) a art. 111 din Constituție, constituentul a specificat la alin (7), că ele pot fi modificate cu votul a 3/5 din numărul deputaților aleși. Această prevedere este diferită de cea a art. 74 alin. (1) din Constituție, care stipulează că legile organice se adoptă cu votul majorității deputaților aleși, după cel puțin două lecturi, ea înclinând a fi neconstituțională. Aceasta pentru că prevederea aliniatului (7) din articolul 111 este adoptată ulterior celei din aliniatul (1) al articolului 74, de unde reiese că ea, potrivit principiului *lex posterior derogat priori*, nu trebuie să contravină acestuia din urmă, întrucât se bucură de o forță juridică inferioară ei. Tot ceea ce se poate de adăugat este faptul că reglementările legilor organice prevăzute la alin. (7) al art. 111 din Constituția R. Moldova se modifică în condiții similare cu cele ale legilor organice prevăzute la aliniatul (1) al articolului 74 din aceeași Constituție.

Statutul special de autonomie a localităților din stânga Nistrului (Transnistria) nu face obiectul de reglementare din partea unei legi organice nici până în prezent, datorită diferendului [13] transnistrean existent între R. Moldova și Rusia.

În ceea ce privește statutul special de autonomie al localităților din sudul R. Moldova, el este reglementat prin legea privind statutul juridic special al Găgăuziei (Gagauz-Yari) nr. 344 - XXX din 23 decembrie 1994 [14, p. 160].

Legea nr. 344 — XIII/1994 consacră la baza organizării teritoriale a unității administrativ-teri-

toriale din Găgăuzia principiul etnic, potrivit căruia, în componența Găgăuziei intră localitățile în care grupul etnic găgăuz constituie mai mult de 50% din numărul populației din aceste localități, dar și acele localități unde găgăuzii constituie mai puțin de 50% din populație, cu condiția unui referendum local [15].

Instituirea principiului etnic, precum și a principiului potrivit căruia în componența Găgăuziei pot intra și acele localități, unde găgăuzii constituie mai puțin de 50% din populație, cu condiția unui referendum local, principii ce stau la baza formării UTAG — constituție, în opinia noastră, un precedent juridic periculos nu atât pentru R. Moldova, cât pentru întreaga ordine juridică internațională. Aceasta se explică prin faptul că, întrucât în R. Moldova populația este constituită din: români - 64,5%, ucraineni - 13,8%, ruși - 13%, găgăuzi - 3,5%, bulgari - 2%, evrei - 1,5%, beloruși - 0,5%, nemți - 0,2%, țigani - 0,3%, polonezi - 0,1%, alte naționalități - 0,6% [16, p. 144], în ipoteza în care principiile enunțate mai sus s-ar extinde și la aceste minorități [17], organizate în formațiuni politice teritoriale, ar rezulta o organizare teritorială a R. Moldova alcătuită dintr-o „constelație de arhipelaguri” pe un teritoriu omogen. Mai mult, țesătura prea complicată rezultată din intersecția și încorsetarea serviciilor publice din cadrul „arhipelagurilor” ar pune în cumpănă buna organizare și funcționare a lor, ar deruta cetățeanul de rând, supunându-l la cheltuieli incompatibile cu buzunarul său.

Prin adoptarea Legii nr. 764 — XV din 27 decembrie 2001 [18] privind organizarea administrativ-teritorială a R. Moldova de către Parlament, care a abrogat Legea nr. 191 -XIV/1998 cu modificările ulterioare, delimitarea și organizarea administrativă a teritoriului se

supune unei noi modificări, revenindu-se la vechea împărțire administrativă de tip sovietic: raioane, orașe și sate (art. 4 alin. (1)).

Ca urmare, Hotărârea Parlamentului nr. 807 - XV din 5 februarie 2002 [19] cu privire la stabilirea datei alegerilor locale generale, la articolul său 1, fixează alegerile generale pentru data de 7 aprilie 2002. Totodată, prin art. 2 al aceleiași hotărâri, Parlamentul R. Moldova recomandă Adunării Populare a Găgăuziei fixarea datei alegerilor autorităților administrației publice locale din Găgăuzia pentru aceeași dată.

Hotărârea Curții Constituționale a R. Moldova nr. 10 din 19 februarie 2002 [20] a declarat însă neconstituțională Hotărârea Parlamentului nr. 807 - XV/2002 cu privire la stabilirea datei alegerilor locale generale, având ca rezultat suspendarea efectelor juridice a Legii nr. 764 -XV/2001. În motivarea Hotărârii Curții Constituționale se arată că „*prin fixarea alegerilor locale generale pentru 7 aprilie 2002, Parlamentul, de jure și de facto, a întrerupt mandatul consilierilor locali aleși pentru un mandat de 4 ani. Or, Constituția și cadrul legal existent nu investesc Parlamentul cu dreptul de a întrerupe mandatul aleșilor locali. Fiind abilitat prin legea electorală să adopte hotărâri privind stabilirea datei alegerilor locale generale sau anticipate, Parlamentul, însă, în sensul art. 54 alin. (1) din Constituție, nu este în drept să suprimă sau să diminueze drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului*”.

Drept urmare, modul de aplicare a Legii nr. 764 - XV/2001 privind organizarea administrativ-teritorială este stabilit prin Legea nr. 1078 - XV din 24 mai 2002 [21].

Articolul 1 din această din urmă lege prevede că Legea nr. 764 -XV/2001 se pune în aplicare de la data fixării alegerilor locale, dar nu mai târziu de 23 martie 2003.

După intrarea în vigoare a Constituției din 1994 și până în prezent, prin aflulul de legi privind organizarea administrativ-teritorială, delimitarea și organizarea administrativă a teritoriului Republicii Moldova a suferit o serie de modificări, mai ales în rândul unităților teritoriale de nivelul II, în funcție de fluctuația opiniei legiuitorului moldovean între două tendințe conturate în viața publică din R. Moldova.

Prima tendință este dominată de ideea concentrării unui mare aparat administrativ birocratic în mici unități administrativ-teritoriale, alcătuite pe de o parte din unități de bază: satele (comunele) și orașele (municipiile), iar pe de altă parte dintr-un număr mare de unități teritoriale intermediare - raioanele, de creațiune sovietică. Această formă arhitecturală a teritoriului R. Moldova, apropiată mai degrabă cu spiritul centralizării administrative, a fost concepută și adoptată în funcție de necesitățile regimului comunist încă din perioada sovietică. Conform tezelor comuniste, sistemul sovietic de administrare se identifica cu un sistem de administrare prin comandă, care era orientat spre o centralizare excesivă a puterii de stat. Principiul de organizare politică și statală care stătea la baza regimului comunist era așa-zisul centralism democratic [22, p. 385], care permitea formal independența și inițiativa organelor locale ale puterii, dar care în realitate se manifestă printr-o centralizare a puterii de stat, ce se afla în mâinile unicului partid politic existent, cel comunist.

În literatura juridică sovietică se afirmă că alegerile Sovietelor de deputați erau democratice, întrucât candidaturile pentru alegerile de deputați erau propuse de către organizații: sindicale, comsomoliste (UTC-iste), ale cooperației, alte organizații obștești prin interme-

diul organelor raionale, orașenești, raionale din orașe, în frunte cu partidul comunist.

În consecință, numărul mare de structuri administrativ-teritoriale reprezenta rezultatul uniformizării și supracentralizării specifice sistemului sovietic [23, p. 385].

Cu toate că Constituția din 1994 consacră principiul autonomiei locale în articolul 109, ceea ce înseamnă implicit recunoașterea existenței organizării descentralizate pe baza criteriului teritorial [24, p. 13], Legea nr. 306 - XIII/1994 cu modificările ulterioare (abrogată) prevede aceeași structură organizatorică a teritoriului moștenită de la imperiul sovietic și concepută conform principiului centralismului democratic. Cert este că și noua Lege nr. 764 — XV/2001, ale cărei dispoziții au fost aplicabile după 23 martie 2003 (potrivit Legii nr. 1078 -XV/2002), reflectă aceeași organizare administrativă a teritoriului R. Moldova care a existat în perioada în care aceasta făcea parte din URSS.

În ceea ce ne privește, considerăm că stabilirea de către cele două legi a unei organizări administrativ-teritoriale, alcătuită dintr-un număr excesiv de unități intermediare (raioanele), constituie o frână pentru o administrație modernă spre care tind Republica Moldova. Aceasta pentru că numărul excesiv de unități teritoriale intermediare nu dă undă verde implementării principiilor de eficiență și eficacitate necesare la îndeplinirea sarcinilor atribuite autonomiei locale. Mai mult decât atât, menirea organizării administrativ-teritoriale, reflectată în cele două legi, a fost concepută în secolul trecut în vederea asigurării eficienței dominației partidului comunist. Or, caracterul constituțional de stat, de drept și democratic al R. Moldova, care presupune pluralismul politic și respectarea drepturilor omului, este incompatibil cu

ideea de a se instaura, prin orice mijloace, poziția dominantă a unui partid politic.

În sprijinul acestei considerații este semnificativă opinia dlui Cornelii Liviu Popescu, care subliniază că tendința, ca necesitate obiectivă, este de a mări dimensiunile unităților administrativ-teritoriale, asigurându-le o forță sporită, atât în vederea eficienței activității administrative, cât și ca factor de dezvoltare a autonomiei locale, factor de democrație [25, p. 40].

În acest context, se poate sublinia și opinia avansată de unii autori în literatura juridică din Republica Moldova, care consideră că reforma administrativ-teritorială în R. Moldova după 1994 n-a facilitat tendința spre progres, deoarece nu este avantajoasă pentru economia republicii, nu corespunde unui sistem efectiv de administrare. Referindu-se la Legea nr. 306 -XIII/1994, autorul Tudor Deliu subliniază, în continuare, că „*fărămițarea*” republicii în unități administrative mici complică implementarea autonomiei locale, „*descentralizării*” [26, p. 22].

A doua tendință este dominată de ideea unei apropieri de tradiția istorică și de o administrație cât mai rațională și eficientă prin minimalizarea numărului funcționarilor administrativi și lărgirea dimensiunilor unităților teritoriale atât a celor de bază, cât și revenirea la unitățile intermediare istorice – județele [27, p. 200 și urm.], cu dimensiuni mai vaste decât raioanele.

Această idee a fost reflectată în dispozițiile Legii nr. 191 - XIV/1998 cu modificările ulterioare (abrogată). Organizarea administrativă în județe, orașe (municipii) și sate (comune) instituită de Legea nr. 191 - XIV/1998, în opinia noastră, este de natură să asigure mult mai eficient îndeplinirea sarcinilor atribuite de către stat administrației publice locale în unitățile adminis-

trativ-teritoriale de ambele nivele, decât cele două legi mai sus menționate. Aceasta pentru că lărgiște posibilitățile concentrării unor potențiale economice și socio-culturale în condiții mai dezvoltate în centrele administrative din aceste unități.

Pe de altă parte, în lumina dispozițiilor Legii nr. 191 - XIV/1998 cu modificările ulterioare (abrogată), colectivitățile locale de nivelul doi, din perspectivă europeană, corespund ca dimensiuni și capacități cu colectivități teritoriale similare lor din unele state din Europa, asigurându-se competitivitatea lor [28, p. 294].

Bunăoară, județele din România, regiunile din Ucraina, districtele din Danemarca, districtele din Portugalia, precum și într-o serie de alte state unde sunt astfel de colectivități locale, facilitează încheierea unor acorduri de cooperare transfrontalieră a acestora, potrivit Convenției-cadru europene asupra cooperării transfrontaliere a colectivităților sau autorităților teritoriale, adoptate la Madrid și semnate la 21 mai 1980 [29] și potrivit Protocolului adițional al Convenției-cadru europene asupra cooperării transfrontaliere ale colectivităților sau autorităților teritoriale semnate la Strasbourg la 9 noiembrie 1995 de către statele membre ale Consiliului European. Or, legiuitorul n-a ținut seama de acest aspect important în momentul revenirii la raioane prin noua Lege nr. 764 - XV/2001, a cărei aplicare a fost stabilită de Legea nr. 1078 - XV/2002.

De altfel, în contradicție cu organizarea țării pe raioane, practica europeană a cooperării transfrontaliere s-a conturat și în Republica Moldova. La 22 septembrie 2000 în municipiul Botoșani, România, s-a semnat Acordul privind crearea Euroregiunii „*Putul de Sus*” care cuprinde județele Bălți și Edineț din R. Moldova (iar nu anumite

raioane), județele Suceava și Botoșani din România și regiunea Cernăuți din Ucraina [30], totodată s-a pus bazele Euroregiunii „*Dunărea de Jos*”, care cuprinde județul Cahul din R. Moldova, județul Galați din România și regiunea Odessa din Ucraina.

În legătură cu statutul juridic special și organizarea teritorială a unității administrativ-teritoriale a Găgăuziei sunt necesare câteva precizări.

Există o prevedere consacrată de legiuitor în preambulul Legii nr. 344 — XIII/1995, care este în contradicție cu litera și spiritul Constituției R. Moldova din 1994, și anume, sintagma de „*popor găgăuz puțin numeros*”. Această sintagmă, presupune existența unei componente în sânul poporului R. Moldova, care, potrivit art. 1 alin. (4) din Legea nr. 344 — XII/1995, are dreptul la autodeterminare externă, în cazul schimbării statutului R. Moldova ca stat independent.

Această concepție, înscrisă de legiuitor în Legea nr. 344 — XIII/1995, este diametral opusă cu principiul unității poporului R. Moldova consacrat de articolul 10 al Constituției din 1994, potrivit căruia: statul are ca fundament unitatea poporului R. Moldova; precum și principiul indivizibilității R. Moldova prevăzut la articolul 1 din Constituție.

De fapt, indivizibilitatea Republicii este un atribut al suveranității ei, care, potrivit art. 2 alin. (1) din Constituție, aparține poporului R. Moldova, iar la alin. (2) al aceluiași articol se stipulează că „*nici o persoană particulară, nici o parte din popor, nici un grup social, nici un partid politic sau o altă formațiune obștească nu poate exercita puterea de stat în nume propriu. Uzurparea puterii de stat constituie cea mai gravă crimă împotriva poporului*”.

Prin urmare, conceptul juridic

de „*popor găgăuz puțin numeros*” folosit de legiuitor nu are valoare constituțională. De fapt, el nu are nici valoare doctrinală.

În acest sens, doctrina juridică s-a pronunțat că o concepție privind recunoașterea grupurilor etnice și minoritare ca subiect de drept internațional nu s-a impus nici în gândirea teoretică și nici în practica convențională a statelor [31, p. 234].

O altă problemă se pune în legătură cu legea locală nr. 1 - II din 12 august 1995 cu privire la organizarea administrativă a unității teritoriale Găgăuzia, adoptată de Adunarea Populară a Găgăuziei. În opinia noastră, acest act poate fi considerat ca act administrativ inexistent [32, p. 65].

Așa cum rezultă din noțiunea de lege locală, la prima vedere s-ar părea că suntem în prezența unui act normativ care are forță juridică a unei legi adoptate de Parlament, dar care este obligatorie numai pe teritoriul Găgăuziei. Însă această teză contravine cu litera și spiritul Constituției din 1994. Aceasta pentru că, potrivit art. 72 lit. f) din Constituția R. Moldova, organizarea administrației locale a teritoriului, precum și regimul general privind autonomia locală se reglementează prin lege organică. Legile organice, precum și cele constituționale și cele ordinare, potrivit Constituției R. Moldova, sunt adoptate exclusiv de către Parlamentul R. Moldova, care, potrivit art. 60 alin. (1) din Constituție, este organul suprem al poporului R. Moldova și unica autoritate legiuitoare.

De aici rezultă că legea locală nr. 1 - 11/1995 a fost emisă cu nerespectarea vădită a dispozițiilor constituționale mai sus menționate, fapt ce determină inexistența sa.

Pe marginea organizării teritoriale a Găgăuziei, Măria Gh. Orlov arată că doar statul (prin intermediul organului reprezentativ su-

prem - Parlamentul), deține monopolul organizării, reorganizării și modernizării structurii sale administrative [33, p. 64].

Această deficiență în legătură cu organizarea teritorială a Găgăuziei este cauzată și de ambiguitatea unor termeni folosiți de art. 12 punct 3 lit. a) din legea privind statutul juridic special al Găgăuziei nr. 344 - XIII din 23 decembrie 1994, care prevede că soluționarea, în condițiile legii, a problemelor organizării teritoriale a Găgăuziei, stabilirea și modificarea categoriei localităților, a hotarelor raioanelor, orașelor și satelor, denumirilor lor, ține de competența Adunării Populare a Găgăuziei.

Însă, dacă examinăm întreg articolul 12 din legea nr. 344 - XIII/1994, observăm că el creionează domeniile de reglementare ce țin de competența Adunării Populare a Găgăuziei. Aceste domenii nu sunt altele decât cele ce țin de interesele locale ale Găgăuziei și reprezintă obiectul de reglementare ale așa-ziselor legi locale.

Corelând art. 12 cu art. 2 din aceeași lege care prevede că Găgăuzia este administrată în temeiul Constituției Republicii Moldova, a prezentei legi și a altor legi ale R. Moldova (cu excepțiile prevăzute de prezenta lege), Regulamentul Găgăuziei și actele normative ale Adunării Populare (Halk Toplușu) a Găgăuziei, care nu vin în contradicție cu Constituția și legislația R. Moldova, reglementează domeniile și interesele locale ale Găgăuziei prevăzute la art. 12 și nu trebuie să vină în contradicție cu Constituția R. Moldova și legile în vigoare, ci ele trebuie să se conformeze lor.

Referințe bibliografice

1. Jean Rivero, *Droit administratif*, Dalloz, Paris, 1980, p. 330
2. Asupra noțiunii de organizare administrativă a teritoriului: Tudor Drăganu, *Drept constituțional și*

instituții politice Tratat elementar, Vol I, Ed. Lumina Lex, București, 1998, p. 201

3. Comeliu Liviu Popescu, *Autonomia locală și integrarea europeană*, Ed. All Beck, București, 1999, p. 32-33

4. *Ibidem.* p. 33

5. Anton Trăilescu, *Actele administrației publice locale*, Ed. ALL Beck, București, 2002, p. 2

6. A se vedea: Gheorghe Cornea, *Definirea și interpretare conceptului de autonomie locală în legislația din România*, Sesiunea științifică „Reforma sectorului public în context european” a Institutului de Științe Administrative al României „Paul Negulescu”, Sibiu, 17-18 mai, 2002

7. Art. 3, paragraphe I: „Par autonomie régionale on étend le droit et la capacité effective pour les collectivités territoriales les plus vastes au sein de chaque état, dotées d’organes élus, situées entre l’Etat et les collectivités locales et disposant soit de prérogatives d’autoadministration soit des prérogatives d’ordre étatique, de prendre en charge, sous leur propre responsabilité et dans l’intérêt de leur populations, une partée importante des affaires d’intérêt public, notamment en vue de favoriser le développement régional durable”.

8. A se vedea: Eugen Popa, *Drept administrativ*, Ed. Servo-Sat, Arad, 2000, p. 8.

9. Les principes d’autonomie locale contenus dans la presente charte s’appliquent a toutes les categories des colectivites locales existant sur le territoire de la Patrie. Toutefois, chaque Patrie peut au moment du depot de son instrument de ratification, d’acceptation ou d’approbation, de signer les categories de colectivites locales ou regionales auxquelles elle entend limiter le champ d’application ou qu’elle entend exclure, du champ d’application de la presente charte. Elle peut egalement inclure d’autres categories de colectivites locales ou regionales dans le champ d’application de la charte par voire de notification ulterieure au Secretaire General du Conseil de l’Europe

10. Eugen Popa, *Corelarea principiului autonomiei locale cu alte principii de drept*, Ed. Servo Sat, Arad, 1997, p. 33

11. Eugen Popa, *Autonomia locală*

în România, Ed. All Beck, București, 1999, p. 112

12. Mon. Of, 1995, nr. 3-4, art. 40

13. Asupra noțiunii de diferend: Marțian I. Niciu, *Drept internațional public*, Ed. Servo-Sat, Arad, 1997, p. 66; Alexandru Bolintineanu, Adrian Năstase, *Drept internațional public contemporan*, București, p. 123-127. Amintim că principalul obiect al acestui diferend „transnistrean” îl constituie prezența trupelor rusești ale Armatei a 14-a, fiind un „catalizator” al menținerii așa-numitei „republici nistrene”, ceea ce contravine prevederilor art. 11 din Constituția Republicii Moldova care stipulează că R. Moldova nu admite dislocări de trupe militare ale altor state pe teritoriul său

14. *Legi și hotărâri adoptate de Sesiunea a doua a Parlamentului R. Moldova de legislatura a treisprezecea*, vol. VI, Chișinău, Moldpres, p. 160

15. A se vedea: art. 5 din Legea nr. 344 - XIII/1994

16. După: Eugen Pătraș, *Minoritățile naționale din Ucraina și R. Moldova - statutul juridic*, Ed. Alexandru cel Bun, Cernăuți, 1999, p. 144

17. Cum este cazul formării județului Taraclia, potrivit Legii nr. 650 - XIV din 22.10.1999

18. Mon. Of. al R. Moldova, nr. 16/53, 2002

19. Mon. Of. al R. Moldova, nr. 21-22, art. 99, 2002

20. Mon. Of. al R. Moldova, nr. 33-35/3, 2002

21. Mon. Of. al R. Moldova, nr. 71-73/585 din 06.06.2002

22. Asupra noțiunii principiului centralismului democratic: Ion Deleanu, *Drept constituțional*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1980, p. 343; I. Iovănaș, A. Balogh, R. N. Petrescu, *Organizarea și funcționarea organelor locale ale puterii și administrației de stat*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 8 și urm

23. A se vedea: M. Platon, S. Roșea, A. Roman, T. Popescu, *Istoria administrației publice din Moldova*, AAP, Chișinău, 1999, p. 385

24. A se vedea: Eugen Popa, *Autonomia...*, op. cit., p. 13

25. Corneliu Liviu Popescu, op. cit., p. 40

26. Tudor Deliu, *Administrația*

publică locală, A.A.P., Chișinău, 1998, p. 22

27. A se vedea: Emil Cernea, Emil Molcuț, *Istoria statului și dreptului românesc*, Ed. Universul, București, 1993, p. 200 și urm

28. Jean Rivero, Jean Waline, *Droit administratif*, Dalloz, Paris, 1996, p. 294

29. Republica Moldova a semnat Convenția la 4 mai 1998

30. Pe larg: Gheorghe Cornea, *Organizarea și funcționarea administrației publice locale din Ucraina - cu privire specială asupra regiunii Cernăuți*, teză de doctorat, Cluj-Napoca, 2002

31. Victor Duculescu, *Protecția juridică a drepturilor omului*, Ed. Lumina Lex, București, 1994, p. 234

32. Asupra actelor administrative inexistente: Ilie Iovănaș, *Drept administrativ*, Ed. Servo Sat, Arad, 1997, p. 65

33. Măria Gh. Orlov, *Drept administrativ*, Ed. Epigraf, Chișinău, 2001, p. 64

34. Menționăm că Regulamentul Găgăuziei reprezintă și el un act normativ al Adunării Populare, care, potrivit art 1 I alin. (2) din Legea nr. 344 - XIII/1994, se adoptă cu votul a două treimi din deputații aleși

PRELUNGIREA ȘI REPUNEREA ÎN TERMENUL DE PROCEDURĂ CIVILĂ

Alexandru PRISAC,
doctor în dr., lector universitar, USEM

SUMMARY

In this article we analyzed the extension and reinstatement in term of procedure in the Civil Procedure Code of the Republic of Moldova. We highlighted certain aspects of art. 115 and 116 of the CPC and judicial errors committed in settling claims regarding extension and reinstatement in term of procedure.

We also identified certain imperfections allowed by the legislature in regulating extension in term of procedure, which blur the demarcation of the institutions the reinstatement in the term of procedure.

Keywords: extension, reinstatement, term, procedure, legal.

REZUMAT

În acest articol am făcut o analiză a instituției prelungirii și repunerii în termenul de procedură în Codul de procedură civilă al Republicii Moldova. Am evidențiat anumite aspecte privind aplicarea prevederilor art. 115 și 116 din CPC și erorile judiciare comise la soluționarea cererilor privind prelungirea și repunerea în termenul de procedură.

De asemenea, au fost identificate anumite imperfecțiuni admise de legiuitor în reglementarea prelungirii termenului de procedură, care face o neclaritate în delimitarea acestei instituții de repunerea în termenul de procedură.

Cuvinte cheie: prelungire, repunere, termen, procedură, legal.

Introducere. Prelungirea și repunerea în termenul de procedură sunt niște mijloace legale specifice formei procesuale de apărarea a drepturilor civile în privința impunerii unor aspecte ale temporalității. Însă aplicarea lor implică îndeplinirea unor condiții prevăzute expres de lege, care nu trebuie să fie doar unele iluzorii. Or, forma procesuală de apărarea a drepturilor civile impune reglementarea normativă a fiecărui aspect de procedură neîmpiedicată de interpretarea ambiguă a legislației.

În practica judiciară în unele cazuri când instanțele naționale au refuzat în prelungirea termenului de procedură pe motiv că legislația procesuală nu prevede aplicarea acestei instituții în privința unor situații. În alte cauze instanțele de judecată resping cererile participanților la proces de prelungire a termenului de procedură din motivul nerespectării unor condiții, care se impun față de repunerea în termenul de procedură, dar nu și în privința prelungirii lor. Pornind de la cele relatate se impune a cerceta pre-

lungirea și repunerea în termenul de procedură în lumina Codului de procedură civilă al Republicii Moldova [2].

Metode aplicate și materiale utilizate. Rezultatele lucrării au fost obținute în urma utilizării următoarelor metode de cunoaștere: sinteza, analiza și comparația. Cea din urmă a contribuit la evidențierea modalității reglementării prelungirii și repunerii în termenul de procedură în Codurile de procedură civilă a altor state.

Rezultatele obținute și discuții. Potrivit art. 115 din CPC „la cererea participanților la proces, instanța judecătorească (judecătorul) poate prelungi termenul de procedură”. În vederea explicării conținutului acestor dispoziții legale este de remarcat că acestea comportă o lacună referitor la diferențierea prelungirii termenului de procedură față de repunerea în termenul de procedură. Reglementări mai exacte, în ceea ce privește delimitarea prelungirii termenului de procedură față de repunerea în termen, erau prevăzute în Codul de procedură civilă adop-

tat la 26 decembrie 1964 (art. 113, art. 114). Dacă termenul de procedură era stabilit de instanța de judecată, atunci putea fi prelungit de instanța de judecată. Însă, dacă termenul de procedură era stabilit de lege, atunci persoana interesată putea fi repusă în termen.

Dat fiind faptul existenței acestor reglementări procesuale urmează să evidențiem alte criterii de delimitare a instituției prelungirii termenului de procedură în raport cu repunerea în termen.

În literatura de specialitate s-a menționat în sensul deosebirii față repunerea în termen că prelungirea termenului de procedură poate avea loc numai în cazul în care persoana interesată depune cererea de prelungire a termenului procedural pînă la expirarea acestui termen [3, p. 151]. Însă prevederile art. 115 din CPC nu stipulează în mod expres dacă cererea de prelungire a termenului de procedură se depune numai pînă a expira termenul de procedură sau și după omiterea lui. Din acest motiv criteriul respectiv nu poate fi pus la baza diferențierii acestor două instituții, iar cererea de prelungire

a termenului de procedură poate fi depusă pînă și după expirarea acestuia.

O diferențiere care este făcută în doctrina procesuală este că la prelungirea termenului de procedură se stabilește un nou termen [4, p. 276], iar la repunerea în termen instanța de judecată doar recunoaște existența dreptului de a îndeplini actele de procedură de persoana interesată. Opinia enunțată este cea mai potrivită diferențiere a acestor două instituții în legislația procesuală a Republicii Moldova.

Pornind de la cele menționate mai sus definim prelungirea termenului procedural ca fiind stabilirea de către instanța de judecată a unui nou termen pe motive recunoscute de instanța de judecată ca fiind întemeiate cînd termenul de procedură pentru îndeplinirea lui a fost omis.

Prevederile art. 115 din CPC nu stipulează dacă prelungirea termenului se aplică în privința termenelor judiciare sau legale, totuși, prin esența acestei instituții este corect să se aplice mai mult în privința termenelor stabilite de instanța de judecată. În vederea explicării prelungirii termenului de procedură menționăm următorul exemplu: la depunerea cererii de apel apelantul nu a achitat taxa de stat, însă a solicitat scutirea de plata taxei de stat. Instanța de apel a respins cererea de scutire a plății taxei de stat și a dispus prin încheiere a nu se da curs cererii de apel, acordînd apelantului un termen pentru lichidarea neajunsurilor. Termenul pentru achitarea plății taxei de stat a fost stabilit pînă la data de 20 noiembrie 2017. La data de 20 noiembrie 2017 apelantul a solicitat prelungirea termenului stabilit de instanța de apel pentru achitarea taxei de stat dat

fiind faptul că de mult timp nu a fost angajat în cîmpul muncii, iar la momentul actual este salariat și primul său salariu îl va primi începînd cu data de 01 noiembrie 2017. În acest caz instanța de apel poate prelungi termenul de achitare a taxei de stat pînă la data cînd apelantul își va ridica salariul în vederea achitării taxei de stat.

Dat fiind faptul că termenele de procedură stabilite de instanța de judecată pot fi adresate atît participanților la proces, cît și persoanelor care contribuie la înfăptuirea justiției, cererea de prelungire a termenului de procedură poate fi depusă de ambele categorii de subiecți procesuali. Aceasta se depune la instanța de judecată care examinează procesul în legătură cu care urmează a fi îndeplinit actul de procedură în termenul omis. În cerere persoana interesată urmează a indica motivul întemeiat al omiterii termenului pentru îndeplinirea actului de procedură, cum ar fi: boala solicitantului sau a apropiaților săi, aflarea în deplasare de serviciu, imposibilitate temporară de a achita taxa de stat etc.

Dacă cererea de repunere în termen se examinează în ședința de judecată (art. 116 alin. (2) din CPC), atunci cererea de prelungire a termenului procedural se examinează fără a avea loc ședința de judecată. Totuși dacă cererea se înaintează nemijlocit în ședința de judecată sau imediat anterior petrecerii acesteia, legea procesuală nu interzice instanței de judecată de a o examina în ședința de judecată. Concluzia dată o deducem din aceea că prevederile art. 115 din CPC nu stipulează ordinea de examinare a cererii de prelungire a termenului de procedură. Încheierea judecătorească privind prelungirea termenului de procedură

nu poate fi contestată separat cu recurs, ci numai odată cu fondul pricinii. În încheiere instanța de judecată va indica actul de procedură ce urmează a fi îndeplinit în legătură cu prelungirea termenului, precum și intervalul de timp a noului termen.

Deoarece dispozițiile art. 115 din CPC nu limitează numărul total al prelungirilor termenului de procedură, instanța de judecată poate dispune de mai multe ori prelungirea acestuia, cu respectarea condiției de a exista motive întemeiate.

De asemenea, art. 115 din CPC nu interzice prelungirea unor categorii de termeni de procedură. Totuși unele norme prevăzute de Codul de procedură civilă interzic prelungirea termenelor procedurale. Majoritatea se referă la termenele de decădere (termenul de 30 de zile de redactare a hotărîrii integrale (art. 236 alin. (5) din CPC); termenul de declarare a recursului asupra actelor de dispoziție ale curților de apel, care este de 2 luni de la data comunicării hotărîrii sau deciziei integrale (art. 434 alin. (2) din CPC). Totuși legiuitorul ar fi oportun să prevadă că prelungirea termenului nu se aplică în privința termenelor procedurale stabilite de lege.

Repunerea în termenul de procedură omis reprezintă recunoașterea de către instanța de judecată a existenței dreptului la îndeplinirea actelor procedurale corespunzătoare, care a fost pierdut în rezultatul omiterii de către persoana interesată a termenului de procedură ce a fost stabilit pentru îndeplinirea lui, din motive recunoscute de instanța de judecată ca fiind întemeiate [3, p. 166-167]. Repunerea în termenul de procedură este admisă de legiuitor în scopul acordării protecției titu-

larului dreptul de a îndeplini actul de procedură. Persoana poate fi repusă în termenul de procedură numai dacă există motive întemeiate de omitere. Sunt întemeiate motivele de omitere a termenului de procedură dacă sunt întrunite următoarele două condiții:

- omiterea termenului de procedură să fie din cauza unor circumstanțe obiective neimputabile persoanei interesate. În unele cazuri instanței de judecată îi pot fi imputabile motivele omiterii termenului de procedură. Astfel, va constitui motiv întemeiat de repunere în termenul de declarare a recursului (art. 425 din CPC), dacă instanța de judecată nu a expediat în termen încheierea judecătorească contestată persoanei ce a lipsit la pronunțarea ei.

- circumstanțele obiective au putut împiedica în mod real titularului dreptul de a îndeplini actul de procedură. Motivele întemeiate de repunere în termen pot fi: boala persoanei interesate sau a apropiaților săi; decesul persoanei apropiate; aflarea persoanei interesate peste hotarele țării fapt ce a împiedicat-o de a afla despre începutul termenului de procedură; deplasare în interes de serviciu; participarea la anumite activități ce nu suferă amânare, necomunicarea în termenul stabilit a actelor procedurale etc.

Nu este admisă repunerea în termenul de procedură în privința termenelor de decădere. Termen de decădere este termenul în care persoanele sunt obligate să-și exercite dreptul la efectuarea unui act procedural, sub sancțiunea încetării acestui drept. (de exemplu: art. 236 alin. (5), art. 434 alin. (2) din CPC).

Cererea de repunere în termen se depune la instanța judecătorească care efectuează actul de proce-

dură. De exemplu, cererea de repunere în termenul de înaintare a cererii de anulare a încheierii privind scoaterea cererii de pe rol se depune la instanța de judecată care a emis încheiere de scoatere a cererii de pe rol (art. 268 alin. (4) din CPC). Este de remarcat în situația omiterii termenului de declarare a apelului sau a recursului asupra încheierilor judecătorești, cerința privind repunerea în termen, din punct de vedere a formei scrise, poate să se conțină în aceeași cerere de apel sau recurs, care este depusă la instanța de judecată a cărei hotărâre sau încheiere se atacă (art. 364 alin. (1) din CPC, art. 426 alin. (1) din CPC). În acest caz cererea de repunere în termen este depusă la o altă instanță de judecată decât cea care efectuează actul de procedură.

La cererea de repunere în termen se anexează probele ce dovedesc imposibilitatea îndeplinirii actului. Aceste probe pot fi înscririle ce confirmă circumstanțele obiective care au împiedicat persoana de a îndeplini în termen actul de procedură: certificat de concediu medical, actul eliberat de angajator care confirmă deplasarea în interes de serviciu; copia pașaportului cu ștampila de trecere a frontierei de stat; certificatul de naștere al copilului nou-născut; copia plicului cu sigiliul oficiului poștal etc.

O condiție a repunerii în termen este: persoana interesată concomitent cu depunerea cererii de repunere în termen să îndeplinească actele de procedură pe care nu le-a efectuat în termen. Alin. (3) al din art. 116 CPC enumeră neexhaustiv îndeplinirea următoarelor acte de procedură: să fie depusă cererea, să fie prezentate documentele respective etc. De exemplu, pentru a fi repusă în termenul de declarare

a recursului împotriva încheierii judecătorești, persoana interesată concomitent cu depunerea cererii de repunere în termen va depune și cererea de recurs.

Cererea de repunere în termen se examinează în ședință de judecată. Din acest considerent legea procesuală oferă toate garanțiile procesuale participanților la proces privind participarea lor în ședință de judecată. Astfel, participanților la proces li se comunică locul, data și ora ședinței. Neprezentarea lor însă nu împiedică soluționarea repunerii în termen.

Alin. (4) din art. 116 CPC stipulează o altă condiție care trebuie respectată la repunerea persoanei în termenul de procedură: repunerea în termen poate fi dispusă în cazul în care partea și-a exercitat dreptul la acțiune înainte de împlinirea termenului de 30 de zile, calculat din ziua în care a cunoscut sau trebuia să cunoască încetarea motivelor care justifică depășirea termenului de procedură. Regula dată este instituită în vederea determinării persoanei interesate de a acționa prompt din ziua în care a cunoscut sau trebuia să cunoască încetarea motivelor care justifică depășirea termenului de procedură și de a cere repunerea în termen. Dat fiind faptul că termenul de 30 de zile apropie momentul de depunere a cererii de repunere în termen, de cel al producerii împrejurărilor care au împiedicat persoana de a îndeplini actele de procedură în termen, regula prevăzută de art. 116 alin. (4) din CPC sporește posibilitatea aprecierii cu certitudine a temeiniciei motivelor de repunere în termen.

La determinarea începutului desfășurării termenului de 30 zile urmează să menționăm cele două momente des utilizate și în alte ra-

muri de drept [1, p. 2538]. Astfel, alin. (4) art. 116 stabilește două momente ale începutului desfășurării termenului de 30 de zile. Un *moment subiectiv*, constând în data la care persoana îndreptățită a luat cunoștință efectiv de încetarea motivelor care justificau repunerea în termen și un *moment obiectiv*, constând în data în care persoana interesată trebuia să cunoască încetarea motivelor temeinice care îndreptățeau repunerea în termen. De exemplu, termenul de 15 de zile de declarare a recursului asupra încheierii judecătorești a început a se desfășura la data de 15 martie 2017. În perioada 15 martie 2017 – 20 aprilie 2017 persoana interesată a fost grav bolnav. De la data de 20 aprilie 2017 începe decurgerea termenului de 30 de zile în care recurentul trebuie să depună cerere de repunere în termen.

Art. 116 alin. (4) din CPC prevede o excepție de la regula prevăzută în art. 111 alin. (3) din CPC privind începutul decurgerii termenelor de procedură. Astfel, termenul de 30 zile începere a decurge nu din ziua imediat următoare în care a cunoscut sau trebuia să cunoască încetarea motivelor care justifică depășirea termenului de procedură, ci din ziua în care a cunoscut de aceste circumstanțe.

Apreciem critic unele din explicațiile menționate în Recomandarea Curții Supreme de Justiție nr. 76 din 04.05.2016 „Cu privire la modul de aplicare a art. 116 alin. (4) CPC”. Curtea Supremă de Justiție recomandă ca instanțele de judecată să aplice prevederile art. 116 alin. (4) din CPC numai în privința repunerii în termenul de *prescripție extintivă*, deoarece are un conținut

identic cu norma prevăzută în art. 279 din Codul civil al RM. Însă art. 116 alin. (4) din CPC prevede implicit în ultimele cuvinte ale redacției textului că această normă se aplică în privința termenului de procedură, dar nu în privința altor termene a dreptului material. Chiar dacă în prevederile art. 116 alin. (4) se utilizează sintagma „partea și-a exercitat dreptul la acțiune”, inadvertență respectivă admisă de legiuitor privind exprimarea ideii de a reglementa posibilitatea persoanei interesate de a depune cererea de repunere în termen, nu trebuie de a fi interpretată extensiv până a considera că în Capitolul IX din CPC „Termenele de procedură”, legiuitorul a reglementat și repunerea în termenele de procedură în dreptul material. Pentru a ne susține poziția menționăm cu titlu de exemplu că în art. 186 alin. (2) din Codul de procedură civilă al României de asemenea este prevăzut un termen (15 zile) pe parcursul căruia persoana interesată trebuie să depună cererea de repunere în termenul de procedură. Această regulă se aplică la repunerea în termenul de procedură omis de persoana interesată, dar nu în privința repunerii în termenele de drept material cum ar fi termenul de prescripție extintivă.

Concluzie. Se impune ca legiuitorul moldav să înlăture imperfecțiunile admise în dispozițiile art. 115 din CPC care generează erori judiciare și împiedică participanții la proces de a a-și exercita drepturile lor procedurale, care concomitent paralizează aplicarea instituției repunerii în termenul de procedură din cauza neindicării unor criterii clare de delimitare.

Referințe bibliografice

1. Baias Flavius-Antoniou ș.a. coordonatori. Noul Cod civil. Comentariu pe articole. București: Ed. C.H. Beck, 2012, 2734 p.
2. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova. Nr. 225-XV din 30 mai 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 12.06.2003, nr. 111-115/451.
3. Исаев Е. В. Процессуальные сроки в гражданском процессуальном и арбитражном процессуальном праве. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2004, 217 p.
4. Васильковский Е. В. Учебник гражданского процесса. Москва, 1914.

ASIGURAREA ȘI MENȚINEREA ORDINII PUBLICE PRIN PRISMA ADMINISTRAȚIEI MINISTERIALE

Valeriu GUREU,
master în drept, IRIM
Mihail BÎRGĂU,
doctor habilitat în drept, USEFS

SUMMARY

In a state of law, it would be almost impossible to manage it without some power of representative bodies that ensure and maintain public order. Ensuring the rule of law is one of the national priorities of the state, where the existence of rules of conduct in a democratic society inevitably leads to some favorable results that are reflected through a series of administrative reforms in the state.

Thus, the natural result of these reforms in the administrative sector is possible for the public authority to manage successfully trends and strategic objectives on achieving administrative control over all public authorities empowered to be involved in providing and maintaining public order. This is peculiar to the Ministry of Internal Affairs as one of the ministerial authorities that has the specific tangents and duties in this segment.

Keywords: regulatory adjusting, public policy, regulation, European standard, ministerial administration, central government, foreign policy, management system, national strategy, national priority.

REZUMAT

Într-un stat de drept practic ar fi imposibil de a dirija fără anumite pârgii ale organelor reprezentative care asigură și mențin ordinea publică. Asigurarea ordinii de drept este una din prioritățile naționale ale statului, fapt în care existența normelor de conduită într-o societate democratică duce inevitabil la anumite rezultate favorabile ce sunt reflectate printr-o serie de reforme administrative din partea statului.

Respectiv în rezultatul firesc al acestor reforme din sectorul administrativ este posibil ca autoritatea publică să-și gestioneze cu succes tendințele și obiectivele strategice privind realizarea controlului administrativ față de toate autoritățile publice abilitate cu dreptul de a se implica în asigurarea și menținerea ordinii publice, cum ar fi și Ministerul Afacerilor Interne, ca una din autoritățile ministeriale care are tangențe specifice și atribuții pe acest segment.

Cuvinte-cheie: ajustare normativă, ordine publică, act administrativ, standard european, administrare ministerială, administrația publică centrală, politică externă, sistem de administrare, strategie națională, prioritate națională.

Introducere. În orice autoritate administrativă de nivel central de la începutul proclamării independenței statului Republica Moldova au fost efectuate o serie de reforme administrative, unele din ele fiind benefice pentru societate, altele din contra au avut un efect negativ blocând întregul proces decizional din cadrul autorităților publice – *consecințele cu un asemenea efect negativ au rezultat în prim plan din imperfecțiunea demnitarilor publici de a adopta norme de conduită apte de a face față cerințelor actuale ale comunității civile, în cele din urmă a apărut inevitabil criza în procesul decizional administrativ atât la nivel central, cât și la nivel local.* [7 p. 157-166]

Excepție nu este și nici autoritatea publică centrală de speci-

alitate care este reprezentată prin intermediul *Ministerului Afacerilor Interne*, care de asemenea a trecut printr-un val de reforme atât la nivel central, cât și subdivizional, conformându-se nemijlocit regimurilor politice care au succedat la putere din acea perioadă până astăzi, chiar dacă respectivul minister de forță este un minister depolitizat potrivit activității sale.

În urma acestor constatări, este important de a pune accent pe caracterul și importanța juridică a administrației ministeriale prin prisma Ministerului Afacerilor Interne în vederea asigurării și menținerii ordinii publice în cadrul societății, existând numeroase interpretări pe acest segment.

Metode aplicate. Specificul conținutului și importanței juridice reglementat prin aspectul

administrației ministeriale, prin intermediul Ministerului Afacerilor Interne în procesul asigurării și menținerii ordinii publice, în prim plan, face trimitere la *metoda evolutiv-istorică*, care, considerabil, reflectă aspectul evoluției istorice privitor la primele reflectări și abordări doctrinare care au folosit acest termen în situații adecvate, invocând totodată genul de motivații specifice în activitatea procesuală a autorității publice centrale, reprezentată de unul din ministere cum este Ministerul Afacerilor Interne, ulterior fiind înaintate din perspectivele viitoare diverse soluții privind îmbunătățirea calității procesuale ale acestui minister în procesul asigurării și menținerii ordinii publice.

O altă metodă utilizată la acest subiect abordat este *metoda com-*

parativă, care este folosită pentru o amplă analiză comparativă a conținutului și importanței juridico-practice privind fenomenul activității procesuale a Ministerului Afacerilor Interne din perspectiva mijloacelor și metodelor de asigurare și menținere a ordinii publice, fiind întrunită frecvent în viziunea autorilor care si-au expus opiniile la acest subiect și anume: **C. Boeșteanu, V. Grati, V. Cușnir, I. Dogotari, V. Guțuleac, V. Balmuș, V. Muntean** (*Republica Moldova*), **Șt. Pop, Șt. Ivan, T. Ioniță, Iu. Pascu** (*România*), **Андреевский И.Е., Горбунов А.**, (*Federația Rusă*), etc.

Datorită *metodei de constatare* au fost stabilite criteriile de constatare a cadrului normativ juridic național care reglementează baza activității ministeriale în mod special cea reflectată la Ministerul Afacerilor Interne și tendințele reale în vederea excluderii lacunelor ce pot fi întrunite în procesul asigurării și menținerii ordinii publice.

În calcul, desigur, a fost luată atât *directiva de bază*, cât și *strategia națională de dezvoltare* pentru viitorul Republicii Moldova în raport cu Uniunea Europeană, care bazându-se pe anumite elemente caracteristice ce țin de domeniul administrativ – politic al statului, încearcă de a ajusta baza juridică și a armoniza legislația națională la cea europeană. Drept rezultat pentru a ne convinge de aceste priorități vom face și trimitere la cadrul normativ legal care stipulează că, *Ministerul Afacerilor Interne*, potrivit domeniului specific de activitate dispune și de anumite **funcții de reglementare** – prin prisma asigurării și elaborării cadrului normativ și instituțional în vederea realizării obiectivelor strategice ale Ministerului și armonizării legislației naționale cu legislația Uniunii Europene în do-

meniile sale de activitate, etc.[6 cap. II, pct. 7]

Rezultatele investigației. Subiectul propus spre dezbatere în condițiile actuale necesită unele precizări privind decalajul restructurării administrației ministeriale, în special ce ține de restructurarea Ministerului Afacerilor Interne, în corespundere cu standardele europene ce ar diminua factorul de risc privind blocajul procesului decizional în interiorul statului, și, totodată, excluderea birocrăției din aparatul central al acestui minister.

Astfel că, statul Republica Moldova a avut și are o serie de oportunități referitor la îmbunătățirea calității normative ce s-ar ajusta la anumite standarde europene, ar asigura și menține ordinea publică, dat fiind faptul că *Ministerul Afacerilor Interne* dezvoltă acest program prin sistemul de perfecționare și calificare a efectivului polițienesc în ce privește familiarizarea colaboratorilor de poliție cu normele europene în procesul implementării legislației ce ține de domeniul asigurării și menținerii ordinii publice la un nivel corespunzător.

Nu uităm și de faptul, că la compartimentul eticii profesionale a colaboratorilor din cadrul MAI există **Codul Deontologic**, care în mare măsură este ajustat în corespundere cu principiile și valorile pro-europene, fiind totodată neadmisibil lezarea drepturilor, libertăților și intereselor individului din cadrul societății din partea colaboratorilor MAI. Astfel, Ministerul Afacerilor Interne dispune de programe de calificare oportune pentru colaboratorii săi, totodată familiarizându-i sistematic cu cadrul normativ juridic, inclusiv și în domeniul asigurării și menținerii ordinii publice.

Pentru a subînțelege corectitudinea interpretării ordinii publice

vom face o analiză în detaliu preluată de unele din primele lucrări apărute la nivel național al coautorilor cum sunt: **C. Boeșteanu, V. Grati, V. Cușnir, I. Dogotari**, *Drept polițienesc din 2006*, și **V. Guțuleac**, *Drept polițienesc din 2015*, în care este specificată reglementarea juridică și conținutul ordinii publice.

Astfel, potrivit acestor autori de specialitate **ordinea publică** constituie două direcții și anume:

- *ordinea publică, în sens larg*;

- *ordinea publică, în sens restrâns (îngust)*.

Ordinea publică, în sens larg, poate fi definită ca fiind ansamblul, totalitatea, cumulul, sistemul tuturor relațiilor sociale, economice și politice, care se formează într-o anumită comunitate și sunt determinate de epoca istorică de dezvoltare a comunității, forma de guvernare, interesele generale și individuale ale societății, care sunt reglementate de întreg sistemul de norme sociale (norme morale, etice, de drept, de producere, tehnice etc.), în scopul asigurării liniștii publice, regimului politic, organizării și funcționării serviciilor publice, siguranței persoanelor și a bunurilor, salubrității publice etc. [2 p. 8]

Ordinea publică, în sens îngust, trebuie înțeleasă ca totalitatea relațiilor sociale apărute între membrii societății, cu prioritate în locurile publice, care sunt reglementate de normele de drept și normele morale, având drept scop asigurarea inviolabilității persoanei, protejarea drepturilor, libertăților și intereselor lor legale, necesare pentru comunicarea cetățenilor, în procesul conviețuirii, pentru activitatea efectivă a organizațiilor obștești și de stat. [2 p. 11]

Astfel, pornind de la ideea centrală pe care o susține autorul **V. Guțuleac**, administrarea (dirija-

rea) este concordanța activității a două și mai multe persoane fizice, colective de muncă, organizații etc., orientată spre atingerea rezultatului concret.[1 p. 17]

Un alt autor, cum ar fi **R. Cotici**, susține că menirea organelor administrației de stat este atingerea acestui bine comun; iar determinarea strictă a statutului lor juridic legitimează în același timp și acțiunile organelor de stat, precum și a răspunderii juridice.[4 p. 15]

O astfel de afirmație pe deplin transparentă este specificată și în Legea fundamentală a statului *Constituția Republicii Moldova*, unde ministerele sunt organe ale administrației publice de specialitate, care transpun în viață politica guvernului și exercită, în conformitate cu legea, administrația publică în domeniile de activitate de care răspund.[5 art. 107 alin.1]

Prezenta *Lege Fundamentală* menționează faptul, că întreaga activitate administrativă este asigurată prin intermediul instituțiilor administrative (ministerele) ce pot gestiona eficient, concret și la timp orice dispoziție parvenită din partea Executivului ca fiind cea mai mare autoritate administrativă ce transpune în teren actele normative ale legislativului, care eventual nu ar trebui să contravină prezentei legi.

O constatare pe deplin adecvată privitor la asigurarea și menținerea ordinii publice a Ministerului Afacerilor Interne o găsim în prevederile *Regulamentului privind organizarea și funcționarea Ministerului Afacerilor Interne, structurii și efectivului-limită ale aparatului central al acestuia*, din 01.12.2009, care stipulează că, **Ministerul** are misiunea de realizare a prerogativelor constituționale ale Guvernului privind elaborarea, promovarea și realizarea politicii statului în domeniile de activitate, după cum urmează: asigurarea legalității, **menținerea,**

asigurarea și restabilirea ordinii și securității publice; managementul integrat al frontierei de stat, gestionarea activităților aferente respectării regimului frontierei de stat; combaterea criminalității organizate, inclusiv transfrontaliere; migrația și azilul; protecția civilă, situațiile excepționale și apărarea împotriva incendiilor; asigurarea respectării, în baza atribuțiilor sale, a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, precum și apărarea proprietății publice și private; inițierea, menținerea și dezvoltarea cooperării polițienești internaționale; realizarea sarcinilor instituției privind integrarea europeană, inclusiv în cadrul unor comisii instituite în acest sens și sprijinirea altor autorități în vederea realizării responsabilității acestora. [6 cap. II, pct. 1-8].

Cert este faptul că astfel de prerogative în vederea menținerii și asigurării ordinii publice potrivit unui plan strategic de guvernare sunt întrunite practic în orice stat de drept, problema este însă legată de realizarea reală a acestor misiuni pentru fiecare minister de forță în parte, unele din ele își îndeplinesc această misiune cu succes, exemplu clasic ar servi statele cum ar fi *SUA, Canada, Israel, Marea Britanie, Germania, Italia, Suedia, etc.*, altele din contra se blochează în realizarea lor, probabil că unul din motive pe de o parte ar servi și acest sistem de guvernare birocratic care persistă în aceste state, iar Republica Moldova, spre regret, nu este o excepție în acest aspect, pe de altă parte un obstacol servește și insuficiența cadrelor profesionale din cadrul acestui minister de forță, unii din acești agenți ce asigură ordinea publică în cadrul societății, potrivit unui sondaj de opinii, motivează faptul remunerării insuficiente, lipsa unui program adecvat în vederea asistenței sociale și a celei locati-

ve din partea autorităților publice, inclusiv și faptul că autoritățile publice la etapa actuală au implementat un pachet de legi cu privire la *Reforma sistemului de pensii în 2016*, fapt care pentru o mare parte a funcționarilor publici care vor dori să se angajeze în aceste structuri de forță va fi un dezavantaj.

Totuși la acest compartiment sunt prezente și unele momente pozitive, care, posibil, ar servi ca un factor preponderent atractiv, deoarece sunt prevăzute și majorări semnificative pentru toate categoriile de funcționari angajați în cadrul MAI potrivit *Bugetului public pentru anul 2017*.

Concluzii. În pofida acestor enunțări pentru ca o instituție administrativă centrală să fie poziționată în grupul autorităților publice, care dispun de un progres în sectorul administrativ, este necesar de a atinge anumite rezultate pozitive, nu formale, în urma activității sale, fapt care, în cele din urmă, ar fi afirmat că această instituție este benefică și utilă pentru stat, dar pentru aceasta autoritățile publice ar trebui să se preocupe în viitor de bunăstarea acestor funcționari care asigură și mențin ordinea publică în cadrul societății.

Drept urmare, atitudinea demnitarilor europeni față de procesul integraționist al Republicii Moldova este destul de pesimistă pentru Republica Moldova din perspectivele viitorului, cel puțin pași decisivi nu au fost marcați pe perioada **2014-2016**, chiar dacă reprezentanții Ministerului Afacerilor Interne, au încercat să facă unele restructurări în aparatul central al ministerului, inclusiv și la nivel subdivizional. Reprezentanții instituțiilor pro-europene au expus circa **400 recomandări** pentru acest minister, în vederea înlăturării lacunelor ce sunt prezente în cadrul acestei instituții la etapa actuală.

În continuare analiștii europeni au depistat în urma raportului prezentat de către Ministerul Afacerilor Interne, că rezultatele mult așteptate pe acest segment nu s-au adevărat pe deplin, totodată, se invocă și faptul că transparența în această instituție practic este inexistentă, persistă și chiar sunt vizibile elementele birocrăției și în plus la aceasta, captivitatea organelor de forță din cadrul statului este acaparată de sistemul politic oligarhic fapt care actualmente este **în proces de înflorire**.

În plus perspectivele viitorului pro-european sunt doar aspirații europene și nicidecum proces de integrare pentru Republica Moldova în condițiile actuale.

- *Ce vom face în viitorul apropiat pentru îmbunătățirea reformelor instituționale administrative, ce ne-ar asigura realizarea aspirațiilor europene spre care tindem?* [8 p. 431-439]

- *Ar fi oare posibil de a menține parcursul pro-european în condițiile actuale în care este riscul prăbușirii alianței politice pro-europene, inclusiv și schimbarea vectorului pro-european?*

Probabil că la aceste întrebări la momentul actual ar fi foarte dificil de a da un răspuns afirmativ, depinde iarăși de năzuințele viitoarelor partide politice care vor succeda la guvernare și cine va veni din discipolii politici la cârma de conducere a statului, deoarece comunitatea, la etapa actuală, a fost dezbinată în două tabere: una are tendințe pro-europene, iar cealaltă dorește schimbări masive prin intermediul vectorului pro-rus.

Nu uităm și de faptul, că în urma acestor evaluări la nivel național, chiar și instituțiile economice – financiare la nivel internațional ne dau o apreciere negativă privitor la realizarea acestor reforme instituționale administrative, afirmând că banii

ce au fost alocați pentru aceste reforme instituționale nu au fost utilizați adecvat, fapt care pentru Republica Moldova anul 2016 **este considerat un an al insuccesului în unele din sectoarele și domeniile de activitate ale sale**.

Cert este că *Ministerul Afacerilor Interne* a fost, este și va fi un promotor în vederea asigurării și menținerii ordinii publice în cadrul comunității, fără careva implicări de ordin politic – a priori fiind **principiul subordonării**, așa cum se practică inclusiv și în majoritatea statelor europene. E vizibil și simțitor acest fenomen sau nu, rămâne la discreția fiecărui individ de a judeca potrivit și în corespundere cu propriile sale constatări *de iure și de facto*.

Referințe bibliografice

1. V. Guțuleac. Drept administrativ, Chișinău: Tipografia centrală, 2013, 600p.

2. C. Boeșteanu, V. Grati, V. Cușnir, I. Dogotari. Drept polițienesc, CE Academia «Ștefan cel Mare» a MAI a Republicii Moldova, Chișinău: 2006.

3. V. Guțuleac. Drept polițienesc. Chișinău: Tipografia centrală, 2015, 334p.

4. R. Cotici. Statutul juridic al organelor administrative de stat. Autoreferatul tezei de doctor în drept. Chișinău: 2007, 24p.

5. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial Nr. 1 din 18.08.1994. Data intrării în vigoare: 27.08.1994.

6. Regulamentul privind organizarea și funcționarea Ministerului Afacerilor Interne, structurii și efectivului-limită ale aparatului central al acestuia, Publicat în Monitorul Oficial din 01.12.2009, Nr. 173.

7. V. Gureu. Criza administrației ministeriale în procesul armonizării legislației naționale la cea europeană. Materialele Conferinței științifico-practice internaționale, 12 mai 2015. Chișinău: Tipografia Print-Caro, 2015, 175p.

8. V. Gureu. Conținutul și importanța juridică a armonizării legislației naționale la standardele europene pentru administrarea ministerială. Materialele Conferinței științifico-practice internaționale, 15 mai 2015. Chișinău: Tipografia Print-Caro, 576 p.

Recenzent:

Ștefan STAMATIN,

doctor în drept, profesor universitar, Academia Ștefan cel Mare a MAI

JUSTIȚIA EUROPEANĂ ÎNTRE PROVOCARE ȘI COMPROMIS

Svetlana SLABU,
doctorand (USEM)

SUMMARY

The current stage of development of the European Union has led to numerous controversies concerning the future of the juridical act at European level. They have been caused by signing the Treaty of Lisbon of 2009, according to which the European Union adheres to the European Convention on Human Rights. This stage is not only provocative but compromising as well since each of the two contracting parties have created a justice system at European level having its own „Court”, which makes decisions without determining the criteria of assigning the competences and which would justify the maintenance of both Courts in the system.

Keywords: justice, treaties, competences, legality, legitimacy.

REZUMAT

Etapă actuală de dezvoltare a Uniunii Europene a dus la apariția a numeroase controverse cu privire la viitorul actului de justiție la nivel european, acestea datorându-se Tratatului de la Lisabona din 2009, prin care Uniunea Europeană aderă la Convenția europeană a drepturilor omului. Această etapă este una de provocare, dar și de compromis, având în vedere faptul că fiecare dintre cele două părți contractante au creat un sistem de justiție la nivel european având propria „Curte” care decide, fără a stabili criteriile de atribuire a competențelor și care ar justifica menținerea în sistem a ambelor Curți.

Cuvinte-cheie: justiție, tratate, competențe, legalitate, legitimitate.

Introducere. Noua etapă a evoluției Uniunii Europene este una nesigură, afectată de fenomenul imigrării fără precedent, care are repercursiuni și asupra modului de percepere a Uniunii, ca entitate a cetățenilor europeni, care nu mai doresc să facă parte din această Uniune, deoarece interesele lor naționale sînt afectate, printre altele și de stabilirea unor cote obligatorii de imigranți ce urmează a fi întreținuți, printre ei aflându-se numeroși simpatizanți ai grupărilor teroriste radicale, care au drept scop crearea unui spațiu de teroare, de nesiguranță, cel mai edificator exemplu, în acest sens, fiind cel al Marii Britanii care a decis ieșirea din Uniunea Europeană, prin declanșarea art. 50 din Tratatul de la Lisabona.

Acest exemplu, singular deocamdată, ar putea fi urmat de alte state membre ale Uniunii Europene, avînd în vedere evoluția evenimentelor politice, iar în această situație, raportîndu-ne și la aderarea Uniunii Europene la Convenția europeană a drepturilor omului, adoptată la data de 4 noiembrie 1950, la Roma (în continuare o vom numi Convenția),

considerăm că actul de justiție la nivel european va cunoaște o nouă etapă, menită să mențină un echilibru instituțional, reprezentînd atît o provocare, pentru a face față elementelor noi, cît și un compromis pentru a menține Uniunea.

Pacea, prosperitatea și comerțul liber, care reprezentau obiectivele principale ale celor trei Comunități, s-au integrat și au permis extinderea vestului către est, rupînd barierele care separau națiunile europene și urmărind înlocuirea naționalismului protector, conservator cu un liberalism însoțit de o cetățenie unică la nivel european și o monedă unică.

Referitor la obiectivele Uniunii avem două etape, în prima, cea anterioară intrării în vigoare a Tratatului de la Lisabona, obiectivele urmărite erau de natură economică, iar în a doua etapă, ulterioară intrării în vigoare a Tratatului de la Lisabona, obiectivele urmărite sînt mult mai largi, acestea fiind formulate în art. 3 și anume, bunăstarea, pacea, spațiu de libertate, securitate, justiție, lipsa frontierelor interne, combaterea criminalității, etc. [1, art. 3]

Justiția a reprezentat o provo-

care, acceptată de statele care au consimțit la semnarea Tratatului, aceasta trecînd de la nivelul economic, la cel social, de drept al muncii și chiar la cel penal, preluînd domenii strict delimitate, conform principiilor europene și încercînd să asigure o aplicabilitate uniformă a normelor europene în toate statele membre permițînd, totodată, și o cooperare la nivel european pentru combaterea criminalității, oferind, de asemenea, garanții cetățenilor europeni, cu privire la drepturile lor individuale, indiferent de statul pe teritoriul căruia are loc judecata. [2, p. 16, pp. 466]

Provocarea justiției europene vizează două laturi:

1. Latura internă, ce se referă la siguranța Uniunii și încrederea cetățenilor, din statele membre, în instituțiile Uniunii.

2. Latura externă, ce se referă la spectele legate de funcționalitatea Uniunii cu efecte în exterior, ce privesc conservarea dreptului Uniunii, în domeniile atribuite conform competențelor și justificarea autonomiei sistemului însuși ce conferă încredere statelor, care nu sînt membre ale Uniunii, în eventualitatea unor raporturi juridice.

Sistemul de justiție european, cel creat de tratatele unionale, a acceptat această provocare, care, de altfel, îl ajută să se perfecționeze și să justifice existența sistemului însuși, existență raportată la următoarele aspecte:

- Competență materială și teritorială.
- Autonomia, legitimitatea și legalitatea sistemului instituit.
- Impunerea hotărârilor adoptate.

Competența materială și teritorială. Provocarea sistemului de justiție al Uniunii, din punct de vedere al competenței materiale și teritoriale, este în strânsă legătură cu principiile dreptului european; cel al competențelor atribuite, al proporționalității și al subsidiarității. [3, p. 37-40, pp. 456]

Potrivit acestor principii, sistemul de justiție funcționează și se implică prin judecarea cauzelor și adoptarea hotărârilor în domeniile în care statele membre ale Uniunii i-au atribuit competență, iar în domeniile în care nu i-au fost atribuite competențe se aplică celelalte două principii, al subsidiarității și al proporționalității, în scopul realizării obiectivelor Uniunii.

Atît *competența materială*, cât și cea *teritorială* au cunoscut și vor cunoaște modificări care se datorează următorilor factori:

- relațiilor sociale ce fac sau vor face obiectul normelor aplicabile de către sistemul de justiție european, avînd în vedere faptul că, odată cu trecerea timpului, apar anumite elemente importante care justifică, de obicei, extinderea domeniului de acțiune a justiției europene, creșterea competenței materiale;

- extinderea Uniunii Europene, prin acceptarea unor noi state membre sau micșorarea Uniunii, cu implicații în domeniul competenței teritoriale, datorate

ieșirii unor state din aceasta, de ex. BREXIT;

- aderarea Uniunii Europene la Convenția europeană a drepturilor omului.

Considerăm că sistemul de justiție unional este unul evolutiv, atît din punct de vedere politic, cît și legislativ, sistem complex și original, în care statele membre rămîn independente și suverane, doar că delegă o parte din autoritatea cu care sînt investite către instituțiile comune, păstrîndu-și o largă autonomie, ceea ce justifică și motto-ul Uniunii „uniți în diversitate”. [4, p. 51, pp. 402]

Din punct de vedere al competenței avem două nivele, nivelul statal și nivelul unional, limitele cărora sînt stabilite prin Tratat și incluse în constituțiile statelor membre, care recunosc și conferă competență instituțiilor unionale.

Raportat la competența materială și teritorială vor apărea elemente noi asupra cărora nu s-a convenit deocamdată și care sînt rezultatul aderării Uniunii la Convenție. Este un element important de care se leagă viitorul justiției la nivel european, urmînd a stabili competențe exclusive celor două Curți, dar eventual și domenii comune, cu supremația uneia sau alteia.

Autonomia, legitimitatea și legalitatea sistemului instituit reprezintă alte aspecte ale provocării justiției Uniunii ce are ca finalitate justificarea sistemului însuși și asigurarea echilibrului instituțional.

Autonomia sistemului de justiție europeană este justificată și asigurată de tratatele care stau la baza Uniunii și care au stabilit modul de funcționare al justiției, aceasta fiind în strînsă legătură cu legalitatea actului de justiție.

Justiția trebuie să fie autonomă și nu separată, aceasta fiind o continuitate a legalității actului de

justiție, justiția separată nu poate fi legală, iar justiția trebuie să îndeplinească funcția stabilită conform tratatelor, aceasta fiind în concordanță deplină cu separația puterii și funcțiilor în stat. Uniunea are caracteristicile unui supra-stat în cadrul căruia, potrivit unor autori, avem „guvernanți” și „guvernați” și unde „nu se mai poate vorbi despre un monopol decizional al statelor, deoarece prerogativele decizionale importante au fost transferate progresiv și definitiv către instituțiile UE”. [5, p. 17, pp. 732]

În acest transfer de prerogative se regăsește și se justifică, *legitimitatea* sistemului și a instituțiilor sale susținînd totodată și conținutul noțiunilor de autonomie și legalitate a sistemului creat.

Legitimitatea sistemului juridic unional este diferită de *legalitatea* sistemului unional, deoarece legitimitatea are la bază voința politică a statelor membre ale Uniunii, iar legalitatea se referă la respectarea legii.

Legitimitatea sistemului provine din modul de adoptare a tratatelor și introducerea acestora în sistemul juridic național, întărit de jurisprudența Curții care joacă un rol important în conferirea legitimității acesteia și justificarea existenței.

Constituțiile statelor sînt cele care legitimează statul, existența acestuia, dar pentru Uniune, tratatele reprezintă un cadru preconstituțional care permit Curții să se dezvolte și să impună o anumită ordine în interiorul Uniunii, aceasta contribuind la protecția drepturilor cetățenilor, completarea regulilor pieței interne, definitivarea procesului de integrare de care să profite cetățenii, producînd și realizînd legitimarea Curții. [6, p. 108, pp. 235]

Legalitatea unui sistem presupune respectarea legii, iar odată cu

aceasta posibilitatea de a fi impusă prin constrângere statală.

În cadrul Uniunii Europene avem organizate două nivele de legislație, cel al Uniunii și cel al statelor membre, legalitatea presupune respectarea ordinii juridice a statelor și respectarea propriei ordini comunitare. [5, p. 207-208]

Cele două noțiuni, *legalitate* și *legitimitate*, sînt noțiuni ce se află într-o strînsă legătură deoarece fiecare dintre ele este atît o condiție, o premisă, ca element de bază, dar și o continuitate a celeilalte, ele completîndu-se reciproc.

Nu putem vorbi de *legitimitate* fără *legalitate*, deoarece respectarea legii conferă *legitimitate* statului, în cazul nostru Uniunea Europeană și organele de conducere ale acesteia, inclusiv cele care îndeplinesc funcția de justiție, nu sînt legitime și nu pot fi recunoscute dacă nu respectă legea, iar în sens invers organele de conducere legitime, sînt cele care adoptă legea ce urmează să fie respectată, așadar *legitimitatea* și *legalitatea* se intercondiționează reciproc, constituind esența sistemului creat al Uniunii și justificînd existența acestuia, ceea ce permite continuitatea sistemului însuși și respectarea ordinii instituite.

Legitimitatea sistemului juridic al UE, este conferită de tratatele adoptate și de îndeplinirea funcțiilor încredințate, conform acestora, recunoscută de către toate statele membre, dar această legitimare și recunoaștere, se completează cu punerea în executare a hotărîrilor adoptate de sistemul juridic european prin Curtea de Justiție a Uniunii Europene, hotărîri obligatorii, adoptate cu respectarea principiilor competențelor atribuite, proporționalității și subsidiarității.

Impunerea hotărîrilor adoptate, este un alt aspect important al provocărilor justiției europene care

conferă încredere resortisanților în realizarea actului de justiție pe teritoriul Uniunii Europene și care contribuie într-o mare măsură la consolidarea sistemului jurisdicțional european.

Legitimitatea și legalitatea sistemului sînt condițiile *sine qua non*, care permit impunerea hotărîrilor adoptate, lipsa legitimității și a legalității, dimpotrivă, nu ar permite impunerea acestor hotărîri, hotărîrile ar fi lipsite de efecte.

Toate aceste aspecte, competența materială și teritorială, *legitimitatea*, *legalitatea* și impunerea hotărîrilor adoptate de sistemul jurisdicțional al Uniunii Europene prin Curtea de Justiție a Uniunii Europene, cunosc, dar mai bine zis, vor cunoaște modificări importante, datorită conținutului art. 6, al. 2, al Tratatului de la Lisabona care prevede că „Uniunea aderă la Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Competențele Uniunii, astfel cum sunt definite în tratate, nu sunt modificate de această aderare.” [7, art. 6, al. 2]

Provocarea și compromisul justiției, la nivel european, vor cunoaște o ascensiune graduală datorită acestei prevederi a Tratatului de la Lisabona, cu efecte atît pe plan intern, cît și extern, dar și la nivel de competențe atribuite, material-teritoriale, influențînd într-o măsură considerabilă *legitimitatea* și *legalitatea* instituțiilor chemate să înfăptuiască justiția.

Un alt element important care va completa conținutul celor două noțiuni, provocare și compromis, este reprezentat de existența celor două instanțe, la nivel european, Curtea Europeană a Drepturilor Omului și Curtea de Justiție a Uniunii Europene, stabilirea, eventual, a ierarhiei celor două instanțe pentru a putea ști care este instanța care va avea ultimul cuvînt în ma-

terie de drepturi recunoscute și garantate de Convenția europeană a drepturilor omului și care va fi modalitatea de punere în executare a hotărîrilor pronunțate în materie de către cele două instanțe.

Provocarea sistemului de justiție la nivel European este una foarte intrigantă, deoarece pe de o parte, la Convenția europeană a drepturilor omului au aderat statele, iar pe de altă parte, toate statele care au aderat la Convenție recunosc supremația Curții Europene a Drepturilor Omului în materie.

Cu privire la subiectele de drept internațional care puteau adera la Convenția europeană a drepturilor omului, putem spune că, încă de la adoptarea acesteia, acest lucru a fost posibil numai pentru state, iar pentru a permite aderarea Uniunii Europene la Convenție, a fost necesară modificarea art. 59, care, la al. 2, prevede că „Uniunea europeană poate adera la prezenta Convenție.” [8, art. 59, al. 2]

Faptul că Uniunea Europeană nu este un stat a dus la nașterea unui compromis și anume modificarea Convenției, pentru a permite aderarea Uniunii, modificare justificată într-o oarecare măsură și de explicațiile oferite de Curtea de Justiție care a susținut în repetate rânduri, potrivit jurisprudenței, că, spre deosebire de tratatele internaționale obișnuite, tratatele fondatoare ale Uniunii au instituit o nouă ordine juridică, dotată cu instituții proprii, în favoarea căreia statele și-au limitat drepturile suverane, în domenii din ce în ce mai extinse și ale cărei subiecte sînt nu numai statele membre, ci și resortisanții acestora.” [9, punctul 65]

Elementele importante care au dus la modificarea Convenției se bazează pe existența principiilor care au clădit o structură instituțională sofisticată și un sistem de norme juridice care asigu-

ră funcționarea Uniunii, dar care au creat premisele unor dezbateri importante în ceea ce privește noțiunea de justiție europeană și instituțiile care au competență în domeniu.

La nivel european avem două instanțe competente în ce privește drepturile resortisanților statelor care au aderat la Convenție și care sînt membre ale Uniunii, una este creată politic, CJUE, iar prin art. 6, al. 2, din Tratatul de la Lisabona se subliniază faptul că prin aderarea la convenție nu se modifică competențele Uniunii, aici sînt incluse toate instituțiile create pentru a asigura funcționarea Uniunii, iar a doua, CEDO, a fost creată pentru a asigura o protecție unitară drepturilor omului pe întreg teritoriul european.

O adevărată provocare este reprezentată de stabilirea competențelor fiecărei Curți, faptul că pînă în prezent nu s-a ajuns la o înțelegere, din acest punct de vedere, înseamnă că vor urma compromisuri, așa cum a fost cel cu privire la modificarea art. 59 din Convenție.

Provocările și compromisurile reprezintă niște elemente forțate de către Uniune care se află în pragul unei crize a existenței și funcționalității sale, care are nevoie de mai multă credibilitate pentru a putea continua în actuala formulă.

Provocările sistemului de justiție europeană sînt următoarele:

- Interpretarea Convenției europene a drepturilor omului, în ceea ce privește statutul Uniunii ca membru.
- Interpretarea art. 6, al. 2, al Tratatului de la Lisabona și stabilirea limitelor de aplicabilitate ale acestui articol.
- Interpretarea coroborată a textelor Convenției și a Tratatului de la Lisabona pentru a stabili

exact raportul creat între Uniune și Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

- Stabilirea competențelor exclusive ale fiecărei Curți.
- Stabilirea competențelor comune ale celor două Curți.
- Stabilirea ierarhiei celor două Curți în domeniile comune.
- Stabilirea criteriilor care vor determina ordinea de preferință în cauzele dintre resortisanți și instituții ale Uniunii.
- Care este modul de soluționare al cauzelor pendente, aflate pe rolul instanțelor, în cazul în care apar modificări cu privire la competențele Curții.
- Dreptul resortisanților de a alege instanța competentă în cauza care îi privește, dacă ar avea o competență alternativă.
- Menținerea celor două sisteme, Curți, funcționale.

Compromisul reprezintă cealaltă față a monedei, fiecare dintre cele două părți, fiind dispusă să cedeze, primul pas în acest sens fiind făcut prin modificarea art. 59, din Convenție, pentru a permite Uniunii să fie membră a acesteia.

Care ar fi motivele acceptării altor compromisuri și care ar putea fi acestea atîta timp cît prin aderarea Uniunii la Convenție s-a realizat o extindere a protecției drepturilor omului la nivel european, dar apare o întrebare legitimă - ce este prioritar la nivel european, în ceea ce privește justiția, drepturile omului în general sau doar cele economice și de liberă circulație?

Am putea răspunde prompt că drepturile omului sînt atotcuprinzătoare și că ele le includ și pe cele economice și de liberă circulație, dar noi nu putem enumera drepturi la infinit și solicita protecția acestora atîta timp cît ele nu sînt protejate prin texte de lege sau tratate, iar în dispozițiile Convenției drepturile protejate sînt enumerate limitativ, astfel că,

avem două instanțe cu atribuții jurisdicționale care se completează reciproc una pe alta și pot funcționa în paralel, nici una dintre ele neintervenind în problemele soluționate de cealaltă.

Dar, dacă totul ar fi fost atît de simplu, astăzi ar fi existat un acord între cele două Curți, dar el nu există, cu toate Tratatul de la Lisabona este în vigoare din 2009.

Necesitatea acestui acord, ar soluționa și alte aspecte legate de această aderare la Convenție a Uniunii și anume:

- Posibilitatea Curții Europene a Drepturilor Omului de a verifica legalitatea actelor adoptate de Uniune în domeniile care cad sub incidența Convenției.
- Obligatorietatea hotărîrilor Curții Europene a Drepturilor Omului, în materie de drepturi și libertăți ale persoanelor.
- Posibilitatea de a ataca hotărîrile Curții de Justiție a Uniunii Europene în fața Curții Europene a Drepturilor Omului.

Concluzii. Aderarea Uniunii Europene la Convenția europeană a drepturilor omului a dus la nașterea unor controverse în ceea ce privește viitorul justiției la nivel european, prin menținerea celor două Curți cu atribuții jurisdicționale, fără a se stabili, cel puțin deocamdată, modul de interacțiune dintre ele, competențele exclusive și cele partajate, deoarece statele care au aderat la convenție nu au avut rezerve, așa cum au fost cele exprimate de Uniune prin art. 6, al. 2, teza a 2-a „Competențele Uniunii, astfel cum sunt definite în tratate, nu sînt modificate de această aderare”.

Întrebarea legitimă care apare este aceea dacă vom avea, la nivel european, un sistem de justiție unitar din care să facă parte ambele Curți, ceea ce ar

putea oferi pe viitor posibilitatea ca hotărârile uneia dintre ele să poată fi atacate în fața celeilalte sau vor rămîne în continuare două Curți, cu competențe exclusive?

Referințe bibliografice

1. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A12012M%2FTXT>, Tratatul privind Uniunea Europeană, versiune consolidată, art. 3.
2. Brice De Ruyver, Gert Merweulen, Tom Vander Beken, Strategies of the EU and the US in Combating Transnational Organized Crime, Maklu Publishers, 2002, p. 16, pp. 466.
3. Augustin Fuerea, Dreptul Uniunii Europene, Universul Juridic, 2016, p. 37-40, pp. 456.
4. Ilie Bădescu, Ioan Mihăilescu, Geopolitică, Integrare, Globalizare, Editura Mica Valahie, 2011, p. 51, pp. 402.
5. Mădălina Virginia Antonescu, Instituțiile Uniunii Europene în perioada Post Nisa, Editura Lumen, 2009, p. 17, pp. 732.
6. Dominique Ritleng, Independence and Legitimacy in the Institutional System of the European Union, Oxford University Press, 2016, 9. 108, pp. 235.
7. https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/ro_lisbon_treaty.pdf, Tratatul de la Lisabona, 2007, art. 6, al. 2.
8. http://www.echr.coe.int/documents/convention_ron.pdf, Convenția europeană a drepturilor omului, art. 59, al. 2.
9. <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?doclang=RO&text=&pageIndex=0&part=1&mode=DOC&docId=80233&occ=first&dir=&cid=133764>, Avizul 1/09, al Curții de Justiție a Uniunii Europene, din 8 martie, 2011, punctul 65.

ELEMENTE DE DREPT COMPARAT ÎN MATERIA MEDIERII

Vasilica-Leontina TUDOR,
mediator, doctorandă

SUMMARY

This article presents the analysis of some issues of legal, constitutional and practical on mediation, and some elements of comparative law in the field of mediation, on the organization and approach to mediation in the light of the laws of various states.

Keywords: Constitution, the Constitutional Court, the Criminal Code, Criminal Procedure Code, violence, law, mediation

REZUMAT

Acest articol prezintă analiza unor probleme de natură juridică, constituțională și practică cu privire la mediere, precum și unele elemente de drept comparat în materia medierii, a modului de organizare și de abordare a medierii în lumina dispozițiilor legilor din diferite state ale lumii.

Cuvinte-cheie: constituție, Curte Constituțională, Cod penal, Cod de procedură penală, violență, lege, mediere

Introducere. Procedura medierii este instituția în cadrul căreia persoanele aflate într-un litigiu pot alege în mod liber să își rezolve în mod amiabil conflictul existent între ele, situație în care se află în prezența unui mediator, în condițiile legii [27, p. 2281]. O preocupare constantă a legiuitorului este rezolvarea într-un timp cât mai scurt a conflictelor dintre părți, dar și degrevarea instanțelor de judecată de numărul de dosare care îngreunează realizarea eficientă și calitativă, nu doar accelerată, a justiției, astfel că s-a găsit o rezolvare prin configurarea legii medierii în diferite state ale lumii. Acest aspect modern al stingerii conflictelor pe cale amiabilă constituie acea oxigenare a sistemului judiciar pentru obținerea echilibrului între volumul de muncă din justiție și nevoia de rezolvare a conflictului, a litigiului dintre părțile între care trebuie aplicată procedura medierii.

Numărul mare de dosare pe complet la fiecare termen de judecată, adăugat la numărul de dosare rămase nesoluționate din anii

anteriori, generează în mod constant și categoric o serie de factori negativi cu privire la celeritatea soluțiilor instanțelor de judecată. Volumul de muncă sporit la fiecare termen pentru magistrații-judecători, prin costuri cu materialele suplimentare în vederea citării părților la termenele din proces, prin accelerarea rezolvării dosarelor, face ca munca personalului din justiție să se încarce cu un număr de dosare care nu ține cont în termeni echitabili de dreptul la odihnă legal al organului judiciar în condițiile desfășurării contractului de muncă, uneori, pentru finalizarea completării registrelor sau analizei dosarelor, această muncă trebuind să se desfășoare și peste orele de program. De asemenea, din punctul de vedere al părților aflate în conflict, termenele și limitele acestora, desfășurarea unor întregi serii de proceduri juridice obligatorii, pe care trebuie să le realizeze conform cerințelor, precum și lungile așteptări, timpul limitat al dezbaterilor din timpul judecării cauzelor sînt factori care pot îndreptăți justițiabilul ca

să apeleze la mediere, în situația în care legea îi îngăduie folosirea medierii pentru reducerea termenelor de rezolvare a conflictului.

Astfel, autorul și-a propus în acest articolul prezentarea premiselor interne și internaționale cu privire la mediere, controverșelor detectate la nivelul acceptării, aplicării sau refuzului medierii de către justițiar sau justițiabili, precum și reflectarea principiilor fundamentale care au stat la baza legii medierii. Aceste coordonate favorizează înțelegerea corectă a regulilor drepturilor omului, reflectate în dispozițiile legii medierii, precum și a faptului că aceasta a fost implementată cu succes în diferite coduri juridice ale multor țări.

Cercetările efectuate sînt dedicate în întregime realizării unei analize comparative a modului de funcționare a principiului separației puterilor în stat în viziunea legiuitorului, precum și importanței acordate drepturilor omului. Astfel, legea medierii, ca lege organică a statului, sintetizează, în ansamblul ei normativ, dispoziții care privesc îndeosebi modalități de alternativă de stingere a conflictelor, precum și modul de exercitare al acestora în cadrul diferitelor națiuni.

Metode aplicate și materiale utilizate. Cercetările efectuate sînt dedicate realizării unei analize comparative, justificate în primul rînd prin prisma drepturilor omului, a democrației și a elementelor care o compun. Un instrument de lucru deosebit de valoros în tratarea acestei probleme a fost oferit de documentele oficiale, îndeosebi de codurile juridice din diferite țări. Principalele metode aplicate în cercetare sînt: analiza, sinteza, comparația, investigația științifică etc. Drept materiale au servit deciziile ale Curții Constituționale a României referitoare la unele do-

sare care au cuprins și medierea, actele normative naționale și internaționale ce reglementează medierea. Pentru realizarea scopului propus, a fost selectat materialul doctrinar teoretic și normativ privind medierea prin prisma Codurilor penal și de procedură penală, analizînd aspecte legate de punerea în practică a medierii, precum și rapoartele Consiliului de Mediere.

Rezultate obținute și discuții. Existența unui climat adecvat de conviețuire socială se bazează pe bune relații interumane, construite pe încredere și pe respect reciproc, precum și pe buna comunicare realizată la nivelele interuman, organizațional, instituțional și interinstituțional, statal și interstatal. Acestea au fost motivările care au stat la baza formulării articolelor din diferite acte normative, care au ca obiectiv stingerea disputelor prin intermediul aplicării mecanismului medierii.

Explicînd conținutul *infracțiunii* și noțiunea de *infractor*, George Antoniu afirma că „despre infracțiuni nu se poate vorbi decît atunci cînd ne referim la cele mai grave încălcări ale normelor penale, iar infractor nu devine decît persoana care a săvîrșit o faptă cu adevărat periculoasă pentru societate” [1, p. 20].

De asemenea, G. Antoniu arată că una dintre datoriile cetățenești este respectarea regulilor de conviețuire socială: „Fiecare cetățean trebuie permanent să se autocontroleze, să-și verifice conduita în relațiile cu ceilalți, să respecte o serie de prescripții sau reguli menite să asigure desfășurarea ordonată a activităților care au loc în societate, posibilitatea unor relații normale între toți membrii ei. Fiecare dintre noi are, de pildă, îndatorirea să respecte numeroase reguli de

comportament (...), libertatea fiecărei persoane trebuie să se concilieze cu libertatea tuturor. Aceasta înseamnă că fiecare individ trebuie să consimtă la o restrîngere a libertății sale, astfel încît comportarea sa liberă să nu stînjenească pe ceilalți membri ai societății, egal îndreptățiți să se comporte în mod liber” [1, p. 24-25].

În situația în care există infracțiuni în care tragerea la răspundere a făptuitorului are loc numai pe baza introducerii plîngerii prealabile de către partea vătămată, se poate aplica cu mult succes procedura medierii.

Potrivit părerii lui N. Volonciu [2, p. 66], „instituția plîngerii prealabile este întîlnită numai în legătură cu anumite infracțiuni, de regulă cu pericolozitate socială mai redusă, la care legiuitorul a înțeles să condiționeze întreaga represiune penală de atitudinea părții vătămate”. De asemenea, „stingerea acțiunii penale este de regulă în puterea titularului acțiunii care poate dispune de aceasta” [2, p. 107]. Totodată, „împăcarea părților are caracter independent în raport cu retragerea plîngerii prealabile. Prin împăcarea părților se stinge și acțiunea civilă” [2, p. 111].

Unii cercetători români susțin că „atunci cînd unei fapte prevăzute de legea penală îi lipsește o trăsătură esențială, ea pierde caracterul penal și nu poate constitui infracțiune; dimpotrivă, cînd faptei îi lipsește un element constitutiv al unei infracțiuni, acea faptă poate constitui, eventual, o altă infracțiune, păstrînd caracterul penal (de exemplu, în loc de tâlhărie, furt; în loc de ultraj, insultă; în loc de furt sau delapidare, abuz de încredere etc.) [3, p. 96].

Potrivit lui R. Garraud, infracțiunea penală poate da loc la două

feluri de responsabilitate: responsabilitatea *penală*, care este obligată să răspundă acuzațiilor sociale și, în acest caz, condamnatul să suporte o pedeapsă; responsabilitate *civilă*, care este obligația de a răspunde cu o reparație ce este necesară pentru a satisface cererea pentru compensarea prejudiciului cauzat și pentru a compensa persoana care a fost victimă [4, p. 273].

Analizând unele dintre aceste date, se poate deduce că societatea are nevoie nu doar de acțiunile juridice pentru stingerea anumitor conflicte cu un pericol social, astfel încât consfințirea medierii prin lege ca o alternativă facilitează rezolvarea multor conflicte, mai ales într-un timp modern în care infracțiunile au crescut, cum de altfel a crescut și varietatea infracțiunilor, apărând infracțiuni noi, legate de tehnologie, internet, moneda virtuală, de infracțiunile în cyberspațiu, de cyberlaundering [5, p. 94-105] etc. Toate acestea reprezintă provocări noi la adresa drepturilor cetățenilor și la ritmul și volumul de muncă din instituțiile juridice.

Directivele privind medierea au avut un impact considerabil asupra legislației citorva state-membre ale Uniunii Europene, iar amploarea impactului directivei variază în funcție de nivelul pre-existent al sistemelor de mediere naționale ale acestora.

În România, prin Legea nr. 192/2006, a fost introdus mecanismul medierii. „Legiuitorul român a optat doar pentru o anumită categorie de infracțiuni, și anume numai acelea pentru care părțile au un drept de dispoziție prin care pot influența declanșarea sau desfășurarea unui proces penal” [6].

Legea medierii, precum și o serie de articole din noile Coduri române care încurajau aplicarea me-

dierii atât înainte de înaintea plângerii prealabile, cât și în perioada cercetării penale, dar și pe perioada procedurii de judecată, au fost considerate neconstituționale, deși se încadrau cerințelor Directivelor europene, unele motivații fiind greu de înțeles cu atât mai mult cu cât art. 148 alin. (2) și alin. (4) din Constituția României cu privire la integrarea României în Uniunea Europeană face clar precizarea: „(2) ca urmare a aderării, prevederile tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, precum și celelalte reglementări comunitare cu caracter obligatoriu, au prioritate față de dispozițiile contrare din legile interne, cu respectarea prevederilor actului de aderare”; (4) Parlamentul, Președintele României, Guvernul și autoritatea judecătorească garantează aducerea la îndeplinire a obligațiilor rezultate din actul aderării și din prevederile alineatului (2).

Totodată, în Dosarul nr. 1041D/2015 (conexat cu Dosarul nr. 1186D/2015) cu privire la sesizarea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 16 alin. 1) lit. g), teza finală din Codul de procedură penală, și ale art. 67 din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator, prin Decizia nr. 397 din 15 iunie 2016 a Curții Constituționale [7], în motivarea dată în decizia Curții Constituționale se poate constata că există o confuzie la nivelul percepției Curții între instituția *împăcării*, care stinge acțiunea civilă, și instituția *medierii*, care nu stinge acțiunea civilă dacă nu se încheie un acord de mediere între părți, această interpretare fiind și în contradicție cu art. 148 alin. (2) și alin. (4) din Constituția României și cu recomandările europene în domeniu și care restrânge drepturile și libertățile fun-

damentale ale cetățenilor, în loc să le protejeze.

Potrivit „Ghidului de mediere pentru magistrați”, „în fiecare an, în instanțele românești se soluționează aproximativ 2 milioane de cauze. Numărul mediu de dosare soluționate de un judecător în cursul anului 2008 este următorul: 632 cauze pe judecător la Judecătoria, 800 de cauze pe judecător la Tribunale și 595 cauze pe judecător la Curțile de Apel. Sînt instanțe unde s-au soluționat chiar și peste 1000 cauze pe judecător în anul 2008 (date preluate din „Raportul privind starea justiției pe anul 2008”, întocmit de Consiliul Superior al Magistraturii [8, 6].

Pentru sistemul judiciar, utilizarea medierii presupune reducerea de către stat a unor cheltuieli sau, poate, alocarea lor mai judicioasă pentru dosarele rămase pe rol. Pentru societate în ansamblu, medierea ar putea în timp duce la creșterea gradului de tolerare a comportamentelor neconvenabile și la un alt nivel de soluționare a litigiilor [6].

Într-un studiu realizat de unii cercetători [9, p. 280] în domeniul cunoașterii medierii la nivelul instanțelor juridice, s-a observat că „analiza relației de informare a procurorilor și opinia lor privind categoria de conflicte care ar trebui să fie rezolvate prin mediere evidențiază faptul că, pe măsură ce crește nivelul de informare a procurorilor, crește și numărul procurorilor care apreciază că medierea ar trebui utilizată în soluționarea conflictelor penale, indiferent de vârsta persoanelor implicate”. De asemenea, aceiași autori au constatat, în urma studiului de cercetare pe care l-au realizat, că „vechimea în activitatea de judecător influențează nivelul de informare privind legislația națională în domeniul

medierii. Astfel, judecătorii care au o vechime mai mică de 20 de ani sînt mai bine informați” [9 p. 290] cu privire la Legea medierii.

D.-V. Diaconu semnalează faptul că ideea aplicării medierii în procesul penal nu este primită cu entuziasm de către organele judiciare: „Faptul că organele judiciare au reticență sau dau dovadă de pasivitate în aplicarea acestei legi, atît de necesare astăzi, (...) este evident” [10, p. 48].

Cu toate acestea, medierea se propulsează încet, dar sigur, în viața socială, pentru că este necesar ca fiecare să înțeleagă că prin utilizarea acestui instrument de alternativă de stingere a conflictelor pe cale amiabilă se cîștigă timp și bani în rezolvarea litigiului dintre părți prin reducerea timpului care poate fi pierdut prin îndeplinirea diferitelor cerințe pe care justiția, prin actele de procedură, le solicită. Utilizată în unele țări sub denumirea de *justiție transformativă* [11, p. 83-84], *justiție restaurativă* [12, p. 79-87] sau *justiție reparatorie* [13, p. 232; 14, p.10-15], medierea aduce un aport de echilibru în viața societății care începe să conștientizeze obligațiile și consecințele acțiunii fiecăruia raportate la drepturile celorlalți.

Un șir de autori [15, p. 8-9; 16, p. 17-30; 17, p. 144-153] au scris despre avantajele medierii, prezentînd aspectele care avantajează atît societatea, cît și personalul din sistemul juridic.

Centralizarea datelor statistice privind activitatea parchetelor în semestrul I din 2016 [18] primită la Consiliul de Mediere, situația acordurilor de mediere și a clasării cauzelor ca urmare a încheierii unor acorduri de mediere arată că unitățile de parchete au avut un număr mic de cauze care au fost clasate ca urmare a încheierii unor

acorduri de mediere între părți, astfel că, din totalul de 49 de acorduri de mediere, 31 de cauze au fost clasate ca urmare a încheierii acordurilor de mediere. La nivel de țară, procentul utilizării acordurilor de mediere este încă redus.

Situația prezentată de Consiliul de Mediere cu privire la numărul mediatorilor români autorizați în România între 2008-2016, arată faptul că există un număr considerabil de mediatori care, din păcate, nu sînt promovați și solicitați la

capacitatea disponibilă în vederea realizării medierii, care poate fi un real liant social, cu mediatorii implicați intens în viața societății la toate nivelele. Multe instanțe de judecată afișează tabloul mediatorilor neactualizat de ani de zile, fapt ce face ca mediatorii noi, care au intrat de o anumită perioadă de timp, să nu fie solicitați, iar în altele încă nu s-a afișat acest tablou al mediatorilor, cum, de altfel, nu s-a realizat nici aplicarea recomandării de utilizare a procedurii medierii.

Mediatori autorizați în perioada 2008–2016 [19]

Status	TOTAL AUTORIZATI	DIN CARE			
		Activi (au drept de exercitare)	Suspendati	Nu au drept de exercitare	Radiati
An	A	B	C	D	E
2008	612	484	46	70	12
2009	496	363	52	74	7
2010	1132	881	126	102	23
2011	1048	829	148	43	28
2012	1292	1041	202	17	32
2013	5205	4181	862	60	102
2014	1157	991	151	9	6
2015	129	105	22	2	0
Ian - iun 2016	38	33	5	0	0
TOTAL	11.109	8908	1614	377	210

Însuși Președintele României, prin înalta funcție pe care o exercită, are rol de mediator. Astfel, conform art. 80 alin. (2), teza a doua din Constituția României, rolul Președintelui este de a exercita funcția de mediere între puterile statului, precum și între stat și societate [20], scopul exercitării acesteia fiind acela de a veghea la respectarea Constituției și la buna funcționare a autorităților publice.

Potrivit Consiliului de Mediere din România [21], la inițiativa Ministerului Justiției din România și a Ministerului Justiției din Republica Moldova, se desfășoară o serie de evenimente în scopul consolidării relațiilor dintre instituțiile din domeniul justiției din

cele două state, prin care se reiterează importanța promovării unor acțiuni comune, conjugate, de promovare a instituției medierii, ca mijloc modern de alternativă și complementar justiției statale, precum și identificarea celor mai bune măsuri legislative pentru impulsivarea recurgerii la procedura medierii.

De asemenea, în spiritul unei bune colaborări între Consiliul de Mediere din România și Consiliul de Mediere din Republica Moldova pentru implementarea eficientă a medierii, cele două instituții au parafat, la data de 23 septembrie 2016, încheierea unui protocol de colaborare interinstituțională, ca fundament al dezvoltării viitoare a

raporturilor dintre cele două instituții, Consiliul de Mediere din România și Consiliul de Mediere din Republica Moldova fiind hotărâte să-și unească forțele în vederea susținerii reciproce în promovarea medierii, medierea rămânând alternativa optimă la rezolvarea tuturor conflictelor. Astfel, mediatorii de pe cele două maluri ale Prutului au în mod oficial posibilitatea de a fi părți ale unui parteneriat bazat pe susținere reciprocă în promovarea intereselor profesionale, deschidere și implicare spre progres, cu convingerea comună în triumful unei societăți a dialogului și a rezolvării conflictelor printr-o metodă de alternativă, pe cale amiabilă [22].

În Republica Moldova, Legea organică nr. 137 din 03.07.2015 cu privire la mediere, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova și publicată în Monitorul Oficial nr. 224-233, art. 445, a intrat în vigoare la data de 21.08.2015. Aceasta cuprinde, în secțiunea a 2-a, precizări cu privire la medierea în cauzele penale și contravenționale, prin articolele 35-38, restul articolelor dezvoltând în mod pregnant caracterul benefic al medierii, cu toate cerințele și provocările puse în fața mediatorilor. De asemenea, Codul de procedură penală al RM conține articole care facilitează accesul la mediere al părților aflate în litigiu.

În Belgia, Legea din 21 februarie de modificare a Codului judiciar cu privire la mediere, publicată la 22.03.2005 [23], modifică Codul penal belgian prin faptul că introduce o serie de articole pentru promovarea medierii în domeniul penal, care cuprind o paletă largă de aplicații. Cheltuielile cu medierea judiciară sînt statornicite prin punctul 2 al acestei legi. La articolul 671 alin. 1 al aceluiași Cod, se introduc cuvintele „asisten-

ța judiciară acoperă în mod egal cheltuielile și onorariile mediatorului din cadrul unei proceduri de mediere judiciare sau voluntare, efectuate de un mediator acreditat de comitetul menționat la articolul 1727”.

Articolul r15-33-30 din Codul de procedură penală belgian face referire la existența persoanelor fizice, precum și la asociațiile raportate în mod regulat ca fiind autorizate ca mediator ai procurorului în condițiile prevăzute de lege și care pot fi desemnate de acesta pentru a efectua o misiune de mediere, în conformitate cu art. 5 din 41-1. În sistemul belgian, costurile care se plătesc mediatorului în procedura penală sînt realizate de Ministerul Public, deoarece serviciul de mediere a fost coroborat cu instituția juridică pentru creșterea eficienței acțiunilor lui. Astfel, r92 arată concret faptul că, printre altele, costurile justiției penale, corecționale și polițienești sînt plătite pentru: „d) mediatorii procurorului însărcinat cu o misiune de mediere în conformitate cu dispozițiile din secțiunea 5 41-1”.

La nivelul fiecărui stat s-a pus problema violenței în familie, care comportă o serie întregă de aspecte ale criminalității [24, p.104-105]. Infracțiunile de violență familială au constituit obiectul unei griji deosebite a legiuitorilor din foarte multe state în care drepturile persoanei sînt respectate. În România a fost elaborată Legea nr. 217 din 22/05/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței în familie, fiind ulterior modificată prin Ordonanța nr. 95/2003, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 13 din 08/01/2004, și prin Legea nr. 329/2009, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 761 din 09/11/2009, care cuprinde în capitolul V, art. 19-22, dispoziții

cu privire la medierea în cazurile de violență în familie.

În Republica Moldova, a fost emisă Legea nr. 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, publicată la data de 18.03.2008 în Monitorul Oficial nr. 55-56, art. 178, data intrării în vigoare 18.09.2008, fiind modificată ulterior prin: LP nr. 196 din 28.07.2016, MO 306-313 din 16.09.2016 art. 661; LP nr. 167 din 09.07.2010, MO 155-158 din 03.09.2010 art. 551; LP nr. 109 din 04.06.2010, MO 131-134 din 30.07.2010 art. 443. Legea nu conține referiri la mediere.

În ceea ce privește violența în familie oglindită prin legea belgiană, potrivit precizărilor din Codul de procedură penală belgian, există o grijă deosebită pentru rezolvarea acestor infracțiuni, astfel că se prevede aplicarea medierii penale în art. 41-1: în cazul în care se pare că există o măsură ce este de natură să repare prejudiciul cauzat victimei și care pune capăt stresului ce rezultă din infracțiune sau care ajută la reabilitarea infractorului, procurorul poate, înainte de a lua decizia privind acțiunea publică, în mod direct sau prin intermediul unui ofițer de poliție judiciară, un delegat sau mediatorul procurorului, să inițieze o rechemare a autorului faptelor la realizarea obligațiilor în temeiul legii. De asemenea, poate să orienteze autorul faptelor către o structură sanitară, socială sau profesională; această măsură poate consta în îndeplinirea de către făptuitor, pe cheltuiala sa, a unui stagiu sau a unei formări într-un serviciu sau organism sanitar, social sau profesional, inclusiv a unui curs de cetățenie, a unui stagiu de responsabilitate părintească, un stagiu de responsabilizare de prevenire și de luptă împotriva violențelor în

cadrul cuplurilor și a celor legate de discriminarea de sex, sau un stagiul de sensibilizare cu privire la pericolele utilizării stupefianțelor. În cazul infracțiunilor comise cu ocazia conducerii unui vehicul terestru cu motor, această măsură poate consta în efectuarea de către făptuitor a unui curs de sensibilizare privind siguranța rutieră, pe cheltuiiala sa.

De asemenea, procurorul sau mediatorul procurorului poate cere făptuitorului să procedeze, la cererea sau cu consimțământul victimei, la o misiune de mediere între autorul faptelor și victimă. În cazul reușitei cu succes a medierii, procurorul sau mediatorul procurorului întocmește procesul-verbal, care este semnat de el însuși și de părți, un exemplar al căruia este dat acestora; în cazul în care făptuitorul a fost de acord să plătească pagubele și daunele morale victimei, aceasta poate, în acest raport, să solicite recuperarea urmînd procedura ordinului de plată, conform regulilor prevăzute de Codul de procedură civilă belgian. Aceleași cerințe sînt impuse autorului violențelor atunci cînd violența a fost comisă de către soțul sau fostul soț al victimei, partenerul său în cadrul unui pact de solidaritate civilă (concubinul) sau fostul partener, dacă acesta nu a procedat la misiunea de mediere pe care victima a cerut-o în mod expres.

Potrivit precizărilor din Codul de procedură penală belgian, atunci cînd, după efectuarea unei misiuni de mediere între autor și victimă, noi violențe sînt executate de același făptuitor, nu mai poate fi făcută o nouă misiune de mediere. În acest caz, cu excepția situației în care există circumstanțe speciale, procurorul pune în aplicare o

lege penală sau urmărirea penală. În cazul unei infracțiuni fie împotriva unuia dintre soți, partener sau concubin, fie împotriva copiilor săi sau celui ale soțului său, partener sau concubin, se dispune ca infractorul să locuiască în afara domiciliului sau a reședinței cuplului și, dacă este necesar, să se abțină de la apariția în acest domiciliu sau în această reședință ori în imediata vecinătate a acesteia, și, dacă este necesar, să facă obiectul asistenței medicale, sociale sau psihologice. Aceste dispoziții se aplică și în cazul în care infracțiunea este comisă de către un fost soț sau partener al victimei, sau de către persoana cu care a fost legat de acesta printr-un pact de solidaritate civilă. Art. 458 bis din Codul penal belgian face referire la secretul profesional aplicabil și mediatorului [25].

Concluzii. Contextul actual mondial, bulversat de provocări de natură conflictuală, face necesară întărirea și susținerea cît mai amplă și mai rapidă a medierii în întregul perimetru al acțiunii sociale. Valorile, meritele, seriozitatea și viziunile europene sînt conforme valorilor medierii în mod special, potrivit necesității timpului prezent, răspunzînd așteptărilor la care societatea speră în mod intuitiv. Putem spune că Europa are implementat un produs specific, conciliator de stingere a conflictelor prin utilizarea procedurii de mediere.

Analizînd legislațiile diferitor state din Europa, se poate observa faptul că acolo unde medierea a fost instituționalizată și a fost creat spațiul de desfășurare sub tutela Ministerului Public, în cazul medierii penale, eficiența și eficacitatea sa sînt mult mai ridicate, spre deosebire de statele care nu

au încredere în instituția medierii, tocmai din cauza că nu a fost implementată în sistemul juridic prin intermediul Ministerului Justiției, al Ministerului Public. Faptul că se evită realizarea medierii penale în cadrul organizat al sistemului juridic face ca ea să fie puțin cunoscută atît de către justițiar, cît și de către justițiabili, fapt care este în detrimentul tuturor.

Expresie a unei legislații eficiente în majoritatea statelor europene, medierea este în cea mai mare parte eficientă și datorită profesionalismului și în gîndirea legislației moderne și implementarea ei pe toate palierele sociale. Condiția realizării legislației medierii și a implementării acesteia la toate nivelele sociale se dovedește a fi aptă să schimbe mentalități și să genereze pe viitor o societate națională, europeană ori mondială deschisă spre dialog și colaborare, medierea permițînd ridicarea gradului de toleranță socială a ansamblului de manifestări obiective ale oamenilor, conștientizînd eficiența utilizării manierelor și a modalităților de acțiune sau de reacțiune în anumite împrejurări sau situații.

Desigur, nu toate infracțiunile pot fi mediate, dar prin utilizarea medierii în situația infracțiunilor pentru care este necesară existența plîngerii prealabile există șansa creșterii empatiei sociale, dezvoltînd în timp atenția față de grijile celorlalți, făcînd astfel parte dintr-un concept al orientării cetățenilor spre cultivarea înțelegerii nevoilor celorlalți. Există această șansă sugerată de îndemnul citat de H. Grotius: „Lăsați să crească neghina – spune (Augustin) preabunul învățător –, ca nu cumva, void s-o smulgeți, să smulgeți și grâu” [26, p. 607].

Referințe bibliografice

1. George Antoniu, Marin Popa, Ștefan Daneș. Codul penal pe înțelesul tuturor. București: Editura Politică, 1970.
2. N. Volonciu. Drept procesual penal. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1972.
3. Gheorghe Bică (coordonator), Ioan Griga, Gavril Paraschiv, Gheorghe Alecu. Drept penal. Partea generală. Ediția a II-a. București: Editura Fundației „România de Măine”, 2008.
4. R. Garraud. Traité théorique et pratique du Droit Pénal Français. Tome deuxième. Deuxième édition. Librairie de la Société du Recueil Général des Lois et des Arrêts, Fondé par J.-B. Sirey, et du Journal du Palais, Ancienne Maison L. LAROSE & FONCEL, Paris, 1898.
5. Moise Adrian Cristian. Aspecte referitoare la investigarea spălării banilor în cyberspațiu. În: Asociația Criminaliștilor din România. Prezent și perspectivă în Criminalistică. București, 2016.
6. http://www.medierenet.ro/wp-content/uploads/2012/06/ghid_mediere_magistrati.pdf
7. https://www.ccr.ro/files/products/Decizie_397_2016.pdf
8. www.csm1909.ro, http://www.csm1909.ro/csm/lin-kuri/12_05_2009_23363_ro.pdf
9. Andrea Păroșanu, Ecaterina Balica, Ana Bălan. Medierea în domeniul penal în România. Evaluare și perspective de dezvoltare. București: Editura C.H. Beck, 2013, 280 p.
10. Dumitru-Virgil Diaconu. Medierea în cauzele penale. București: Editura C.H. Beck, 2012.
11. Roberta A. Baruch Bush, Joseph P. Folger. The promise of mediation: the transformative approach to conflict. Printed in United States of America, Jossy-Bass. San Francisco: A Wiley Imprint, 2005.
12. Kevin YI Tan, Thio Li-Ann. Singapore. 50 constitutional moments that defined a nation. Published by Marshall Cavendish Edition, Singapore, 2015.
13. Zeno Daniel Șuștag. Filosofia medierii: o abordare filosofică a medierii. București: Universul Juridic, 2013.
14. Pavel Abraham, Mihaela Tomiță. Justiția restaurativă și medierea victimă–infractor. Arad: Editura Concordia, 2007.
15. Flavius George Păncescu. Legea medierii. Comentarii și explicații. Ediția a 3-a, revăzută. București: Editura C.H. Beck, 2014.
16. Claudiu Florinel, Augustin Ignat. Curs de mediere și arbitraj. București: Editura Universitară, 2015.
17. Alina Gorghiu, Nicolae Bogdan, Codruț Stănescu, Manuela Sîrbu, Mihai Munteanu, Ion Dedu, Ciprian Frandేశ. Medierea – oxigen pentru o societate modernă. București: Editura Universul Juridic, 2013.
18. <http://www.cmediere.ro/page/1638/centralizarea-datelor-statistice-privind-activitatea-parchetelor-in-semestrul-i-2016>
19. <http://www.cmediere.ro/page/1615/mediatori-autorizati-in-perioada-2008---iunie-2016>
20. Constituția României. Emitent: Adunarea Constituantă. În: Monitorul Oficial al României nr. 767 din 31 octombrie 2003.
21. <http://www.cmediere.ro/page/1688/consiliul-de-mediere-raspunde-afirmativ-la-invitatia-ministerului-justitiei-si-va-fi-prezent-la-chisinau-la-forumul-romania-republica-moldova-in-domeniul-justitiei>
22. <https://www.cmediere.ro/page/1661/avem-un-scop-major-unicatat-in-romania-cat-si-in-republica-moldova-promovarea-medierii-si-mediatorilor-si-imbunatatirea-cadrului-legislativ-de-exercitare-a-profesiei-de-mediator>
23. http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi/article_body.pl?language=fr&pub_date=2005-03-22&numac=2005009173&caller=summary
24. Helen Johnston. Crime in England 1815-1880: experiencing the criminal justice system. Routledge imprint of the Taylor & Francis Group, imprint and bound in Cornwall, Great Britain, 2015.
25. http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/loi_a1.pl?imgcn.x=65&imgcn.y=13&DETAIL=1867060801%2F&caller=list&row_id=1&numero=5&rec.h=12&cn=1867060801&table_name=LOI&nm=1867060850&la=F&chercher=t&dt=STRAFWEETBOEK&language=nl&fr=f&choix1=EN&choix2=EN&fromtab=justel&nl=n&sql=dt+contins++%27STRAFWEETBOEK%27and+actif+%3D+%27Y%27&tri=dd+AS+RANK+&trier=afkondiging#Art.458
26. Hugonis Grotii. De iure belli ac pacis (Despre dreptul războiului și al păcii). București: Editura Științifică, Întreprinderea Poligrafică „13 decembrie 1918”, 1968.
27. Tudor Vasilica-Leontina, Alecu Gheorghe. Unele considerații privind medierea în materie penală și rolul său în soluționarea conflictelor. În: Revista Română de Criminalistică nr. 3(105), 2016, vol. XVII, p. 2280-2287, Categoria B+ (Cod 687 CNCSIS), revistă indexată în Bazele de Date Internaționale recunoscute de Panelul 4 – Științe Juridice.

ГОСУДАРСТВЕННАЯ УГОЛОВНО-ПРАВОВАЯ ПОЛИТИКА США В ОТНОШЕНИИ СМЕРТНОЙ КАЗНИ

Владимир ГОСПОДАРЕНКО,

аспирант кафедры административного и уголовного права Днепропетровского национального университета имени Олеся Гончара

SUMMARY

We know that the US is the only major country of the civilized world, which regularly for four centuries used the death penalty for criminals. All social and legal benefits of individual life is considered as a fundamental value, since the death of all other human rights and freedoms lose their meaning. Therefore, the criminal prohibition of homicide showed the willingness of American States to fully protect this good.

Execution of the death penalty continues the tradition of colonial times. A convicted person has the right to the last supper and the last speech just before death. A unique feature of the death for nearly four centuries is that this act is to some extent resembles a play in the theater, which is now present and viewers, and broadcast by television and radio channels. The process of death penalty is carried out in the presence of witnesses, including the prosecutor, lawyer and relatives of the victims. There must be a priest. Finally, in some prisons practiced the presence of onlookers who are there as if to showtimes.

In the US today the death sentence apply federal judge. This penalty is also practiced in 36 states. In total there are five ways of taking life: lethal injection, gas chamber, electric chair, hanging and shooting. The most popular is considered a lethal injection. In second place is the electric chair. Shooting is not popular in America. Hanging and gas chamber in the XXI century is not used, although the state law provided along with other ways of killing. Only in Nebraska binding manner taking life until 2008 was the electric chair. In all other states, prisoners themselves could choose a way of life care.

Opponents of the death penalty say that this event has no deterrent effect on crime. On the contrary, it provides the US government and the governments of individual states the right to dispose of human life by mistake and perpetuates social injustice disproportionately focused on non-white people of color, as well as citizens who are not able to afford the services of a really professional lawyers. But US senators announced that it is not possible to eliminate the disparity in condemnation to death by white and black Americans, which is to ensure that executions African Americans than whites condemned criminals. Finally elite American state has not yet wish to raise the issue of the abolition of death penalty, although there are certain international obligations of the United States to change this brutal criminal policy.

Keywords: criminal legal policy of the United States, the legal basis for the death penalty, organizational principles of the death penalty, reform of death penalty

* * *

Мы знаем, что США – единственная крупная страна в цивилизованном мире, которая на протяжении четырех веков регулярно применяет смертную казнь для преступников. Так как все права и свободы человека теряют смысл при смерти человека, возникают обоснованные претензии к такой мере наказания, как смертная казнь. Законодательство США установило уголовный запрет на убийство, показав нам готовность американского государства защищать базовые человеческие ценности, в том числе и право на жизнь.

Исполнение смертной казни в США является продолжением традиций еще колониальной эпохи. Осужденный имеет право на последний ужин и последнее слово перед смертью. Уникальной особенностью смертной казни на протяжении почти четырех веков является то, что она в какой-то степени напоминает театральное представление: на ней присутствуют зрители и она транслируется по телевидению и радио. Процесс смертной казни осуществляется в присутствии прокурора, адвоката и родственников потерпевшего. Там должен быть священник. Наконец, в некоторых тюрьмах практикуется присутствие зевак, воспринимающих происходящее, как некое шоу.

Сегодня в США смертный приговор может применить Федеральный судья, такое наказание практикуется также в 31 Штатах. В общей сложности есть пять способов отъема жизни: смертельная инъекция, газовая камера, электрический стул, повешение и расстрел. Наиболее популярной считается смертельная инъекция. На втором месте – электрический стул. Расстрел не популярен в Америке. Повешение и газовая камера в XXI веке практически не используются, хотя закон и предусматривает эти виды наряду с другими способами исполнения приговора. До 2008 года только в штате Небраска было обязательным использование электрического стула. Во всех других штатах сами заключенные могли выбрать способ ухода из жизни.

Противники смертной казни утверждают, что этот вид наказания не имеет никакого эффекта в предотвращении преступлений, а только дает федеральному правительству и правительству отдельных штатов право распоряжаться человеческой жизнью и закрепляет социальную несправедливость в виде непропорционального числа приговоренных цветных преступников, а также граждан, которые не могут себе позволить воспользоваться услугами дорогих профессиональных адвокатов. Но американские сенаторы объявили, что сейчас невозможно устранить диспропорцию между белыми и черными, которая сводится к тому, что афроамериканцев приговаривают к смертной казни чаще, чем белых преступников. Наконец, элита американского государства еще не желает поднимать вопрос об отмене смертной казни, хотя есть определенные обязательства Соединенных Штатов перед мировым сообществом, требующие изменить довольно жестокую уголовную политику.

Ключевые слова: уголовно-правовая политика США, правовая основа смертной казни, организационные основы смертной казни, реформирование института смертной казни.

Постановка проблемы. Известно, что США является единственной большой страной цивилизованного мира, в которой на регулярной основе на протяжении четырех веков применяется смертная казнь для преступников. Не случайно Папа Римский Франциск в начале 2016 года обратился к своей пастве, насчитывающей в мире один миллиард человек, с просьбой поддержать идею отмены смертной казни во всем мировом пространстве. Папа провозгласил следующее: «Взываю к совести всех правителей с тем, чтобы был достигнут международный консенсус в отношении отмены смертной казни. Предлагаю тем из них, кто является католиками, сделать этот смелый и показательный жест: не выносить ни одного смертного приговора в этой святой Год милосердия» [1]. Именно этот призыв наряду с другими призывами общества в отношении отмены института смертной казни определенным образом влияет на политическую элиту США, в очередной раз обещающую возобновить попытку пересмотреть правовые и организационные основы указанной системной реальности.

Цель и задачи. Учитывая вышеизложенное, следует отметить, что целью данной статьи является анализ государственной уголовно-правовой политики США в области наказания самых опасных преступников для использования этого опыта для дальнейшего усовершенствования отечественной уголовно-правовой политики.

Для достижения указанной цели следует сформулировать следующие исследовательские задачи: 1) проанализировать историческое развитие правового института смертной казни в США, существующего на протяжении пяти веков; 2) осветить особенности федерального зако-

нодательства и законодательства отдельных штатов в отношении назначения преступникам смертной казни; 3) установить основные тенденции применения смертной казни в отдельных штатах США, учитывая развитие общеамериканского движения против такого возмездия преступникам за их противоправные деяния.

Состояние научного решения проблемы. Считается, что среди всех социальных и правовых благ личности жизнь рассматривается как основная ценность, поскольку в случае смерти человека все остальные права и свободы утрачивают свой смысл. Поэтому уголовный запрет на лишение человека жизни свидетельствовал о готовности американского государства всемерно охранять данное благо. Однако архаичные основы этого процесса были заложены еще в колониальную эпоху американской государственности, и это требует реформирования основ криминальной политики в области охраны жизни граждан США [2, с. 5-7]. Вот почему в современной научной общественности США развернулись дискуссии относительно меры возмездия преступникам за лишение человека жизни. Именно это привлекает особое внимание к пенитенциарной системе Америки со стороны правоведов других стран мира, особенно – европейских.

Специалисты по уголовно-правовой политике цивилизованных стран мира воспринимают пенитенциарный опыт США в соответствии со взглядами французского политического деятеля А. де Токвиля, автора всемирно известного труда «Демократия в Америке», который ознакомился с американскими тюремными учреждениями в 1831 году [3]. Токвилль высоко оценил усилия американских властей имущих

касательно исправления правонарушителей. Однако реальные состояние в этом проявлении жизни американского общества на данный момент прямо противоположно существовавшему в период его пребывания в этой стране, особенно если речь идет о системном лишении преступников и жизни. В этом убеждены ведущие американские специалисты по криминологии, создавшие под руководством М. Тонри фундаментальный «Учебник по преступлению и наказанию» (2000) [4].

Актуальность темы исследования подтверждается анализом особенностей государственной уголовно-правовой политики США в отношении смертной казни самых опасных преступников. При этом Соединенные Штаты являются демократическим лидером современного мира, поэтому важно исследовать один из самых дискуссионных вопросов их криминальной политики, рассмотрев исследования как американских, так и отечественных ученых, с тем чтобы находить иные средства искоренения преступности в Украине.

Изложение основного материала. Впервые в истории США смертная казнь через повешение на виселице была осуществлена в Виргинии еще в 1608 году. Имя казненного таким способом американца – Джордж Кендалл. Приговор за убийство, вынесенный ему, отвечал нормам уголовного законодательства метрополии, Великобритании, где тогда не знали иной тяжелой криминальной санкции [5]. Американские исследователи истории смертной казни подсчитали общее количество казненных за всю историю США и установили, что по февраль 2011 года таким способом были лишены жизни 16 340 человек.

Особенности наказания аме-

риканских преступников смертной казнью в основных чертах были проанализированы украинским ученым Е.Ю. Полянским. Он считает, что принцип федерализма, обуславливающий существование в США двух уровней законодательства: федерального и законодательства штатов, приводит к тому, что «законодательство США о назначении наказания является специфическим и не имеет определенных аналогов» [6, с. 1]. Однако исследование Полянского лишь косвенно касается именно уголовно-правовой политики, результатом которой является смертная казнь.

Уникальной особенностью применения смертной казни в США на протяжении почти четырех веков является то, что этот акт в какой-то мере напоминает театральное представление. Яркий пример такого старинного действия приводит выдающийся американский историк права и публицист Д. Бурстин в книге «Американцы: колониальный опыт». Бурстин писал: «Сохранился рассказ очевидца о том, что предшествовало казни убийцы Джеймса Моргана в Бостоне в 1686 году. «Во спасение души преступника Моргана, чья казнь была назначена на 11 марта, в присутствии осужденного провозглашены были три чудесные проповеди: две в день Господний и одна прямо перед казнью... За мгновение до петли, смотря на гроб, которая должна была принять его останки, Морган до конца отыграл свою роль в обряде. Используя последнюю возможность, он обратился к присутствующим с проповедью, такой, которая могла принадлежать ему одному. В записи, сделанной кем-то из очевидцев, она выглядит так: «Я молню Бога, чтобы стать мне предостережением вам всем, и чтобы я был последним, кто так уходит из жизни... Умирая, готовясь через

несколько минут предстать перед Господом, молю Его, чтобы вы услышали слова мои. Остерегайтесь пьянства, плохой компании и превыше всего цените добрые наставления. Не отворачивайте уши от того, что говорит Господь, как я это делал. Когда я еще ходил к обедне, то, немного отойдя от храма, уже начинал грешить и тешить похотливые желания моей плоти... О, если бы я мог ступить на путь добра в это короткое мгновение, пока я не покинул этот мир и не ушел в небытие! Прислушайтесь к моим словам сейчас, когда я ухожу! Да умудрит вас судьба моя, и молитесь Господа, чтобы Он охранял вас от греха, приведшего меня к смерти!» [7, с. 23-24].

Исполнение смертной казни продолжает традиции колониальных времен. Осужденный имеет право на последний ужин и последнее слово непосредственно перед смертью. Сам процесс наказания казнью осуществляется в присутствии свидетелей, среди которых обвинитель, адвокат и родственники жертв. Обязательно присутствие священника. Наконец, в некоторых тюрьмах практикуется присутствие зевак, находящихся там, словно на сеансе в кинотеатре.

В США сегодня смертный приговор применяют федеральные судьи. Эту меру наказания практикуют также в 31 штате [303]. Всего существует пять способов лишения жизни: смертельная инъекция, газовая камера, электрический стул, повешение и расстрел. Самой популярной является смертельная инъекция. На втором месте находится электрический стул. Расстрел в Америке не популярен. Повешение и газовая камера в XXI веке не применялись, хотя в законах штатов они предусматриваются наравне с другими способами умерщвления. Только в штате Небраска обязательным спосо-

бом лишению жизни до 2008 года был электрический стул. Во всех других штатах осужденные сами могли выбирать способ ухода из жизни [8].

В отличие от очень быстрой «церемонии» повешения, практикуемой предками американцев, теперь преступники ожидают исполнения смертного приговора в течение многих лет [9, с. 700]. Так, преступник С. Вильямс, кличка «Туки», был приговорен к смертной казни за убийства, совершенные в 1979 году. Исполнения приговора он ждал четверть века. Это время «Туки» посвятил тому, что пытался убедить молодых американцев порвать с гангстерскими бандами и начать новую жизнь. Вильямс девять раз был номинирован на Нобелевскую премию: пять – за мирные призывы и четыре – за его литературные произведения. Президент США Дж. Буш-младший наградил «Туки» премией за «участие в пенитенциарных программах». Тем не менее он отклонил прошение преступника о помиловании, и его казнь состоялась 13 декабря 2005 года в присутствии родственников жертв Вильямса.

Примеры «театрализации» смертной казни в продолжение длительного времени вызвали протесты тех американцев, которые были уверены, что таким образом нельзя способствовать борьбе с преступностью. Под давлением этих людей даже Верховный суд США должен был обратиться к опыту решения указанной проблемы в других развитых странах, прежде всего – к опыту бывшей метрополии, которая в свое время «перенесла» собственное криминальное законодательство в колонии в Америке. Смертная казнь в Великобритании применялась с момента создания государства до середины XX века (последняя казнь женщины состоялась

в Объединенном Королевстве в 1948 году, а преступника мужского пола – в 1964 году). В 2003 году Великобритания ратифицировала 13-й протокол Европейской конвенции по правам человека, полностью запрещающий смертную казнь [10]. Поэтому 1 февраля 2004 года в Объединенном Королевстве была упразднена смертная казнь по каким бы то ни было обстоятельствам.

Вообще, тема казни, ее правомерности или неправомерности в качестве меры наказания человека за преступление для Европы является одной из наиболее общественно значимых юридических и этических проблем. Не удивительно, что на применение этой меры наказания в Европейском Союзе повлияли мысли известных интеллектуалов, таких, как французский философ А. Камю и английский писатель А. Кестлер, которые со всей остротой поставили перед обществом проблему правомерности такого вида наказания («Размышления о смертной казни») [11]. Их осуждение казней преступников отразилось на отношении американского общества к смертной казни, и в 2008 году Верховный Суд США смог определить наиболее важные основания для применения смертной казни во всех судах, кроме федеральных. По его решению, в дальнейшем смертная казнь могла быть назначена только за тяжкое убийство, но ни в коем случае за какие-нибудь другие виды преступлений.

Следует указать, что назначение судами любых штатов США такой меры наказания, как смертная казнь, не влечет за собой автоматического исполнения приговора, и приговор проходит несколько стадий проверки. Кроме того, приговор к смертной казни сопровождается обязательным апелляционным пересмотром. В случае остав-

ления приговора без изменений суд назначает осужденному дату казни. Однако и в этом случае осужденный может обратиться с ходатайством о habeas corpus в федеральный суд (это отдельный вид производства федеральных судов по проверке смертных приговоров, вынесенных судами штатов). Процедура обжалования смертного приговора на основании habeas corpus оказывается довольно эффективной, поскольку в этом порядке отменяется не менее 20% судебных решений [12]. Что же касается «окончательного решения» проблемы отмены смертной казни в США, можно полностью согласиться с выводом Е. Полянского о том, что «в ближайшем будущем смертная казнь в США не будет отменена или признана неконституционной. Но ее применение и в дальнейшем будет ограничиваться в пользу пожизненного лишения свободы без права помилования» [13].

Известно, что в прошлом веке одной из больших проблем общественной жизни была дискуссия о смертной казни. Многие люди считают, что, если человек убивает другого человека, будет правильным подвергнуть преступника действию библейского принципа «око за око» [14, с. 88]. Другие считают, что смертную казнь следует рассматривать как жестокое и необычное наказание, запрещаемое конституцией США. Есть также определенное количество людей, которые считают, что смертная казнь должна рассматриваться в зависимости от конкретного случая [15, р. 8].

В соответствии с федеральным законодательством, смертная казнь может быть назначены за ряд тяжких преступлений, например, за убийство федерального служащего, совершенное наркоторговцами. Лишение свободы может быть назначено на разные сроки, причем через

систему абсолютного составления наказания по совокупности преступлений эти сроки намного превышают среднюю продолжительность жизни граждан США. Устанавливается возможность вынесения неопределенные приговоров, где наказание предусматривается в рамках какого-нибудь срока с предоставлением особым комиссиям права решать вопрос об условно-досрочном освобождении осужденного. Такая криминальная политика американского правительства и власть имущих отдельных штатов вызывает сопротивление со стороны значительного количества граждан США, являющихся сторонниками движения за отмену смертной казни. Поэтому в 1972 году Верховный суд США признал смертные приговоры, вынесенные на основе действующих тогда криминальных законов штатов, «жестокими и необычными» мерами наказания, что противоречит VIII поправке к Конституции. Суд рекомендовал штатам пересмотреть из законодательство, с тем чтобы более точно определить условия назначения смертной казни как исключительной меры наказания [16].

Противники смертной казни говорят, что это мероприятие не имеет никакого сдерживающего воздействия на преступления. Напротив, оно предоставляет правительству США и правительствам отдельных штатов право ошибочно распоряжаться человеческой жизнью и увековечивает социальную несправедливость, непропорционально ориентированную на людей небелого цвета кожи, а также на граждан, которые не в состоянии позволить себе услуги действительно профессиональных адвокатов [17]. Кроме того, противники смертной казни считают, что бюджетные траты на осуществление такого приговора пре-

ступнику или его пожизненное заключение в современной Америке является обоюдоострым инструментом для сторонников или противников этих мероприятий. Тюремная статистика свидетельствует, что цена исполнения смертной казни является более тяжелой для бюджета, чем стоимость заключения. Так, в Южной Каролине одна только казнь преступника стоит два миллиона шестьсот тысяч долларов, а в штате Техас – два миллиона триста тысяч долларов. К тому же, одна только Калифорния тратит девяносто миллионов долларов в год для содержания преступников в камерах смертников, что несравненно дороже, чем содержание такого же количества преступников, пребывающих на обычном режиме заключения [280].

Единства подходов властных структур разных американских штатов к решению проблемы смертной казни до сих пор не существует. Юридически казнь базируется на криминальном законодательстве штатов. Нормы же федерального закона, предусматривающего смертную казнь за наиболее тяжкие преступления, почти не применяются. Вот почему каждый штат достаточно самостоятельно определяет круг лиц, к которым можно применять смертную казнь, а также способы исполнения наказания. Это определено федеральной Конституцией, в соответствии с которой правительству США конституционно запрещено требовать от органов власти штатов применения федерального уголовного законодательства [369].

Действующее криминальное законодательство девятнадцати штатов отменило смертную казнь, но тридцать один штат все еще имеет в арсенале наказания преступников их казнь. В большинстве штатов криминальные законы предусматривают смер-

ную казнь за убийство первой степени, то есть за убийство при отягчающих обстоятельствах. Однако в штатах Калифорния, Делавер, Айдахо, Кентукки, Миссури, Миссисипи, Нью-Джерси, Нью-Гемпшир, Южная Каролина, Орегон, Юта, Вашингтон, Вайоминг и Джорджия криминальный закон не содержит описания и даже простого перечня такого рода отягчающих обстоятельств.

В ряде штатов смертная казнь может быть назначена не только за убийство первой степени, но и за другие тяжкие преступления. В штатах Колорадо и Арканзас смертная казнь назначается за государственную измену; в Калифорнии – за измену, умышленную аварию и за лжесвидетельство, во Флориде – за перевозку наркотиков и убийство на сексуальной почве, в Луизиане – за изнасилование детей от 12 лет, а в Миссисипи подвергают казни за воздушное пиратство [17, с. 33-35].

Наибольшее количество смертных приговоров выносятся судами южных штатов. При этом приговоры к смертной казни выносятся преимущественно афроамериканцам, что является проявлением расизма, укоренившегося в этом регионе еще на заре американской государственности [18, р. 10-11]. Определенные положительные сдвиги в направлении предотвращения расистским проявлениям в деятельности американской системы правосудия наблюдались в конце прошлого века [19]. Тогда известный криминолог М. Мауэр, автор аналитического исследования «Кризис системы уголовного правосудия в связи с осуждением молодых афроамериканских мужчин», подготовленного по заказу Комиссии США по гражданским правам, писал: «Хотя ситуация в этой сфере во многих отношениях тревожна,

существуют некоторые основания для осторожного оптимизма, ведь наблюдаются определенные запрограммированные правительством изменения в политике в области уголовного правосудия» [20, р. 10]. Однако вскоре американские сенаторы, авторы акта «Слушания в подкомитете по Конституции, федерализму и правам собственности Комитета по судебной системе Сената Соединенных Штатов на першй сессии сто седьмого Конгресса» (13 июня 2001 года), объявили, что «пока нельзя ликвидировать диспаритет в осуждении к смертной казни белых и чернокожих американцев, который сводится к тому, что казненных афроамериканцев больше, чем белых казненных преступников» [280].

Выводы. Анализ криминальной политики США в отношении института смертной казни доказывает, что смертная казнь преступников является вполне закономерной мерой возмездия государства тем лицам, которые содеяли особо тяжкие покушения на основы правового порядка этой страны. Институт смертной казни в США является достоянием всей истории государства и права этой страны. Не удивительно, что между воплощением этого института в жизнь в ранней Америке, использовавшей опыт смертной казни от метрополии, первой Британской империи, и современной государственной политикой лидера мирового сообщества в отношении искоренения преступности под угрозой казни, существует нерасчлененное единство. Поэтому смертная казнь и теперь является обычным проявлением возмездия преступникам от имени государства за совершение таких уголовных преступлений, которые являются опасными для всего американского общества.

Понятно, что в США издавна

существует широкое движение за отмену этого антигуманного института, который, тем не менее, не может достичь успеха в реализации своих намерений. Этому мешает та социально-экономическая система, при которой только указанным способом можно защитить права и свободы граждан, особенно права на охрану жизни и собственности от противоправных посягательств со стороны неисправимых преступников. Взвесив особенности исторического развития каждого из субъектов американской федерации, должны признать, что единого подхода властных структур разных американских штатов к проблеме смертной казни быть не может. Юридически смертная казнь базируется на уголовном законодательстве штатов. Нормы же федерального закона, предусматривающего смертную казнь за тяжкие преступления, почти не применяются.

Очевидно, что особенности подхода американских правоохранителей к смертной казни преступников в значительной степени существованием в Америке федеративного устройства, при котором каждый штат отдельно решает вопрос о целесообразности смертной казни преступникам, опираясь на собственный исторический опыт борьбы против криминалитета. Украина же является унитарным государством, в котором должен быть единый подход к формированию и воплощению общегосударственной уголовно-правовой политики. Тем не менее, отечественному законодателю непременно следует обращаться к американскому опыту наказания наиболее опасных преступников через смертную казнь, с тем чтобы найти другие, более естественные для нас, средства борьбы против уголовной преступности.

Литература:

1. Папа Римский Франциск выступил за отмену смертной казни во всем мире http://joinfo.ua/sociaty/1154083_Papa-Rimskiy-Frantsisk-vistupil-otmenu-smertnoy.html.
2. Малешина А.В. Ответственность за преступные деяния против жизни в странах общего права: на примере Англии, США и Канады: дисс... канд. юрид. наук: Специальность 12.00.08 / А.В. Малешина. – М.: МГУ, 2009. – 249 с. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.dslib.net/kriminal-pravo/otvetstvennost-za-prestupnye-dejaniya-pro-tiv-zhizni-v-strana-h-obshego-prava-na.html>.
3. Токвиль А., де. Демократия в Америке / А. де Токвиль / [пер. с франц.; пред. Г. Дж.Ласки]. – М.: Прогресс, 1992. – 544 с.
4. Tonry M. Thinking about Crime: Sense and Sensibility in American Penal Culture / M. Tonry. – N.Y.: Oxford University Press, 2004. – 272 p. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://books.google.ru/books/about/Thin_king_about_Crime_Sense_and_Sensibili.html?hl=ru&id=iuLhBwAAQBAJ.
5. Capital Punishment: History and Politics / [Текст]. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://uscivilliberties.org/historical-overview/3299-capital-punishment-history-and-politics.html>.
6. Полянський Є. Смертна кара в кримінальному праві США: історичний огляд та актуальні питання застосування / Є. Полянський. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pravnuk.info/2013-12-27-15-15-31/707-smertna-kara-v-kriminalnomu-pravi-ssha-istorichnij-oglyad-ta-aktualni-pitann-ya-zastosuv-an-nya.html>.
7. Бурстин Д. Американцы: колониальный опыт / Д. Бурстин / [пер. с англ. под общ. ред. и с коммент. В.Т. Олейника]. – М.: Прогресс-Литера, 1993. – 480 с.
8. Criminal Justice Policy. The Death Penalty: Fatally Flawed or Defensible? / [Текст]. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://wps.pearsonlongman.com/wps/media/object/1367_200/14000952/pdf/rourke1219.pdf.
9. Преступления века. Популярная энциклопедия (пер. с англ.) / [сост. А. Холл]. – М.; Нью-Йорк, 1995. – 893 с.
10. Протокол №13 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який стосується скасування смертної кари за всіх обставин. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_180.
11. Камю А. Размышления о смертной казни / А. Камю, А. Кестлер / [перевод с фр. А.И. Любжин]. – М.: Праксис, 2003. – 272 с.
12. Federal Habeas Corpus Review / [Текст]. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://corporate.findlaw.com/litigation-disputes/federal-habeas-corpus-review.html>.
13. Полянський Є. Смертна кара в кримінальному праві США: історичний огляд та актуальні питання застосування / Є. Полянський. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pravnuk.info/2013-12-27-15-15-31/707-smertna-kara-v-kriminalnomu-pravi-ssha-istorichnij-oglyad-ta-aktualni-pitann-ya-zastosuv-an-nya.html>.
14. Козочкин И.Д. Уголовное право США: успехи и проблемы реформирования / [Текст] / И.Д. Козочкин. – СПб.: 2007. – 476 с.
15. Banner S. The Death Penalty: An American History / S. Banner. – Cambridge, Massachusetts; L.: Harvard University Press, 2002. – 408 p.
16. Kyle J. Limiting Endless Death Penalty Delay / J. Kyle // Progressive Conservative, USA // An Online Journal of Political Commentary & Analysis / [ed. by A.L. Way, Jr.]. – Vol. VII. – Issue 188. – August 27. – 2005. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.proconservative.et/ProconservativeX06CJ.shtml>.
17. Should the Death Penalty Be Allowed? / [Текст]. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://deathpenalty.procon.org/System,2012>.
18. Racial and Geographic Disparities in the Federal Death Penalty System: Hearing before the Subcommittee on the Constitution, Federalism, and Property Rights of the Committee on the Judiciary, United

States Senate, One Hundred Seventh Congress, first session, June 13, 2001 / U.S. G.P.O., 2002. – 11 p. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://books.google.ru/books/about/Racial_an_d_geographic_disparities_in_the.html?hl=ru&id=fbsTAAAIJAJ.

19. Lerman A. Race and Crime in American Politics. From Law and Order to Willie Horton and Beyond / A. Lerman, V.M. Weaver. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://amylerman.weebly.com/uploads/2/3/4/0/2_3402306/hecilerman_and_weaver_final.pdf.

20. Mauer M. The Crisis of the Young African American Male and the Criminal Justice System. Prepared for U.S. Commission on Civil Rights. April 15-16, 1999 / M. Mauer. – Wash., D.C.: – 18 p. http://www.sentencingproject.org/doc/publications/rd_crisisoftheyoung.pdf.

21. Flatow N. The United States Has The Largest Prison Population In The World – And It's Growing. Sep. 17, 2014 / N. Flatow. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://thinkprogress.org/justice/2014/09/17/3568232/the-united-states-had-even-more-prisoners-in-2013>.

О НЕКОТОРЫХ ПРОБЛЕМАХ, ВОЗНИКАЮЩИХ ПРИ ПРИМЕНЕНИИ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА, РЕГУЛИРУЮЩЕГО ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОГО БАНКА МОЛДОВЫ

К. ЛУПУ,

доктор экономики, и.о. доцента Европейского университета Молдовы.

М. СИЗОВ,

мастерант Европейского университета Молдовы

SUMMARY

The authors have attempted to highlight the normative acts regulating the activities of the National Bank of Moldova, to draw attention to the shortcomings of legislation and make proposals to improve the legislation regulating the activities of the National Bank of Moldova.

Keywords: National Bank, currency regulation, the national currency, credit, balance of payments, banking, monetary sphere

* * *

Авторы предприняли попытку осветить нормативные акты, регулирующие деятельность Национального банка Молдовы, обратить внимание на недостатки законодательства и внести предложения, направленные на совершенствование законодательства, регулирующего деятельность Национального банка Молдовы.

Ключевые слова: Национальный банк, валютное регулирование, национальная валюта, кредит, платежный баланс, банковская сфера, денежная сфера.

Актуальность темы обусловлена несовершенством законодательства, регулирующего деятельность Национального банка Молдовы. Деятельность Национального банка Молдовы регулируется не только, вернее, не столько законами, сколько подзаконными нормативными актами, принятыми Национальным банком Молдовы. Очевидно, что совмещение правотворческой и правоприменительной функций является нарушением принципа разделения властей. Национальный банк Молдовы издаёт нормативные акты, регулирующие его деятельность, что противоречит ст. 6 Конституции РМ, принятой 29.07.1994 года, согласно которой в Республике Молдова законодательная, исполнительная и судебная власти разделе-

ны и взаимодействуют при осуществлении своих прерогатив в соответствии с положениями Конституции.

Изложение основного материала. Деятельность Национального банка Молдовы регулируется законом РМ «О Национальном банке Молдовы» № 548-XIII от 21.07.1995 года, законом РМ «О финансовых учреждениях» № 550-XIII от 21.07.1995 года, законом РМ «О валютном регулировании» № 62-XVI от 21.11.2008 года, Исполнительным кодексом Республики Молдова (далее – ИК РМ) № 443-XV от 24.12.2004 года (в редакции закона РМ № 143 от 02.07.2010 года), другими законами и подзаконными нормативными актами, а также подзаконными нормативными актами Национального банка Молдовы.

Очевидно, что закон, позволяющий государственному органу издавать нормативные акты, регулирующие отношения этого органа с другими субъектами права, создаёт благоприятные условия для злоупотреблений. Не удивительно, что был похищен 1 млрд. долларов, а главные виновники – руководители Национального банка Молдовы, т.к. они передали деньги сомнительным клиентам, до сих пор не привлечены к уголовной ответственности.

Согласно частям (1) и (2) ст. 1 закона РМ «О Национальном банке Молдовы» № 548-ХІІІ от 21.07.1995 года Национальный банк Молдовы является центральным банком Республики Молдова и самостоятельным публичным юридическим лицом и несет ответственность перед Парламентом РМ [1].

Закон РМ «О Национальном банке Молдовы» не содержит легального определения понятия «юридическое лицо» и понятия «самостоятельное публичное юридическое лицо». Легальное определение понятия «юридическое лицо» содержится в Гражданском кодексе Республики Молдова (далее – ГК РМ) № 1107-ХV от 06.06.2002 года [2].

Согласно части (1) ст. 55 ГК РМ юридическим лицом признается организация, которая имеет в собственности обособленное имущество и отвечает по своим обязательствам этим имуществом, может от своего имени приобретать и осуществлять имущественные и личные неимущественные права, нести обязанности, быть истцом и ответчиком в судебной инстанции.

Согласно ст. 57 ГК РМ юридические лица подразделяются на юридические лица публичного права и юридические лица частного права, выступающие

в гражданских отношениях на равных началах.

ГК РМ не даёт легального определения понятия «юридическое лицо публичного права».

Согласно части (2) ст. 58 ГК РМ органы, уполномоченные осуществлять часть функций (полномочий) Правительства, обладают правами юридического лица, только если это вытекает из положений закона либо, в случаях, прямо предусмотренных законом, – из актов органов центрального или местного публичного управления.

Из содержания части (2) ст. 58 ГК РМ можно сделать вывод, что юридическим лицом публичного права является юридическое лицо, которое создано органом публичной власти и которое исполняет часть функций органов публичной власти.

Статья 2 закона РМ «О Национальном банке Молдовы» определяет банк как «финансовое учреждение, по роду своей деятельности принимающее от физических или юридических лиц депозиты или их эквиваленты, которые могут быть переведены посредством различных платежных инструментов, и использующее эти средства полностью или частично для предоставления кредитов или для инвестирования за свой счет и на свой риск».

Статья 2 закона РМ «О Национальном банке Молдовы» определяет финансовое учреждение как юридическое лицо, по роду своей деятельности принимающее депозиты или их эквиваленты, которые не могут быть переведены посредством различных платежных инструментов, и использующее эти средства полностью или частично для предоставления кредитов или для инвестирования за свой счет и на свой риск.

Компетенция Национального

банка Молдовы определена ст. 3 закона РМ «О Национальном банке Молдовы», согласно которой в компетенцию Национального банка входит:

а) заключение договоров и выпуск обязательств;

б) приобретение и распоряжение движимым и недвижимым имуществом в целях осуществления своих функций и обеспечения своей деятельности;

с) обращение с иском в суд и участие в процессе в качестве субъекта.

Основные функции Национального банка Молдовы определены ст. 5 закона РМ «О Национальном банке Молдовы».

Согласно части (1) ст. 5 этого закона национальный банк осуществляет следующие основные функции:

а) определяет и осуществляет денежную и валютную политику государства;

б) действует как банкир и агент государства;

с) проводит экономический и денежный анализ и на его основе вносит Правительству свои предложения, доводит результаты анализа до сведения общественности;

д) лицензирует, осуществляет надзор и регулирование деятельности финансовых учреждений и филиалов иностранных банков;

е) предоставляет кредиты банкам;

ф) осуществляет надзор за системой платежей в республике и способствует стабильному и эффективному функционированию автоматизированной системы межбанковских платежей;

г) выступает как единственный эмиссионный орган национальной валюты;

h) устанавливает режим обменного курса национальной валюты;

i) хранит валютные резервы государства и управляет ими;

ж) от имени Республики Молдова принимает на себя обязательства, выполняет операции, вытекающие из участия Республики Молдова в деятельности международных публичных организаций, в банковской, кредитной и денежной сферах в соответствии с условиями международных договоров;

к) составляет платежный баланс, международную инвестиционную позицию и разрабатывает статистику внешнего долга Республики Молдова;

л) осуществляет валютное регулирование на территории Республики Молдова;

м) лицензирует, осуществляет регулирование и надзор деятельности по предоставлению платежных услуг и деятельности по выпуску электронных денег;

н) учреждает Единый центральный депозитарий, осуществляет, регулирует и контролирует его деятельность в соответствии с функциями, установленными законом о Едином центральном депозитарии и другими нормативными актами;

о) действует в качестве органа банковской резолюции в соответствии с Законом об оздоровлении банков и банковской резолюции.

Согласно пункту и) части (1) ст. 5 этого закона Национальный банк Молдовы осуществляет валютное регулирование на территории Республики Молдова.

Валютное регулирование на территории Республики Молдова осуществляется в соответствии с законом РМ «О валютном регулировании» № 62-XVI от 21.11.03.2008 года [3].

Согласно частям (3) и (4) ст. 4 закона РМ «О валютном регулировании» валютные операции подлежат разрешению Национальным банком Молдовы, если это предусмотрено настоящим законом, а разрешение валютной

операции представляет собой авторизацию Национальным банком Молдовы осуществления валютной операции путем выдачи соответствующего разрешения.

Согласно части (10) ст. 9 закона РМ «О валютном регулировании» покупка резидентами иностранных финансовых инструментов на денежном рынке Республики Молдова или на иностранном денежном рынке осуществляется на основании разрешения Национального банка Молдовы, за исключением случаев, предусмотренных частями (11) и (12) закона.

Согласно части (3) ст. 6 закона РМ «О Национальном банке Молдовы» любой проект нормативного акта органа публичной власти, касающийся областей, относящихся к функциям Национального банка, принимается после получения заключения по нему Национального банка. Заключение должно быть представлено в течение не более 30 дней со дня его истребования.

Статья 11 закона РМ «О Национальном банке Молдовы» даёт Национальному банку Молдовы право издавать нормативные акты, регулирующие его отношения с другими юридическими и физическими лицами, что противоречит принципу разделения властей, установленному ст. 6 Конституции РМ.

Согласно части (1) ст. 11 закона РМ «О Национальном банке Молдовы» для осуществления своих функций Национальный банк имеет право издавать постановления, регламенты, инструкции и распоряжения.

Согласно части (2¹) ст. 11 закона РМ «О Национальном банке Молдовы» (в редакции закона РМ от 19.06.2014 года № 108) нормативные акты Национального банка могут быть оспорены только лицом, в отношении которого принят индивидуальный

акт или в отношении которого отказано в принятии индивидуального акта на основании оспариваемого нормативного акта. Нормативный акт, на основании которого принят индивидуальный акт или отказано в принятии индивидуального акта, может быть оспорен только одновременно с оспариванием индивидуального акта.

Предложение. Полагаем, что часть (2¹) ст. 11 закона РМ «О Национальном банке Молдовы», препятствующую отмене незаконных нормативных актов Национального банка Молдовы, следует отменить.

Вывод. Полагаем, что любое лицо должно иметь право оспорить нормативный акт Национального банка Молдовы. Более того, следует вменить в обязанность Государственной канцелярии осуществлять контроль за законностью нормативных актов Национального банка Молдовы и оспаривать эти акты в соответствии с законом РМ «Об административном суде» № 793-XIV от 10.02.2000 года.

Национальным банком Молдовы, в частности, изданы следующие нормативные акты:

1. Регламент о приостановлении операций, аресте и бесспорном взыскании денежных средств с банковских счетов, утвержденный постановлением Административного Совета Национального банка Молдовы № 375 от 15.12.2005 года, утвержденный Министерством финансов РМ 16.12.2005 года № 105 и зарегистрированный Министерством юстиции РМ 19.12.2005 года № 428;

2. Постановление Административного Совета Национального банка Молдовы № 157 от 01.08.2013 года «Об утверждении, изменении, дополнении и аннулировании некоторых нормативных актов

Национального банка Молдовы» [4].

Объем только этих подзаконных нормативных актов в несколько раз превышает объем закона РМ «О Национальном банке Молдовы».

Таким образом, Национальный банк Молдовы руководствуется не столько законом, сколько им же созданными нормативными актами.

Предложение. Полагаем необходимым уменьшить число нормативных актов, издаваемых Национальным банком Молдовы. С этой целью необходимо установить, что Национальный банк Молдовы руководствуется законами и постановлениями Правительства РМ, и что Национальный банк Молдовы вправе издавать только нормативные акты, регулирующие отношения между органами управления Национального банка Молдовы и между работниками Национального банка Молдовы.

Согласно части (4) ст. 11 закона РМ «О Национальном банке Молдовы» акты Национального банка подлежат проверке законности в административных судах в соответствии с процедурой, установленной Законом об административном суде, и требованиями настоящего закона. Положения других законов могут применяться в случаях оспаривания актов Национального банка лишь в той мере, в какой они не противоречат нормам, установленным настоящим законом.

Вывод. Следует отметить, что часть (2¹) ст. 11 закона РМ «О Национальном банке Молдовы», ограничивающая оспаривание в суде нормативных актов Национального банка Молдовы, противоречит части (1) ст. 3 закона РМ «Об административном суде» № 793-XIV от 10.02.2000 года, согласно которой объектом иска в

административный суд являются административные акты нормативного и индивидуального характера, ущемляющие какое-либо законное право лица, в том числе третьего лица, изданные:

а) органами публичной власти и приравненными к ним настоящим законом другими органами;

б) подразделениями органов публичной власти;

в) служащими органов, предусмотренных пунктами а) и б) части (1) ст. 3 настоящего закона [5].

Противоречие между частью (2¹) ст. 11 закона РМ «О Национальном банке Молдовы», который является специальным законодательным актом, и частью (1) ст. 3 закона РМ «Об административном суде», который является общим законодательным актом, должно разрешаться в соответствии с частью (3) ст. 6 закона РМ «О законодательных актах» № 780-XV от 27.12.2001 года [6].

Согласно части (3) ст. 6 закона РМ «О законодательных актах» в случае противоречия между нормой общего законодательного акта и нормой специального законодательного акта, имеющих равную юридическую силу, применяется норма специального законодательного акта.

Вывод. Следовательно, применению подлежит норма специального законодательного акта – часть (2¹) ст. 11 закона РМ «О Национальном банке Молдовы», а противоречащая этой норме общего законодательного акта часть (1) ст. 3 закона РМ «Об административном суде» применению не подлежит.

Согласно части (3¹) ст. 11 закона РМ «О Национальном банке Молдовы» индивидуальные акты, издаваемые Национальным банком, сообщаются адресату под роспись или заказным письмом с уведомлением о вручении. Сообщение заказ-

ным письмом с уведомлением о вручении осуществляется, в зависимости от случая, по месту жительства или месту нахождения лица. Если сообщение акта одним из предусмотренных в настоящей части способов невозможно, в том числе в случае отказа адресата от ознакомления с ним, акт считается сообщенным, если он доступен для ознакомления в местонахождении Национального банка. В последнем случае свидетельством сообщения индивидуального акта является официальное уведомление Национального банка о возможности ознакомления с ним в местонахождении Национального банка, размещаемое в 10-дневный срок на официальной веб-странице Национального банка и публикуемое в Официальном мониторе Республики Молдова, а датой установления нарушения в соответствии со ст. 75¹ считается дата его опубликования в Официальном мониторе Республики Молдова.

Согласно части (5¹) ст. 11 этого закона акты Национального банка могут быть оспорены в Исполнительном комитете Национального банка путем подачи предварительного заявления в течение 30 дней со дня сообщения акта. Указанный 30-дневный срок не распространяется на нормативные акты.

Приостановление исполнения актов Национального банка Молдовы в административном суде производится в соответствии со ст. 11¹ закона РМ «О Национальном банке Молдовы»

Согласно части (1) ст. 11¹ закона РМ «О Национальном банке Молдовы» в отступление от положений частей (1) и (2) ст. 21 Закона об административном суде № 793-XIV от 10 февраля 2000 года до окончательного разрешения дела не может быть приостановлено исполнение ак-

тов Национального банка, относящихся к отзыву лицензии банка и мерам, наложенным Национальным банком в процессе ликвидации банка, а применяются положения части (7) ст. 38 Закона о финансовых учреждениях № 550-XIII от 21 июля 1995 года.

Согласно части (2) ст. 11¹ этого закона требование о приостановлении исполнения актов Национального банка может быть заявлено в административном суде только после оспаривания данных актов в Исполнительном комитете Национального банка, в течение 30 дней со дня принятия постановления Исполнительного комитета по предварительному заявлению в отношении этих актов или после истечения срока, предусмотренного для рассмотрения предварительного заявления. Указанный 30-дневный срок не распространяется на нормативные акты.

Согласно части (3) ст. 11¹ этого закона приостановление исполнения актов Национального банка может налагаться судебной инстанцией только по заявлению истца, поданному одновременно с предъявлением иска, и лишь при наличии в совокупности следующих условий:

а) мотивы, на которые ссылается истец в обоснование своего иска, относятся к делу и являются вескими, и наличествует случай незаконности *prima facie* оспариваемого акта;

б) истец приводит основанные на фактах доводы в пользу того, что обстоятельства спора требуют срочного приостановления исполнения обжалуемого административного акта во избежание причинения существенного и непоправимого ущерба интересам истца;

с) ущерб, который может быть причинен истцу, превыша-

ет общественный интерес, являющийся целью принятия обжалуемого административного акта.

Рассмотрение исков об оспаривании актов Национального банка Молдовы регулируется нормами закона РМ «О Национальном банке Молдовы», закона РМ «Об административном суде» и Гражданского процессуального кодекса Республики Молдова (далее – ГПК РМ) № 225-XV от 30.05.2003 года [7].

Между нормами этих трёх законодательных актов имеются противоречия, которые должны разрешаться в соответствии с частями (3) и (7) ст. 6 закона РМ «О законодательных актах» и ст. 278 ГПК РМ.

Согласно ст. 278 ГПК РМ иски в административный суд рассматриваются соответствующими судебными инстанциями в общем порядке, предусмотренном настоящим кодексом, с изъятиями и дополнениями, установленными законодательством об административном суде.

При этом следует учитывать, что в случае противоречия между нормами закона РМ «О Национальном банке Молдовы» и нормами закона РМ «Об административном суде» применяются нормы закона РМ «О Национальном банке Молдовы», т.к. последний является специальным законом, ибо регулирует обжалование только административных актов Национального банка Молдовы.

Закон РМ «Об административном суде» является общим законодательным актом, т.к. регулирует обжалование административных актов, порядок обжалования которых не установлен специальными законодательными актами.

В случае противоречия между нормами ГПК РМ и нормами закона РМ «Об административ-

ном суде» применяются нормы последнего закона, т.к. он регулирует рассмотрение исков, вытекающих из административных отношений, а ГПК РМ регулирует рассмотрение исков, не урегулированных специальными законами. Поэтому в случае противоречия между нормами ГПК РМ и нормами закона РМ «Об административном суде» применяются нормы закона РМ «Об административном суде».

Вывод. В частности, имеются противоречия:

1. между частью (1) ст. 118 ГПК РМ, согласно которой каждая сторона должна доказать те обстоятельства, на которые она ссылается как на основание своих требований и возражений, если законом не установлено иное, и между частью (3) ст. 24 закона РМ «Об административном суде», согласно которой при рассмотрении в административном суде искового заявления об аннулировании обжалуемого административного акта представление доказательств вменяется в обязанность ответчика, а при рассмотрении требования о возмещении причиненного ущерба - в обязанность обеих сторон;

2. между пунктом с) части (1) ст. 167 ГПК РМ, согласно которому к исковому заявлению прилагаются документы, подтверждающие обстоятельства, на которых истец основывает свое требование, копии этих документов для ответчиков и третьих лиц, если они у них отсутствуют, и между частью (2) ст. 19 закона РМ «Об административном суде», согласно которой при подаче искового заявления в административный суд истец одновременно представляет копию предварительного заявления с доказательствами его отправки или получения соответствующим органом, обжалуемый административный акт или, по обстоятельствам, от-

вет органа публичной власти на предварительное заявление либо извещение об его отклонении, если таковое получено.

Пункт с) части (1) ст. 167 ГПК РМ противоречит и части (2) ст. 22 закона РМ «Об административном суде», согласно которой в случае принятия искового заявления к рассмотрению судья распоряжается:

а) о вручении ответчику копии искового заявления и копий прилагаемых к нему документов;

б) о представлении суду ответчиком обжалуемого административного акта, документации, на основании которой он был издан, выписок или других сведений, которые суд считает необходимыми для рассмотрения дела;

с) о первой явке в суд сторон не позднее чем через 10 дней после принятия искового заявления к рассмотрению.

Согласно части (1) ст. 22 закона РМ «О Национальном банке Молдовы» органами управления Национального банка являются Надзорный совет и Исполнительный комитет.

Согласно части (1) ст. 23 закона РМ «О Национальном банке Молдовы» Надзорный совет состоит из семи членов:

а) председателя, являющегося также президентом Национального банка;

б) заместителя председателя, являющегося также первым вице-президентом Национального банка;

с) одного члена, являющегося вице-президентом Национального банка;

д) четырех членов, которые не являются работниками Национального банка.

Надзорный совет является коллегиальным органом ответственности за организацию эффективной системы независимого публичного надзора за

деятельностью Национального банка Молдовы.

Президент Национального банка Молдовы назначается Парламентом по представлению председателя Парламента.

Первый вице-президент и вице-президенты назначаются Парламентом по представлению Президента Национального банка.

Согласно части (4) ст. 22 закона РМ «О Национальном банке Молдовы» Исполнительный комитет осуществляет исполнительное руководство Национальным банком и обеспечивает независимое выполнение основных функций такового в установленном законом порядке.

Согласно части (2) ст. 23 этого закона Исполнительный комитет состоит из пяти членов:

а) председателя, являющегося также президентом Национального банка;

б) заместителя председателя, являющегося также первым вице-президентом Национального банка;

с) трех членов, являющихся вице-президентами Национального банка.

Согласно части (7) ст. 23 этого закона кандидаты на должность члена Надзорного совета или члена Исполнительного комитета должны иметь гражданство Республики Молдова, высшее образование, обладать хорошей репутацией, за последние пять лет не иметь в регистре тестирования профессиональной неподкупности записей относительно отрицательного результата теста на профессиональную неподкупность за нарушение обязанности, предусмотренной пунктом а) части (2) ст. 6 закона «О тестировании профессиональной неподкупности, об оценке институциональной неподкупности» № 325 от 23 декабря 2013 года [8]. При этом кандидаты на

должность члена Надзорного совета должны обладать не менее чем 10-летним опытом работы в области финансов, права или аудита либо состоять в научной или академической должности в данных областях, а кандидаты на должность члена Исполнительного комитета должны обладать не менее чем 10-летним опытом работы в финансовой или денежной сфере.

Часть (10) ст. 23 закона РМ «О Национальном банке Молдовы» предусматривает возможность отзыва Парламентом РМ любого из членов Надзорного совета или членов Исполнительного комитета в соответствии с частью (11) ст. 23 этого закона.

Согласно части (12) ст. 23 этого закона постановление об отзыве члена Надзорного совета или члена Исполнительного комитета может быть обжаловано в Апелляционную палату Кишинэу в 15-дневный срок со дня его опубликования в Официальном мониторе Республики Молдова.

Функции Президента Национального банка Молдовы определены ст. 24, а функции надзорного совета определены ст. 26 закона РМ «О Национальном банке Молдовы».

Функции Исполнительного комитета определены ст. 27 этого закона.

Согласно части (1) ст. 27 закона РМ «О Национальном банке Молдовы» Исполнительный комитет осуществляет следующие функции:

а) определяет денежную политику государства, в том числе уровень процентных ставок на инструменты денежной политики, условия предоставления кредитов, виды и уровень резервов финансовых учреждений, подлежащих хранению в Национальном банке;

б) определяет валютную политику государства и режим

обменного курса национальной валюты;

с) принимает нормативные акты Национального банка и утверждает рекомендации, подлежащие представлению Национальным банком компетентным органам;

д) утверждает не менее чем двумя третями голосов присутствующих на заседании членов Исполнительного комитета предоставление любого кредита или использование других финансовых инструментов в пользу какого-либо банка в соответствии с частью (3) ст. 18;

е) обеспечивает исполнение постановлений Надзорного совета, принятых в соответствии со ст. 26;

ф) устанавливает порядок выдачи лицензий, разрешений, утверждений, согласий, выдаваемых Национальным банком в соответствии с действующим законодательством;

г) осуществляет планирование и организацию текущей деятельности Национального банка;

h) рассматривает при необходимости результаты проверок, проведенных в субъектах, находящихся под надзором Национального банка, принимает соответствующие постановления по ним;

і) принимает решение о выпуске долговых обязательств Национального банка, объеме и условиях их выпуска.

Согласно части (1) ст. 35 закона РМ «О Национальном банке Молдовы» Национальный банк, члены его органов управления назначенный ликвидатор и работники Национального банка не несут гражданско-правовую, административную или уголовную ответственность за выполненные действия или деяния либо за невыполнение действий или деяний при осуществлении

функций, предоставленных законом Национальному банку, в том числе за проведение внутренних операций в рамках осуществления этих функций, исключая случаи, когда судебными инстанциями установлено выполнение или невыполнение этими лицами, недобросовестно любого действия или деяния в связи с осуществлением функций Национального банка, причинившего вред третьим лицам.

Предложение. Полагаем, что часть (1) ст. 35 закона РМ «О Национальном банке Молдовы» следует отменить, т.к. все работники Национального банка Молдовы должны нести гражданско-правовую, уголовную или правонарушительную ответственность на общих основаниях, что соответствует требованиям части (2) ст. 16 Конституции РМ, согласно которой все граждане Республики Молдова равны перед законом и властями независимо от расы, национальности, этнического происхождения, языка, религии, пола, взглядов, политической принадлежности, имущественного положения или социального происхождения.

Согласно части (2) ст. 35 закона РМ «О Национальном банке Молдовы» затраты, связанные с уголовными, гражданскими, правонарушительными процессами, возбужденными против лиц, предусмотренных в части (1), в отношении совершенных ими действий или поступков, или упущением выполнения ими некоторых действий или поступков при исполнении полномочий, возложенных на Национальный банк согласно закону, в том числе при выполнении внутренних операций, определенных для выполнения данных полномочий, несет Национальный банк. В контексте настоящей статьи под затратами, связанными с уголовными, гражданскими и правона-

рушительными процессами подразумеваются по меньшей мере затраты по юридической помощи и затраты по проведению экспертизы, если правила Национального банка не предусматривают и другие категории расходов. Для регламентирования категорий понесенных расходов и процедуры несения данных расходов Национальный банк издает положения.

Предложение. Полагаем, что эту правовую норму следует отменить, т.к. судебные расходы, согласно ст. 94 ГПК РМ взыскиваются со стороны, проигравшей процесс, а не с организации, в которой он работает.

Согласно части (3) ст. 35 закона РМ «О Национальном банке Молдовы» члены органов управления Национального банка не могут быть задержаны, арестованы либо привлечены к правонарушительной или уголовной ответственности иначе как по решению Генерального прокурора.

Предложение. Полагаем, что часть (3) ст. 35 закона РМ «О Национальном банке Молдовы» даёт необоснованные привилегии членам органов управления Национального банка Молдовы. Полагаем, что эти лица должны привлекаться к правонарушительной или уголовной ответственности на общих основаниях, как и все другие граждане. Потому часть (3) ст. 35 закона РМ «О Национальном банке Молдовы» следует отменить.

Национальный банк Молдовы наделён правом применять санкции и исправительные меры.

Согласно части (1) ст. 75 закона РМ «О Национальном банке Молдовы» Национальный банк в случае установления нарушения закона или своих нормативных актов, условий лицензирования, требований выданных Национальным банком разрешений,

утверждений, согласий (далее – разрешения), недостатков в деятельности, неисполнения наложенных санкций и исправительных мер (далее – нарушения), может применить следующие санкции:

а) санкции, предусмотренные Законом о финансовых учреждениях № 550-ХІІІ от 21 июля 1995 года;

б) вынесение письменного предупреждения;

с) наложение и взыскание в беспорядном порядке штрафа с учреждения по валютному обмену (иного, чем банк) в размере от 5000 до 25000 леев;

д) частичное или полное приостановление деятельности;

е) отзыв лицензии, разрешения.

Порядок применения санкций и исправительных мер установлен ст. 75² закона РМ «О Национальном банке Молдовы».

Согласно частям (1) и (2) ст. 75² этого закона санкции и исправительные меры к банкам применяются руководящими органами Национального банка, уполномоченными на это в соответствии с Законом о финансовых учреждениях № 550-ХІІІ от 21 июля 1995 года. Санкции и исправительные меры к агентам валютного контроля, указанным в пунктах б) и с) части (2) ст. 58 закона «О валютном регулировании» № 62-ХІІІ от 21 марта 2008 года, а также к обладателям разрешений, выданных Национальным банком, применяются президентом, первым вице-президентом, вице-президентами, кроме заключающихся в приостановлении деятельности и отзыве лицензии/разрешения, применение которых относится к компетенции Исполнительного комитета.

Согласно части (4) ст. 75² этого закона санкции могут быть применены в течение шести месяцев с даты установления нару-

шения, но не позднее трех лет с даты его совершения, если законом не предусмотрено иное.

Предложение. Полагаем целесообразным изменить часть (4) ст. 75² закона РМ «О Национальном банке Молдовы», установив, что санкции могут быть применены в течение 12 месяцев со дня совершения нарушения. Такой срок установлен частью (2) ст. 30 Кодекса о правонарушениях Республики Молдова (далее – КоП РМ) № 218-ХІІІ от 24.10.2008 года [9].

Согласно части (10) ст. 75² закона РМ «О Национальном банке Молдовы» решение о наложении штрафа является исполнительным документом, а согласно части (11) ст. 75² этого закона решение о наложении штрафа вручается лично или направляется заказным письмом проверяемому лицу в течение трех рабочих дней со дня принятия. В случае неуплаты штрафа в течение десяти рабочих дней со дня получения решения о наложении штрафа Национальный банк:

а) взыскивает в беспорядном порядке штраф с банка путем списания суммы штрафа со счетов банка, открытых в Национальном банке;

б) направляет соответствующее решение банку, в котором открыт счет учреждения по валютному обмену (иного, чем банк), с приложением инкассового поручения о беспорядном взыскании штрафа;

с) направляет соответствующее решение (выписку из решения) для исполнения судебному исполнителю в порядке, установленном Исполнительным кодексом Республики Молдова, – в случае отзыва/возврата соответствующего решения по причине отсутствия или недостаточности денежных средств на банковском счете учреждения по валютному обмену (иного, чем банк), а так-

же в случае наложения штрафа на иных лиц.

Национальный банк Молдовы и органы управления Национальным банком Молдовы наделены многими правами и привилегиями.

Однако гражданско-правовая ответственность Национального банка Молдовы законом РМ «О Национальном банке Молдовы» не установлена. Не установлена и административная ответственность членом органов управления Национальным банком Молдовы.

Предложение. Полагаем, что закон РМ «О Национальном банке Молдовы» следует изменить: отменить необоснованные привилегии руководящих работников Национального банка Молдовы, установить дисциплинарную, материальную, административную и уголовную ответственность этих работников, сделать деятельность Национального банка Молдовы прозрачной.

Литература:

1. Официальный монитор РМ № 56-57 от 12.10.1995 г.
2. Официальный монитор РМ № 82-86 от 22.06.2002 г.
3. Официальный монитор РМ № 127-130 от 18.07.2008 г.
4. Официальный монитор РМ № 191-197 от 01.08.2013 г.
5. Официальный монитор РМ. специальный выпуск от 03.10.2006 г.
6. Официальный монитор РМ № 36-38 от 14.03.2002 года
7. Официальный монитор РМ № 130-134 от 21.06.2013 г.
8. Официальный монитор РМ № 35-41 от 14.02.2014 г.
9. Официальный монитор РМ № 3-6 от 16.01.2009 г.

Criteria pentru publicarea articolelor în revista „Legea și viața”

În conformitate cu prevederile Regulamentului cu privire la evaluarea și clasificarea revistelor științifice (aprobat prin Hotărârea CSȘDT al AȘM nr. 196 din 18.10.2012) și Regulamentului privind publicațiile științifice și științifico – metodice (anexă la Hotărârea Comisiei de atestare a cadrelor științifice și științifico – didactice nr. AT – 8/1 – 2 din 23 decembrie 2010) elaborate în conformitate cu prevederile Codului cu privire la știință și inovare nr. 259 – XV din 15 iulie 2004, cu modificările ulterioare și a actelor normative ale Academiei de Științe a Moldovei și ale Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare,

Colegiul de redacție al Revistei „Legea și viața” admite pentru publicare:

- Articole științifice; Articole de sinteză; Articole de fond

Articolul științific:

- prezintă reflecții personale asupra unui subiect, promovând atât idei ale cercetătorilor în domeniu, cât și experiența proprie;

- expune idei care trebuie să aibă un înalt nivel de generalizare, să conțină rezultate originale, neabordate anterior, cu menționarea oportunității studierii problemei respective;

- este asigurat de o listă bibliografică care se plasează la sfârșit, făcîndu – se referințele necesare în conținutul articolului;

- poate avea unul sau mai mulți autori, fiind indicată clar contribuția fiecăruia în coli de autor; nu se recomandă ca un articol de volum mic sau mediu să aibă mai mulți coautori, deoarece aportul lor la elaborarea lucrării poate fi contestat;

- are un volum care variază între 9 – 10 pagini (nu mai mult de 20000 caractere)

Articolul de sinteză:

- se deosebește prin contribuții substanțiale în domeniu, abordînd critic și comparativ lucrările autorilor la temă, avînd un text, de regulă, voluminos (circa 2,5 coli de autor)

- are bibl... bogată (circa 60 surse bibliografice);

- descrie rezultatele obținute în domeniu prin utilizarea unui instrument analitic amplu, care permite evidențierea aspectelor pozitive și problematice ale lucrărilor analizate;

- sensibilizează comunitatea asupra unui subiect actual, de multe ori controversat, prin lectura unei singure publicații, fără ca să aibă nevoie să studieze și alte surse la temă.

Articolul de fond:

- exprimă punctul de vedere al colegiului de redacție al revistei asupra unei probleme științifice importante, de actualitate.

AUTORUL va respecta următoarele **CERINȚE** față de componentele structurale ale articolului științific, pe care le va expune distinct:

- **titlul articolului** (format din 10 – 12 cuvinte; conține noțiuni exacte, care nu lasă loc ambiguităților; corespunde conținutului; nu „promite” mai mult decît ceea ce conține; evită termenii cu mai multe sensuri, este formulat concis, simplu, eliminînd verbele *a fi, a avea, a obține*, titlurile – întrebare fiind mai adecvate pentru articolele științifice)

- **REZUMAT** (în limba **română și într – o limbă de circulație internațională**, oferind informații despre studiu, suficient de cuprinzător, exact, redactat cu atenție deosebită, nu include informații care nu se regăsesc în text, se scrie cu claritate, la diateza activă, la timpul prezent (timpul trecut se utilizează numai la descrierea modului de manipulare a variabilelor), conține în jurul la 75 – 100 de cuvinte);

- Cuvinte – cheie (în limba **română și într – o limbă de circulație internațională**)

REGULAMENTUL

cu privire la recenzarea articolelor științifice în revista „Legea și viața”

Articole științifice primite de redacția revistei „Legea și viața” trec prin Instituția de recenzare. Colegiul redacțional al revistei „Legea și viața” a adoptat un sistem de patru niveluri de recenzare a articolelor și materialelor prezentate spre publicare:

Primul nivel – recenzarea de către Redactorul – șef (main editor peer review);

Al doilea nivel – recenzie de „nivel deschis” (open peer review – autorul și recenzentul se cunosc reciproc) – recenzia este transmisă la redacția de către autor;

Al treilea nivel – recenzie de nivel „orb – unilateral” (single – blind – recenzentul știe despre autor, autorul – nu);

Al patrulea nivel – recenzie de nivel „orb – dublu” (double – blind – atât recenzentul, cât și autorul, nu știu unul despre altul).

Fiecare articol științific necesită să aibă recenzii:

- deschise: primul nivel – recenzia (decizia) redactorului – șef;

al doilea nivel – recenzia unui recenzent oficial, specialist în domeniu (doctor sau doctor habilitat); – confidențiale (oarbe):

- **Introducere**

- **Scopul articolului**

- **Metode și materiale aplicate**

- **Rezultate obținute și discuții**

- **Concluzii**

- **Referințe bibliografice** (se va respecta structura curentă, conform Hotărîrii CNAA nr. AT03 din 23 aprilie 2009)

În aprecierea articolelor prezentate, Colegiul de redacție se va baza pe:

- **respectarea cerințelor de structură ale articolului științific**

- **respectarea convențiilor editoriale: titlurile articolelor, rezumatele și referințele să fie clare, informative, corecte, complete, autorii să poată fi identificați prin afilierea instituțională și adresă;**

- **elementele de originalitate**, care vor consta în:

- (a) noutatea ideilor formulate și interpretate;

- (b) noutatea punctelor de vedere ale cercetătorului;

- (c) „prospețimea” limbajului științific utilizat;

- (d) forța de convingere care decurge din puterea textului lucrării de a capta raționalitatea cititorilor;

- (e) personalizarea textului expus prin impunerea „vocii” autorului, distinctă de alte voci

- **recenzarea anonimă a articolelor științifice**

- **aplicarea procedurii de peer – review, care este obligatorie** (evaluarea articolului de către doi referenți independenți)

- **respectarea cerințelor tehnice pentru publicarea articolelor în revistă** (Times New Roman (TNR), font 12, cu 1,5 linii spațiu între rînduri, format A4, cu margini: stînga – 3 cm, dreapta – 1,5 cm, sus și jos – 2,5 cm, pe o singură parte a foii. Toate paginile articolului se numerotează)

- **Responsabilitatea asupra conținutului articolelor**, selecției și preciziei faptelor și informației citate revine în exclusivitate autorilor. În același număr al revistei poate fi publicat doar un singur articol al unui autor. Numărul de autori al unui articol nu poate fi mai mare de două persoane. Autorul (ii) trimite redacției 2 exemplare originale a articolului (semnate de autor) în imprimare pe hîrtie și trimite articolul în format electronic prin e – mail la adresa: legea_zakon@mail.ru

- **Volumul articolului nu trebuie să depășească 0,5 c.a.** dactilografiate pe hîrtie, format A4 (20 de mii de caractere, sau 9 – 10 pagini de text), inclusiv figuri, tăblițe, referințe și scheme. Atunci cînd se plasează referințe bibliografice în limba engleză este necesar de indicat denumirea oficială a surselor (revistelor) în limba engleză.

Pentru a plasa un articol în Revistă este necesar de prezentat următoarele documente:

- cerere, informațiile despre autor (i), articolul, fotografia autorului (autorilor) în format JPG, adnotare (abstract, rezumat) în trei limbi (română, rusă și engleză) într – un volum de 100 de cuvinte, cuvinte – cheie (5 – 7 cuvinte). Adnotarea nu trebuie să conțină referiri la literatura citată, table și figuri;

- declarația privind asumarea răspunderii (Subsemnatul, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în articol sînt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare. Numele de familie, prenumele, semnătura, data, adresa, telefonul de contact);

- informația despre autor (i) conține următoarele date: numele, prenumele, patronimicul autorului (autorilor), locul de muncă, funcția, titlul științific, gradul științific, adresa poștală, adresa electronică și numărul de telefon. Numele autorului (autorilor) ar trebui să fie listate sub titlul articolului, în dreapta.

al treilea nivel – recenzia redactorului științific sau a unui membru al colegiului de redacție;

al patrulea nivel – la decizia consiliului redacțional și recenzentul poate fi doar din exterior.

Toate articolele științifice, primite de Colegiul redacțional al revistei, sînt supuse obligatoriu recenzării „orb – dublu” (double – blind – atât recenzentul, cât și autorul, nu știu unul despre altul). Această recenzare este efectuată de către experți externi din baza de date de experți (recenzori) ai revistei, la solicitarea Colegiului redacțional.

Analizînd recenziile, redacția evaluează prezența în articole a elementelor de actualitate a problemei științifice pe care autorul pretinde să o soluționeze. Recenzia necesită să descrie în mod clar valoarea teoretică sau aplicativă a investigației, și să coreleze constatările autorului cu conceptele științifice existente. Un element de bază al recenziei ar trebui să fie aprecierea de către recenzent a contribuției personale a autorului articolului la soluționarea problemei. Este necesar de a menționa în recenzie corespunderea stilului, logicii și nivelului de accesibilitate a expunerii științifice a materialului de

către autor, precum și un aviz privind fiabilitatea și valabilitatea concluziilor.

După primirea recenziilor, redacția analizează articolele prezentate și adoptă decizia finală, în baza unei evaluări complete, privind la publicarea sau ne publicarea articolelor. În baza deciziei adoptate autorului i se comunică, prin e – mail sau poștă, informația cu privire la evaluarea articolului și decizia adoptată. În cazul în care se refuză publicarea articolului, recenziile rămân anonimi.

Colegiul de redacție își rezervă dreptul de a trimite articolul la o recenzie suplimentară externă anonimă (double – blind).

Redactor – șef, în asemenea caz, trimite recenzentului o scrisoare în

care solicită recenzarea, atașând la scrisoare articolul și modelul conform căruia se recomandă a efectua recenzia.

Prezența recenziilor pozitive nu este un motiv suficient pentru publicarea articolului. Decizia finală privind la publicarea articolului este adoptată de colegiul redacțional.

În cazul în care există o critică substanțială din partea recenzentului, însă articolul, la general, este evaluat pozitiv, colegiul redacțional poate aprecia articolul ca polemic și poate decide de a – l publica în rubrica „Tri buna discuțională”.

Originalele recenziilor sînt păstrate la revista „Legea și viața”.

КРИТЕРИИ ДЛЯ ПУБЛИКАЦИИ СТАТЕЙ В ЖУРНАЛЕ «Legea și viața»

В соответствии с положениями Регламента об оценке и классификации научных журналов (утвержденными Постановлением Высшего совета по науке и технологическому развитию Академии Наук Молдовы № 196 от 18.10.2012 г.) и Положением о научных и научно – методических публикациях (Приложение к Решению Комиссии аттестации научных и научно – педагогических кадров № АТ – 8/1 – 2 от 23 декабря 2010 г.), разработанными в соответствии с положениями Кодекса о науке и инновациях № 259 – XV от 15 июля 2004 г., с поправками, и нормативными актами Академии Наук Молдовы и Национального Совета по Аккредитации и Аттестации,

Редколлегия журнала «Legea și viața» допускает к публикации:

- Научные статьи
- Обзорные статьи
- Передовые статьи

Научная статья:

– **являет собой** личные размышления на тему, представленную другими исследователями данной области, а также свой собственный опыт в изучении проблемы;

– **излагает** идеи, которые должны содержать высокий уровень обобщения, оригинальные результаты, не рассмотренные ранее, с указанием возможности изучения данной проблемы;

– **содержит** библиографический список, размещенный в конце документа, а необходимые сноски на него приводятся в содержании статьи;

– **может иметь** одного или нескольких авторов, с четким указанием вклада каждого в авторских листах; не рекомендуется, чтобы статья малого или среднего объема имела несколько соавторов, поскольку их вклад в работу может быть оспорен;

– **объем статьи варьирует** в размере 9 – 10 страниц (но не более 2000 символов).

Обзорная статья:

– Отличается существенным вкладом в данную область, рассматривает критически и сравнительно работы авторов на заданную тему, текст статьи, как правило, объемный (около 2,5 авторских листов);

– богатая библиография (около 60 библиографических источников);

– описывает полученные результаты, используя комплексный аналитический инструментарий, который позволяет выделить положительные и проблематические аспекты анализируемых работ;

– обращает внимание общественности на актуальную тему, часто спорную, используя одну публикацию, без необходимости изучать другие источники по данной теме.

Передовая статья:

– **выражает точку зрения** редакционной коллегии журнала на важные, актуальные научные проблемы.

АВТОР должен соблюдать следующие **ТРЕБОВАНИЯ к структурным компонентам научной статьи, которые должны быть четко изложены:**

– **название статьи** (состоит не более чем из 10 – 12 слов, содержит точные понятия, которые не допускают двусмысленности, соответствует содержанию, не «обещает» большего, чем содержит, избегает терминов с несколькими значениями, излагается кратко, просто, избегая глаголов: *быть, иметь, получить*; для научных статей больше подходят названия – вопросы).

– **краткое изложение (резюме)** (на двух языках: **русском и еще одном языке международного общения**, предоставляет информацию об исследовании, достаточно полную, достоверную, отредактированную с высокой точностью, не включает в себя информацию, которая не встречается в тексте, пишется ясно, в настоящем времени (прошедшее время используется только для описания способов манипуляции переменными, содержит около 75 – 100 слов);

– **ключевые слова** (На трех языках: румынском, русском и одном из языков международного общения);

– **вводная часть (введение)**

– **цель статьи**

– **методы и использованные материалы**

– **полученные резюме и обсуждения**

– **выводы**

– **библиографические ссылки** (соблюдается настоящая структура, в соответствии с Решением CNAА № АТ03 23 апреля 2009 г.)

При оценке представленных статей, Редакционная Коллегия будет основываться на:

– соблюдении **структурных требований научной статьи;**

– соблюдении **редакционных конвенций: заголовки, аннотации и ссылки должны быть четкими, информативными, точными, полными, авторы должны быть идентифицированы по институциональной принадлежности и адресу;**

– **элементы оригинальности**, которые состоят из:

– (а) новизны сформулированных и интерпретированных идей;

– (б) новизны точек зрения исследователя;

– (в) «свежести» используемого научного языка;

– (г) силы убеждения, следующей из текста работы с целью завлечь читателей;

– (д) индивидуализации текста, отображаемой путем введения «голоса» автора, отличающегося от других голосов;

– **анонимное рецензирование научных статей;**

– **использование процедуры обзора работы коллегами, являющейся обязательной** (оценка статьи двумя независимыми референтами);

– соблюдение **технических требований для публикации статьи в журнале** (Times New Roman (TNR), размер шрифта 12, интервал между строками 1,5, формат А4 с полями: левое – 3 см, правое – 1,5 см, верхнее и нижнее – 2,5 см, на одной стороне листа. Все страницы статьи нумеруются);

Авторы несут ответственность за подбор и достоверность приведенных фактов, цитат и прочих сведений. В одном номере журнала может быть опубликована только одна статья одного автора.

Число авторов статьи не должно быть более двух человек. Автор (ы) присылают в редакцию 2 экземпляра статьи (подписанные автором) в печатном виде и направляют статью в электронном виде по электронной почте по адресу: legea_zakon@mail.ru

Объем статьи не должен превышать 0,5 п. л. машинописного текста формата А4 (20 тыс. знаков, или 9 – 10 страниц текста), включая таблицы, список литературы и рисунки (схемы). При оформлении библиографических ссылок на английском языке необходимо указывать официальные англоязычные названия журналов.

Для размещения статьи в журнале необходимо предоставить в редакцию заявку, информацию об авторе (ах), статью, фотографию автора (ов) в формате JPG, аннотацию (резюме), представленную на трех языках (румынском, русском, английском) объемом – до 100 слов, ключевые слова (5 – 7 слов). Аннотация не должна содержать ссылки на цитируемую литературу, рисунки, таблицы.

– **Письменное заявление об ответственности** (Нижеподписавшийся/аяся, настоящим заявляю со всей ответственностью, что материалы, представленные в статье, являются результатом личных научных исследований и разработок. Осознаю, что в противном случае, буду нести ответственность за последствия в соответствии с действующим законодательством. Ф.И.О., подпись, дата, адрес, E mail, номер телефона)

Информация об авторе (ах) содержит: ФИО авторов, место работы, должность, ученую степень, ученое звание, почтовый адрес, электронный адрес и контактный телефон. ФИО автора должно быть указано под названием статьи справа.

ПОЛОЖЕНИЕ

о рецензировании научных статей в журнале «Legea și viața»

1. Научные статьи, поступившие в редакцию журнала «Legea și viața», проходят через институт рецензирования.

В журнале «Legea și viața» принята четырехуровневая система рецензирования статей:

1й уровень – рецензирование главным редактором (main editor peer review);

2й уровень – открытое рецензирование (open peer review – автор и рецензент знают друг о друге) – рецензия, представленная в редакции автором;

3й уровень – одностороннее «слепое» рецензирование (single – blind – рецензент знает об авторе, автор – нет);

4й уровень – двухстороннее «слепое» рецензирование (double – blind – оба не знают друг о друге).

2. Каждая научная статья должна иметь рецензии:

– открытые: 1й уровень – рецензия (заключение) главного редактора; 2й уровень – рецензия рецензента – специалиста соответствующего научного профиля (доктора или кандидата наук);

– закрытые (слепые): 3й уровень – научным редактором или одним из членов редколлегии; 4й уровень – по решению редколлегии и только внешнее.

3. Все научные статьи, поступившие в редакцию нашего журнала, подлежат обязательному двустороннему слепому рецензированию (double – blind – рецензент не знает, кто автор статьи, автор статьи не знает, кто рецензент). Это рецензирование производится сторонними специалистами из базы экспертов – специалистов (рецензентов), по поручению редакции.

4. Редколлегия при оценке рецензий обращает внимание на наличие в материале актуальности решаемой автором научной пробле-

мы. Рецензия должна однозначно характеризовать теоретическую или прикладную значимость исследования, соотносить выводы автора с существующими научными концепциями. Необходимым элементом рецензии должна служить оценка рецензентом личного вклада автора статьи в решение рассматриваемой проблемы. Целесообразно отметить в рецензии соответствие стиля, логики и доступности изложения научному характеру материала, а также получить заключение о достоверности и обоснованности выводов.

5. После получения рецензий рассматривается вопрос о поступивших статьях и принимается окончательное решение на основе оценки рецензий об опубликовании или отказе в опубликовании статей. На основе принятого решения автору (авторам) по e – mail или почте направляется письмо, в котором дается общая оценка статьи и принятое решение. При отказе в публикации рецензенты остаются анонимными.

6. Редколлегия вправе направлять статьи на дополнительное внешнее анонимное рецензирование. Главный редактор направляет рецензенту письмо с просьбой о рецензировании. К письму прилагаются статья и рекомендуемая форма рецензии.

7. Наличие положительных рецензий не является достаточным основанием для публикации статьи. Окончательное решение о целесообразности публикации принимает редакционная коллегия.

8. При наличии в статье существенной доли критических замечаний рецензента и при общей положительной рекомендации редколлегия может отнестись к разряду полемических и печатать его в порядке научной дискуссии.

9. Оригиналы рецензий хранятся в редакции журнала «Legea și viața».

CRITERIA FOR PUBLISHING ARTICLES IN «Legea și viața»

In accordance with the Regulation on the evaluation and ranking of scientific journals (approved by Decision of the Supreme Council for Science and Technological Development of the Academy of Science of Moldova no. 196 of 10.18.2012) and the Regulation on scientific and scientific – methodical publications (Annex to the Decision of the Board of attestation of scientific staff and teaching – scientific staff no. AT – 8/1 – 2 of December 23, 2010) developed in accordance with the Code on Science and Innovation no. 259 – XV of July 15, 2004, as amended, and the normative acts of the Academy of Sciences of Moldova and the National Council for Accreditation and Attestation.

The Editorial Board of the «Legea și viața» admits for publication:

- Scientific articles
- Review articles
- Leading articles

Scientific article:

– **represents personal reflections** on the topic, promoting ideas of researchers in the field, as well as their own experience;

– **exposes** ideas that shall have a high level of generalization, contain original results, not addressed earlier, specifying opportunity of studying the issue;

– **is provided** by a list of references that have to be placed at the end, making the necessary references in the article;

– **may have** one or more authors, clearly indicating the contribution of each in author's sheets; it is not recommended for a low or medium volume article to have more co – authors, because their contribution to the development of work can be challenged;

– **has a volume** between 9 – 10 pages (no more than 20000 characters)

Review article:

– is distinguished by substantial contributions in the field, approaching critically and comparatively the authors' works on the topic, has, as a rule, a bulky text (about 2.5 author's sheets);

– a rich bibliography (about 60 bibliographic sources);

– describes results obtained in the field by using a comprehensive analytical tool, which allows to illustrate the positive and problematic aspects of the analyzed works;

– raises the public awareness on a current topic, often controversial, by reading a single publication, without needing to study other sources on the topic.

Leading article:

– **expresses** the viewpoint of editorial board of the magazine on an important scientific issue.

The AUTHOR shall comply with the following REQUIREMENTS to structural components of the scientific article, that will be exposed separately:

– **headlines** (comprising no more than 10 – 12 words; contains exact

terms, which leaves no ambiguities; corresponds to the content, does not “promise” more than it contains, avoids words with multiple meanings, is read concisely, simply, eliminating verbs *to be, to have, to get*, title – questions being more appropriate for scientific articles)

– **annotation** (in two languages: **Romanian and in a foreign language**, providing information about the study, sufficiently comprehensive, accurate, drafted with full careness, does not include information that is not found in the text, is written clearly in the active voice, present tense (past tense is used only to describe the way of handling variables, contains around at 75 – 100 words)

– **keywords** (in two languages: **Romanian and in a foreign language**)

– **introduction**

– **purpose of article**

– **applied methods and material**

– **obtained annotations and discussions**

– **conclusions**

– **bibliographic references** (to be followed the current structure according to the decision of Board of CNAA no. AT03 of April 23, 2009)

In appreciating the Articles presented, the Editorial Board will guide itself by:

– compliance with **structural requirements of the scientific article**

– **compliance with the editorial conventions: headlines, annotations and references to be clear, informative, accurate, complete, the authors shall be identified by institutional affiliation and address;**

– **elements of originality**, which shall consist of:

– (a) novelty of ideas formulated and interpreted;

– (b) novelty of viewpoints of the researcher;

– (c) “freshness” of scientific language used;

– (d) power of persuasion arising from the power of work to capture the rationality of readers;

– (e) customize the text displayed by imposing “voice” of the author, distinct from other voices

– **anonymous reviewing of scientific articles**

– **applying peer – review procedure, which is required** (evaluation by two independent referees)

– compliance with **technical requirements for publishing articles in the magazine** (Times New Roman (TNR), font size 12, 1.5 line space between lines, A4, with margins: left – 3 cm, right – 1.5 cm, top and bottom – 2.5 cm, on one part of the sheet. All pages of the article shall be numbered)

– **Affidavit** (I, the undersigned do hereby declare, that the material presented in the article is the result of my own researches and scientific achievements. I am aware that, otherwise, I will bear the consequences under the current legislation. Name, surname, signature, date, address, E mail, telephone number)